

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI

HANEHALKI YOKSULLUĞUNU HESAPLAMA YÖNTEMLERİNİN İNCELENMESİ:

(Türkiye’de Yoksulluk Profilinin Analizi)

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed Burhan GÜNDOĞDU

İstanbul, 2020

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI

**HANEHALKI YOKSULLUĞUNU HESAPLAMA YÖNTEMLERİNİN
İNCELENMESİ:**

(Türkiye’de Yoksulluk Profilinin Analizi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed Burhan GÜNDOĞDU
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi: Yavuz TURGUTER

İstanbul, 2020

ÖNSÖZ

Bu çalışmada yoksulluk kavramının tarihi ve yoksulluğun hesaplama yöntemleri üzerinden Türkiye'nin 2002-2018 yılları arasında yoksulluk profili incelenmiştir.

Farklı biçimlerde tanımlanabilen yoksulluk kavramının farklı yaklaşımlara göre değerlendirmesi yapılarak, bu çalışmada Birleşmiş Milletlerin yayınladığı “Sürdürülebilir Kalkınma Programı” çerçevesinde ilk hedefin ‘Yoksulluğa Son’ olarak belirlenmesinden etkilenilerek Türkiye'nin yoksulluk profili değerlendirilmiştir.

Tez çalışmam boyunca görüşleriyle bana yol gösteren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Turguter'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmada ve hayatım boyunca desteğini esirgemeyen aileme bana bugüne kadar verdikleri desteklerden dolayı teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 2020

Muhammed Burhan GÜNDOĞDU

ÖZET

Yoksulluk son yıllarda Dünya'daki en önemli küresel sorunlardan biri olması, Birleşmiş Milletlerin ve ülkelerin yoksulluğa farklı bir önem vermesine neden olmuştur. Yoksulluğun ülkelerin kalkınmaları açısından önemli olmasından dolayı, 2015 ve 2019 yıllarındaki Nobel ekonomi ödülleri yoksulluk üzerine yapılan çalışmalara verilmiştir.

Bu çalışmada yoksulluk kavramının tarihsel değişimi zamansal ve mekânsal açıdan incelenmiş, yoksulluğu belirleme ve hesaplama yöntemleri üzerinde durulmuş ve 2002-2018 yılları arasında Türkiye'nin yoksulluk profili incelenerek Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları" adlı çalışmasından esinlenerek Türkiye'deki yoksulluğu engelleyici tespitler yapılmıştır.

Bu çalışmada yoksulluk göstergeleri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), tarafından oluşturulan 'Hane Halkı Bütçe Anket Verileri' ve 2006 yılından itibaren 'Gelir Ve Yaşam Koşulları' araştırmasından gelire bağlı yoksulluk göstergelerinden yararlanılmıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmuş ve uygulanan politikalarla yoksulluk sorunu ile ilgili başarı sağlanmış olsa da yoksulluğun sona ermeyeceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Hane Halkı, İnsani Gelişme Endeksi, GİNİ Katsayısı

ABSTRACT

The fact that poverty is one of the most important global problems in the world in recent years has caused the United Nations and countries to give a different importance to poverty. Since poverty is important for the development of countries, the Nobel economic awards in 2015 and 2019 were awarded to studies on poverty.

This study historical change examined temporal and spatial poverty concept, identifying poverty and have focused on methods of calculation and 2002-2018 years of the United analyzing the poverty profile of Turkey Nations Development Program's "Sustainable Development Goals" inspired by the work from poverty blocker detected in Turkey it is made.

In this study, poverty indicators Turkey Statistical Institute (TSI), created by the 'Household Budget Survey Data' and since 2006 'Income and Living Conditions' were utilized due to poverty indicator comes from the research.

This study consists of three chapters and it is concluded that even though the policies implemented have achieved success regarding the poverty problem, poverty will not end.

Keywords: Poverty, Household, Human Development Index, GINI Coefficient

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ.....	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE YOKSULLUK TÜRLERİ ve YOKSULLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	3
1.1.Yoksulluk Tanımı	3
1.2.Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi	5
1.2.1. Mutlak Yoksulluk	5
1.2.2.Görelî Yoksulluk.....	11
1.2.3.Subjektif (Öznel) Yoksulluk	12
1.2.4.Objektif Yoksulluk.....	13
1.2.5.İnsani Yoksulluk	13
1.2.6 Geçici Yoksulluk.....	14
1.2.7 Kalıcı (Kronik) Yoksulluk	14
1.2.8 Gelir Yoksulluğu.....	15
1.2.9 Kapasite Yoksunluğu ve Sosyal Dışlanma	15
1.2.10 Olağanüstü Yoksulluk.....	16
1.2.11. Yeni Yoksulluk	16
1.3.İktisadî Düşünce Tarihi Boyunca Yoksulluk Kavramı:	17

1.3.1. Merkantilist Düşünceye Göre Yoksulluk.....	17
1.3.2. Klasik Düşünceye Göre Yoksulluk.....	17
1.3.3. Marksist Düşünceye Göre Yoksulluk	18
1.3.4. Keynesyen Düşünceye Göre Yoksulluk	19
1.4.Yoksulluğu Etkileyen Faktörler	20
1.4.1 Hanehalkı	21
1.4.2 İnsani Gelişme Endeksi.....	22
1.4.3 Yoksulluk Eğitim İlişkisi	43
1.4.4 Yoksulluk İşsizlik İlişkisi.....	46
1.4.5 Yoksulluk-Enflasyon Oranı İlişkisi.....	48
1.4.6 Yoksulluk Gelir Dağılımı İlişkisi	50
1.4.7 Yoksulluk Büyüme İlişkisi	52
İKİNCİ BÖLÜM.....	56
YOKSULLUK HESAPLAMA YÖNTEMLERİ.....	56
2.1 Yoksulluk Ölçme Endeksleri	56
2.1.1 Yoksulluk Sınırının Belirlenmesi.....	56
2.1.1.1 Gıda-Enerji Alımı Yöntemi	57
2.1.1.2 Temel İhtiyaçlar Yöntemi	57
2.1.1.3 Gıda- Gelir Oranı Yöntemi	58
2.1.1.4 Ortalama Gelir Yarısı Yaklaşımı	58
2.1.1.5 Leyden Yoksulluk Sınırı	58
2.1.2 Kafa Sayısı Endeksi	59
2.1.3 Yoksulluk Açığı Endeksi	60
2.1.4 Sen Endeksi.....	61
2.1.5 Sen- Shorrocks- Thon Endeksi	62
2.1.6 Watts Endeksi	63

2.1.7 Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi	64
2.2.8 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)	64
2.1.9 Gelir Temeli Dışındaki Yoksulluk Ölçme Endeksleri	66
2.1.9.1 Amartya Sen'in Yoksulluk Kavramı	66
2.1.9.2 Dünya Bankası ve Yoksulluk Kavramı.....	67
2.1.9.3 Dünya Bankası Yoksulluk Sınırı Ölçütleri	68
2.1.9.4 Birleşmiş Milletler ve Yoksulluk Kavramı	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE'DE YOKSULLUK SORUNU VE ANALİZİ .	71
3.1. Türkiye'de Yoksulluk Profili	71
3.1.1. Türkiye'de Yoksulluk Hesaplaması.....	72
3.1.2. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları.....	72
3.1.3 Türkiye'de %40 Risk Grubu'na Göre Yoksul Sayısı.....	76
3.1.4 Türkiye %40 Risk Grubu'na Göre Yoksulluk Oranı	77
3.1.5 Türkiye %40 Risk Grubu'na Göre Yoksulluk Sınırı	78
3.1.6 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50'sinde Yoksul Sayısı	78
3.1.8 Türkiye'de Bölgesel Olarak Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) Kullanılarak Ve Kullanılmayarak Yoksulluk Sınırı.....	86
3.1.9 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı.....	87
3.1.10 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı.....	90
3.1.11 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Sayısı	94
3.1.12 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Sayısı	97

3.1.13 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı	100
3.1.14 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı.....	102
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	109

TABLO LİSTESİ

Tablo 1Dünya Bankası Yoksulluk Değerleri Zamansal Karşılaştırma	4
Tablo 2 Günde 1,90 \$’dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%)	6
Tablo 3 Günde 1,90 \$’dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfus (Milyon)	8
Tablo 4 Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay).....	10
Tablo 5 Türkiye Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırı	21
Tablo 6 Türkiye Yoksul Hane halkı Oranı (%).....	22
Tablo 7 Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks Değerleri	23
Tablo 8 2018 yılı Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks Değerleri (En yüksekten en düşüğe doğru).....	25
Tablo 9 Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks Değerleri % Değişimi	27
Tablo 10Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks Değerleri % değişimi (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim En Yüksekten En Aza).....	29
Tablo 11 Avrupa Birliği Ülkeleri Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değerleri	31
(2014-2018 Yılları arası).....	31
Tablo 12 Avrupa Birliği Ülkeleri Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri Yüzdesel Değişimi (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim Alfabetik Sıralama).....	34
Tablo 13 Avrupa Birliği Ülkeleri Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri % Değişim (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim En Yüksekten En Aza).....	36
Tablo 14 Avrupa Birliği Ülkeleri Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri Yüzdesel Değişim (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim, Alfabetik Sıralama)	38
Tablo 15 Avrupa Birliği Ülkeleri Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri Yüzdesel Değişim (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim, En yüksekten en aza doğru)	40
Tablo 16 Türkiye İnsani Gelişme Katsayısı (2006-2018).....	42
Tablo 17 Türkiye’de Yıllara Göre Yoksulluk Oranı Eğitim Seviyesi Analizi (%)....	44
Tablo 18 Türkiye’de İş Arayanlar (İşsizler) ve İstihdam Edilenler (Çalışanlar) Fert Yoksulluk Oranı	47
Tablo 20 Türkiye Enflasyon Oranı (2002-2006).....	48
Tablo 21 Türkiye Gini Katsayısı (2006-2018).....	51

Tablo 22 Türkiye %40 Risk Grubuna Göre Yoksulluk Oranı (2006-2018)	52
Tablo 23 Türkiye Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (2009-2018).....	52
Tablo 24 Türkiye Yoksulluk Oranı (2009-2018)	54
Tablo 25 Türkiye’de 2006 ile 2018 yılları arasında Yoksulluk Açığı	60
Tablo 26 Türkiye’de 2007 ile 2018 yılları arasında Yoksulluk Açığının Yüzdesel Değişimi	60
Tablo 27 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi’nin Göstergeleri	65
Tablo 28Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları(2002-2009) 72	
Tablo 29 Türkiye’de %40 Risk Grubu’na Göre Yoksul Sayısı (2006-2018)	76
Tablo 30 Türkiye %40 Risk Grubu’na Göre Yoksulluk Oranı (2006-2018)	77
Tablo 31 Türkiye %40 Risk Grubu’na Göre Yoksulluk Sınırı (2006-2018)	78
Tablo 32 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50’sinde Yoksul Sayısı (Bin Kişi)	78
Tablo 34 Türkiye’de Bölgesel Olarak Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) Kullanılarak Ve Kullanılmayarak Yoksulluk Sınırı.....	86
Tablo 37 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50’sinde Yoksulluk Oranı (%)	90
Tablo 38 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50’sinde Yoksulluk Sayısı (Bin Kişi)	94
Tablo 39 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50’sinde Yoksulluk Sayısı (Bin Kişi)	97
Tablo 40Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50’sinde Yoksulluk Oranı (%)	100
Tablo 41 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50’sinde Yoksulluk Oranı (%)	102

ŞEKİL LİSTESİ

Grafik 1 İnsani Gelişme Endeksi Değerleri	43
Grafik 2 Eğitim Seviyesine Göre Yoksulluk	46
Grafik 3 İşsizler ve Çalışanların Yoksulluk Oranları (2002-2009).....	47
Grafik 4 Yoksulluk Enflasyon Oranı İlişkisi (2002-2006)	49
Grafik 5 Türkiye'nin 2009-2018 yılları arası Gayri Safi Yurt İçi Hasılası.....	53
Grafik 6 Türkiye'de 2009-2018 yılları arası Yoksulluk Oranı	54
Grafik 7: Türkiye'de Hesaplama Yöntemlerine Göre Yoksul Sayısı	85
Grafik 8: Türkiye'de Hesaplama Yöntemlerine Göre Yoksulluk Sınırı	87

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ASÜ:	Avrupa Birliğine Aday Statüdeki Ülkeler
BSAGP:	Bölgesel Satın Alma Gücü Paritesi
CDGE:	Cinsiyete Dayalı İnsani Gelişme Endeksi
ÇBYE:	Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
GKRY:	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSYİH:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
HPI:	İnsani Yoksulluk Endeksi
IMF:	Uluslararası Para Fonu
İGE:	İnsani Gelişme Endeksi
OPM:	Resmi Yoksulluk Ölçümü
SAGP:	Satın Alma Gücü Paritesi
SPM:	Ek Yoksulluk Ölçümü
SST:	Sen- Shorrocks - Thon Endeksi
TDK:	Türk Dil Kurumu
TL:	Türk Lirası
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDAF:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Yardımı Çerçevesi
UNDP:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WB:	Dünya Bankası
WFP:	Dünya Gıda Programı
WTO:	Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

“*Yoksul*” kavramsal olarak, temel ihtiyaçlarını karşılayamayan kişi olarak ifade edilebilir. Yoksulluk kavramı da “insanların yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli temel ihtiyaçlardan mahrum kalmaları” olarak ifade edilmektedir.

Yoksulluk toplumsal bir sorundur. Toplumların yaşamlarını devam ettirebilmesi için gerekli temel ihtiyaçlar hem zamansal hem de mekânsal olarak değişmektedir. Özellikle gelire dayalı yoksulluğu ölçmek için gerekli yoksulluk sınırı kavramı yoksulluk hesaplamalarında önemlidir. Zamansal olarak neredeyse tüm ülkelerde görülen enflasyon kavramı yoksulluk sınırını arttırdığından, yoksulluk hesaplamalarında kullanılan ölçütler değişmiştir. Mekânsal olarak bakıldığında ise Birleşmiş Milletlere göre düşük gelirli ülkeler için 1,90\$, alt orta gelir grubu ülkeler için 3,20\$ ve üst orta gelir grubu ülkeler için 5,50\$ yoksulluk sınırı olarak belirlenmiştir.

Küresel ve toplumsal bir sorun olarak kabul edilen yoksulluk kavramı, tüm ülkelerin kalkınması açısından önemli olduğundan son yıllarda en çok üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Son yıllarda yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar küresel bir sorun olmasından dolayı büyük ilgi görmüştür ve 2015 ve 2019 yıllarında Nobel’de Ekonomi alanındaki ödüller yoksulluk çalışmalarına verilmiştir. Birleşmiş Milletlerin ‘Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’ çerçevesinde belirlediği 17 hedef arasında ilk sırada yer alan ‘Yoksulluğa Son’ hedefi bu çalışmanın ilham kaynakları olmuştur.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, yoksulluğun kavramsal olarak zamansal ve mekânsal değişimi incelenirken yoksulluğu etkileyen kavramlar üzerinde durulmuştur. Yoksulluk kavramı incelendikten sonra yoksulluğu etkileyen faktörlerle arasındaki ilişki tablo ve grafik yardımıyla açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, yoksulluğu hesaplama yöntemleri ve gelir temeli dışındaki yoksulluk ölçme endeksleri, tanımlanmış, hesaplanma yöntemleri gösterilmiş ve ölçme endekslerinin avantajları ve dezavantajları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye İstatistik Kurumu'nun Hane Halkı Bütçe Anketlerinden ile Gelir ve Yaşam Koşulları araştırmalarından yararlanılarak Türkiye'nin 2002-2018 yılları arasında yoksulluk profili incelenmiştir.

Bu çalışma küresel ve toplumsal bir sorun olarak görülen yoksulluğun son yıllardaki Türkiye'deki değişimini gözlemlemek için yapılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan yoksulluk araştırmalarından elde edilen bulgulara yoksulluk 2002 yılından 2018 yılına gelindiğinde Türkiye'de yoksul sayısı tamamen ortadan kalkmasa da yoksulluk sayısında ciddi bir azalma meydana gelmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE YOKSULLUK TÜRLERİ ve YOKSULLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1.1.Yoksulluk Tanımı

Yoksulluk konusu farklı düzlemlerde büyük ilgi gören bir konudur¹. Bu yüzden, yoksullukla ilgili birçok farklı yaklaşım ve ölçüm yöntemi olduğu gibi birçok tanımlama da söz konusudur. Yoksulluk genel anlamıyla, kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak ifade edilebilir.² Fakat yoksulluk çok yönlü ve karmaşık yapısı nedeniyle objektif değil sübjektif bir kavramdır.

Yoksulluk kavramı gerek zaman gerekse mekân bakımından oldukça farklılık göstermektedir.³ Örneğin aynı zaman diliminde yaşayan Afrika ülkeleri ile Avrupa ülkeleri için yoksulluk kavramının karşılığı oldukça farklıdır. Yoksulluk kavramının farklı olmasının en büyük nedeni, temel ihtiyaçlar olarak bahsettiğimiz zorunlu ihtiyaçların zamana ve mekâna göre farklılık göstermesidir. Afrika da yaşayan bir kişi için zorunlu ve lüks ihtiyaçlar ile Avrupa’da yaşayan bir kişi için zorunlu ve lüks ihtiyaçlar oldukça farklıdır. Avrupa’da yaşayan bir kişi için televizyon zorunlu bir mal iken Afrika’da yaşayan bir kişi için lüks mal olabilmektedir. Televizyon örneğinin zamansal olarak değişimini ifade etmek de mümkündür. 1980’li yıllarda Türkiye’de televizyon lüks mal olarak görülüp sadece birkaç evde bulunurken, günümüzde Türkiye’de neredeyse her evde bulunmakta ve zorunlu mal olarak görülmektedir. Ayrıca yoksulluğun zamansal olarak değişimine Dünya Bankası’nın yoksulluk hesaplamalarında kullandığı “Günlük Kişi Başı Gelir Düzeyine Göre Yoksulluk Sınırı”nın yıllara göre değişimi örnek gösterilebilir.

¹ Şenses, Fikret, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, 4.Basım, İstanbul; İletişim Yayınları,2006.

² Instituto Nacional De Estadística, Poverty and its measurement

Erişim Tarihi: 05.07.2019 https://www.ine.es/en/daco/daco42/sociales/pobreza_en.pdf

³ Süleyman Emre Özcan, **Yoksulluk Göstergesi Olarak Hoşnutsuzluk Endeksi**, Türkiye İçin Bir Deneme, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:48, Nisan 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/265412> (Erişim Tarihi: 06.07.2019) s.295.

Tablo 1

Dünya Bankası Yoksulluk Değerleri Zamansal Karşılaştırma

Değişiklik Yılı	Günlük Kişi Başı Gelir Düzeyine göre Yoksulluk Sınırı (En Yoksul Ülkeler İçin)
1991	1 ABD Doları
2001	1,08 ABD Doları
2008	1,25 ABD Doları
2011	1,90 ABD Doları

Kaynak: Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi, Haziran 2019, s. 123-140.

Tablo 1'e göre Dünya Bankası Yoksulluk Değerleri Zamansal Karşılaştırması aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- ✓ 1991 yılında en yoksul 8 ülke için yoksulluk sınırı 1 ABD Doları olarak belirlenmiştir.
- ✓ 2001 yılında küçük bir revizyon ile en yoksul 10 ülke için yoksulluk sınırı 1,08 ABD Doları olarak belirlenmiştir.
- ✓ 2008 yılında en yoksul 15 ülke için belirlenen yoksulluk sınırı 1,25 ABD Doları olarak belirlenmiştir.
- ✓ 2011 yılında en yoksul 15 ülke için belirlenen yoksulluk sınırının ulusallıktan çıkıp uluslararası hesaplanabilmesi için Satın Alma Gücü Paritesine göre 1,90 ABD Doları olarak belirlenmiştir.
- ✓ 2011 yılında yapılan değişikliğe ilaveten en yoksul ülkelerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için harcayacağı minimum para düzeyi, yüksek refah seviyesine sahip ülkelerin harcayacağı para düzeyinden daha az olacağı için alt orta gelir grubu ülkeler için 3,20 ABD Doları üst orta gelir grubu ülkeler için 5,50 ABD Doları yoksulluk sınırı olarak belirlenmiştir.

Sübjektif bir kavram olan yoksulluk farklı ülke ve kurumlara göre çeşitli tanımları bulunmaktadır. Yoksulluk kavramı aynı zamanda toplumsal açıdan **birlikte var olma**, diğer bir ifadeyle **toplum olabilme** sorunsalı olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk devletler tarafından nasıl değerlendirildiğine ve ne tür stratejilerin konusu olduğuna göre farklılık

göstermektedir.⁴ Bu durumu örnekle açıklamak mümkündür. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Türkiye’de yoksulluk hesaplama yöntemleri farklılık göstermektedir. ABD’de yoksulluk ölçümünden sorumlu devlet kurumu ABD Sayım Bürosu’dur. ABD Sayım Bürosu yoksulluk ölçümü için “Resmi Yoksulluk Ölçümü” ve “Ek Yoksulluk Ölçümü” olmak üzere iki ana ölçüm yöntemi kullanmaktadır.⁵ Türkiye’de ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan yoksulluk hesaplamasında bireyler, bireylerin oluşturduğu hane halklarının tüketimleri ve gelir düzeylerini çeşitli sosyo-ekonomik göstergelere göre ortaya çıkaran “Hane halkı Bütçe Anketleri” kullanılmaktadır.⁶

1.2.Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi

1.2.1. Mutlak Yoksulluk

İlk kez İngiltere’de J.Rowntree tarafından tanımlanan mutlak yoksulluk kavramı, Dünya Bankası tarafından geliştirilmiştir. Satın alma gücündeki farklılıklardan ve gelişmişlik düzeyindeki farklılıklardan dolayı ülkeden ülkeye mutlak yoksulluk sınırı farklılık göstermektedir. Günlük kişi başı harcanabilir gelir bakımından bu sınır az gelişmiş ülkelerde 1,25 ABD doları, Latin Amerika ülkeleri için 2.15 ABD doları, Türkiye ve Doğu Avrupa ülkeleri için 4 ABD doları, gelişmiş ülkelerde ise 14,4 ABD doları olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk sınırının bölgelere göre farklılık göstermesinin temel nedeni ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıklardır. Yoksulluk sınırı tüm bölgelerde 1,90 \$ kabul edildiğinde bölgelere göre yoksulluk oranı tablo yardımıyla gösterilebilir.⁷

⁴ Uluocak Şeref, Sosyolojik Açıdan Yoksulluk Olgusu, https://www.academia.edu/30021880/SOSYOLOJ%C4%B0K_A%C3%87IDAN_YOKSULLUK_OLGUSU (Erişim Tarihi: 04.07.2019)

⁵ Institute For Research On Poverty, How Is Poverty Measured?

Erişim Tarihi:03.07.2019 <https://www.irp.wisc.edu/resources/how-is-poverty-measured/>

⁶ TÜİK, Yoksulluk Çalışması 2015

⁷ Taş, Yunus ve Özcan, Selami, Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma, International Conference On Eurasian Economies 2012

Tablo 2
Günde 1,90 \$’dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%)

Bölge	1990	1996	1999	2002	2005	2008	2010	2012	2015*
Doğu Asya ve Pasifik	61,6	41,1	38,8	29,9	19,1	15,1	11,2	3,6	4,1
Avrupa ve Merkezi Asya	2,9	7,2	7,8	5,9	4,9	2,8	2,4	1,6	1,7
Latin Amerika ve Karayipler	14,1	13,8	13,5	11,7	9,8	6,9	6,0	4,5	5,6
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	6,3	5,8	3,8	3,2	3,0	2,7	2,3	2,7	-
Güney Asya	44,4	40,3	-	38,6	33,8	29,5	24,7	15,1	13,5
Sahra Altı Afrika	55,1	58,8	58,3	56,9	50,9	47,7	46,5	42,3	35,2
Dünya	35,5	29,6	28,8	25,8	20,9	18,1	15,8	10,9	9,6

*Dünya Bankası tahmini verisi

Kaynak: PovcalNet Update, Nisan 2018; World Bank Group, 2016, Global Monitoring Report 2015/2016: Development Goals in Era of Demographic Change. Washington, DC: World Bank: DOI: 10.1596/978-1-4648-0669 License: Creative Commons Attribution CC BY 2.0 IGO. <http://pubdocs.worldbank.org/en/503001444058224597/Global-Monitoring-Report-2015.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2020) verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2’de verilen bölgelerin kapsadığı ülkeler şu şekilde ifade edilebilir:

Doğu Asya ve Pasifik: Kamboçya, Çin, Endonezya, Kore, Lao PDR, Malezya, Moğolistan, Myanmar, Pasifik Adaları, Papua Yeni Gine, Filipinler, Singapur, Tayland, Timor-Leste, Vietnam.

Avrupa ve Merkezi Asya: Arnavutluk, Andorra, Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Belarus, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kanal Adaları, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Faroe Adaları, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Cebelitarık, Yunanistan, Grönland, Macaristan, İzlanda, İrlanda, Man Adası, İtalya, Kazakistan, Kosova, Kırgız Cumhuriyeti, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Moldova, Monako, Karadağ, Hollanda, Kuzey Makedonya, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, San Marino, Sırbistan, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya,

İspanya, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan, Ukrayna, Birleşik Krallık, Özbekistan.

Latin Amerika ve Karay ipler: Antigua ve Barbuda, Arjantin, Belize, Bolivya, Brezilya, Karay ip, Kolombiya, Şili, Kosta Rika, Dominika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaika, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Kitts ve Nevis, Saint Vincent ve Grenadinler, Saint Lucia, Surinam, Trinidad ve Tobago, Uruguay ve Venezuela.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika: Cezayir, Bahreyn, Cibuti, Mısır, İran, Irak, İsrail, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Malta, Fas, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri, Batı Şeria ve Gazze, Yemen

Güney Asya: Afganistan, Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan, Sri Lanka.

Sahra-altı Afrika: Angora, Benin, Botsvana, Burkina Faso, Burundi, Cabo Verde, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Komorlar, Kongo, Fildişi Sahili, Ekvator Ginesi, Eritre, Eswatini, Etiyopya, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Gine-Bissau, Kenya, Lesotho, Liberya, Madagaskar, Malawi, Mali, Moritanya, Mauritius, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya, Ruanda, Sao Tome Ve Principe, Senegal, Seyşeller, Sierra Leone, Somali, Güney Afrika, Güney Sudan, Sudan, Tanzanya, Togo, Uganda, Zambiya, Zimbabve

Tablo 2’den çıkarılacak sonuçlar:

- ✓ 1990 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %61,6 ile Doğu Asya ve Pasifik iken en az olduğu bölge %2,9 ile Avrupa ve Merkezi Asya’dır.
- ✓ 1996 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %58,8 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %5,8 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika’dır.
- ✓ 1999 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %58,3 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %3,8 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika’dır.
- ✓ 2002 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %56,9 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %3,2 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika’dır.

- ✓ 2005 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %50,9 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %3,0 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dır.
- ✓ 2008 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %47,7 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %2,7 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dır.
- ✓ 2010 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %46,5 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %2,3 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dır.
- ✓ 2012 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %43,3 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %1,6 ile Avrupa ve Merkezi Asya'dır.
- ✓ 2015 yılında yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge %35,2 ile Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge %1,7 ile Avrupa ve Merkezi Asya olarak tahmin edilmiştir.

Bölgesel olarak yoksulluk oranı (1990-2015) yılları arasında incelendiği zaman genel olarak yoksulluk oranının en fazla olduğu bölge Sahra Altı Afrika iken en az olduğu bölge Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dır. Ayrıca 1990 yılından 2015 yılına gelindiğinde nihai olarak yoksulluk oranı tüm bölgelerde azalırken, yoksulluk oranının en fazla azaldığı bölge; Doğu Asya ve Pasifik bölgesidir.

Tablo 3
Günde 1,90 \$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfus (Milyon)

Bölge	1990	1996	1999	2002	2005	2008	2010	2012	2015
Doğu Asya ve Pasifik	987,1	712,9	696	552,6	361,6	293,7	220,6	73,2	82,6
Avrupa ve Merkezi Asya	13,3	33,8	36,8	27,6	22,9	13,3	11,4	7,2	4,4
Latin Amerika ve Karayipler	62,5	67,3	69,3	62,7	54,4	39,7	35,4	27,8	29,7
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	14,4	15,3	10,3	9,4	9,4	8,8	7,9	9,6	-
Güney Asya	503,1	518,3	-	554,6	510,5	467	402,3	257,3	231,3
Sahra Altı Afrika	281,9	354,5	380,25	401,5	389,4	396,1	407,4	400,8	347,1
Dünya	1.866,8	1.706,7	1.731,9	1.613,2	1.353,6	1.222,8	1.090,9	782,7	776,3

Kaynak: <http://pubdocs.worldbank.org/en/503001444058224597/Global-Monitoring-Report-2015.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2020) verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3’e göre, Dünya genelindeki yoksul nüfus yıllar itibariyle azalma eğilimindedir. Dünya genelinde 1990 yılında 1,9 milyar yoksul nüfus varken 2015 yılına gelindiğinde %60 civarında bir azalma gözlemlenerek 776 milyona düşmüştür.

Dünya Bankası tarafından mutlak yoksulluk kavramı günlük geliri 2400 kalori değerindeki besini almaya yetmeyen kişiler olarak ifade edilmektedir.⁸ Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2008 yılında yaptığı yoksulluk çalışmasında, Gıda Tarım Örgütü (FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından belirlenen yetişkin bir kişinin azami harcaması gereken günlük kalori değerini 2100 olarak belirlemiştir.⁹ Zaman içerisinde farklı şekilde tanımlanan mutlak yoksulluk kavramı, genel anlamda bireyin temel insani ihtiyaçları olan barınma, beslenme, temiz içme suyu ve bilgiye ulaşımın eksikliği olarak tanımlanmıştır. Bu tanım çerçevesinde, temel ihtiyaçlarını karşılayacak ayni ve nakdi geliri olmayan birey “mutlak yoksulluk” sınırının altında yaşamaktadır. Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan azami tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesi mutlak yoksulluk kavramı için önemlidir. Mutlak yoksulluk kavramı, gıda ve gıda dışı bileşenler ayrı ayrı dikkate alınarak belirlenmektedir. Mutlak açlık sınırı hesaplanırken azami temel gıdalardan oluşan gıda sepeti maliyet yöntemiyle hesaplanmaktadır. Tablo 4’de mutlak açlık sınırını hesaplamak için asgari temel gıda maddesi ihtiyacından oluşan sepetin maliyeti TÜRK-İŞ verilerine göre hesaplanmıştır.

⁸ Topgül, Seda, Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksulluğun Kadınlaşması, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2013, s.280

⁹ Memiş, Hasan, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Bahar 2014 Cilt: 5 Sayı:1, s.148

Tablo 4
Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)¹⁰

	Mayıs 2018	Aralık 2018	Mayıs 2019	Aralık 2019
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	466,90	536,09	590,72	596,19
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	388,04	446,06	493,17	495,64
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	499,48	578,05	626,17	643,28
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	331,71	380,06	413,57	427,59
Açlık Sınırı	1.686,13	1.941,16	2.123,93	2.162,70
Yoksulluk Sınırı	5.492,24	6.322,99	6.919,33	7.044,62

Kaynak: TÜRK-İŞ Mayıs 2019, Açlık ve Yoksulluk Sınırı <http://www.turkis.org.tr/dosya/OH99c6X751J7.pdf>
Erişim Tarihi:05.07.2019.

Tablo 4'ü yorumlamadan önce açlık sınırı ve yoksulluk sınırı kavramlarının açıklanması tablonun yorumlanabilmesi açısından önemlidir. Açlık ve Yoksulluk sınırı şu şekilde açıklanabilir:

Açlık sınırı: Dört kişilik bir ailenin, dengeli sağlıklı ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken minimum aylık gıda harcaması tutarı olarak ifade edilmektedir.

Yoksulluk sınırı: Açlık sınırına (gıda harcaması) ilaveten giyim, ulaşım, sağlık, eğitim, konut (kira, elektrik, su, yakıt) ve diğer benzeri harcamaların minimum toplam tutarı olarak ifade edilmektedir.

Tablo 4'te verilen dört kişilik ailenin açlık ve yoksulluk sınırı şu şekilde yorumlanabilir:

- ✓ Mayıs ve Aralık 2018 ile Mayıs ve Aralık 2019 tarihlerinde gıda harcamaları içerisindeki en düşük tutar sürekli olarak 4-6 yaş grubu çocuk gıda harcamasında gerçekleşmiştir.

¹⁰ TÜRK-İŞ Mayıs 2019, Açlık ve Yoksulluk Sınırı
Erişim Tarihi:05.07.2019 <http://www.turkis.org.tr/dosya/OH99c6X751J7.pdf>

- ✓ Mayıs ve Aralık 2018 ile Mayıs ve Aralık 2019 tarihlerinde gıda harcamaları içerisindeki en yüksek tutar sürekli olarak 15-19 Yaş grubu çocuk gıda harcamasında gerçekleşmiştir.
- ✓ Gıda harcamaları aydan aya ve yıldan yıla sürekli olarak artmıştır. Bu artışın nedeni ise enflasyondur. Enflasyon kavramı ortalama fiyatlar seviyesinin sürekli olarak artmasıdır.

1.2.2.Görelî Yoksulluk

Görelî yoksulluk kavramını açıklamadan önce TDK'deki görelî kelimesinin anlamına bakmak faydalı olacaktır. TDK'ye göre üç anlamı bulunan görelî kelimesi şu şekilde ifade edilebilir:

1. Bir başka şeye bağılı olan; bir başka şeye göre olan.
2. Bir başka şeye bağıntısı ile tanımlanabilen (büyüklük, uzaklık gibi).
3. Koşullu, ancak belli koşullarla, belli ilişkiler içinde geçerli olan.

TDK'nin yukarıdaki tanımlarından da anlaşılacağı üzere görelî yoksulluk kavramı karşılaştırmalı yoksulluk anlamına gelmektedir. Yoksulluk, kişinin içerisinde bulunduğu toplumun yaşam koşullarına göre oluşan 'asgari yaşam' koşullarının altında bulunmasıdır. Özetle "kişinin yaşam standardının belli bir oranın altında kalmasıdır" şeklinde ifade edilebilir.

Görelî yoksulluk, toplumda mevcut olan standartlar değerlendirilerek hesaplanmaktadır. Görelî yoksulluk hesaplanırken sosyal yaşama katılımın ortalama maliyeti de eklendiği için ülkelerin tüketim alışkanlıkları da görelî yoksulluk hesaplamalarına eklenmelidir. Bireysel anlamda, bireyler arasındaki gelir farklılıklarına dayanan görelî yoksulluk, bireyin diğer bireye göre daha yüksek gelir elde etmesi ya da diğer bir ifadeyle bireyin diğer bireye göre daha az gelir elde etmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bireylerin toplamından oluşan topluma göre ise yaygın şekilde aktivitelere katılamama ve yaşamdan zevk almayı sağlayacak kaynakların bulunmaması olarak ifade edilmektedir.¹¹ Örneğin AB'de medyan gelirinin yüzde 60'ının altında bir gelire sahip olanlar görelî yoksul kabul edilirken

¹¹ Demirebilek S. , **Sosyal Güvenlik Sosyolojisi, 1.Basım**, İstanbul, Legal Kitabevi, 2005, s.250

TÜİK'e göre harcama esaslı görelî yoksulluk sınırı, eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin yüzde 50'si olarak tanımlanmıştır.¹²

1.2.3. Subjektif (Öznel) Yoksulluk

Sübjektif yoksulluk kavramı, bireyin asgari temel ihtiyacını karşılaması olarak tanımlanmaktadır. Sübjektif yoksulluk kavramında bireyin asgari temel ihtiyaç düzeyini belirlerken geniş ölçekli anket yöntemi uygulanmaktadır. Başka bir ifadeyle, anketle belirlenen asgari temel ihtiyaç düzeyine göre bireyin kendisini yoksul olarak hissedip hissetmediği değerlendirilerek yoksulluk oranı tespit edilir. Yoksulluk geniş bir kitleyi ilgilendirir ve burada sorunların gerçek anlamda çözülebilmesi için öznel değişkenleri tespit etmek önemlidir. Fakat öznel değişkenlerin tespit edilmesindeki zorluktan dolayı öznel yoksulluk kavramına yönelik önlem almak ve öznel yoksulluğa göre politika geliştirmek oldukça zordur. Politika yapıcı öznel yoksulluk için ayrı ayrı politika geliştiremeyecek olsa da yapılacak anketler sonucunda bireylerden geniş kitlelere ulaşarak pozitif anlamda faydalanılacak politikalar geliştirmek mümkün olacaktır.¹³

Mutlak ve görelî yoksulluk kavramlarına yapılan temel eleştiri, yoksulların ihtiyaçları belirlenirken bireysel farklılıkların göz ardı edilmesinden dolayı ihtiyaçların doğru şekilde belirlenememesidir. Fakat mutlak ve görelî yoksulluk kavramları, yoksulluk kavramının ölçülmesine olanak sağlamalarından dolayı ölçüm metodu olarak diğer yoksulluk kavramlarına göre ön plandadırlar. Bu kavramların yoksulluk hesaplamasında ön planda olmalarına karşın, bireysel beklentileri ön plana almamalarından ve yoksul bireyin ihtiyaçlarına karşılık verememelerinden dolayı, uygulanan politikalar yeterli olmayacaktır. Bu yüzden öznel yoksulluk yaklaşımında toplumun ortalama geçim düzeyine ilave olarak kişilerin yoksulluk algı ve değerlendirmelerinin de dikkate alınarak oluşturulması, yoksullukla mücadele için uygulanan politikaların başarılı olmasını sağlayacaktır.¹⁴

¹² Gündoğan, Naci, Türkiye'de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele, 2008, ANADOLU Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, <http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedyas/ocak-subat2008/Dosya.pdf> (05.07.2019)

¹³ Özkök, Ferah, Yoksulluğun Azaltılmasında Turizmin Yeri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8 Kış-2006 C.5 Nu.15, ss:87-88

¹⁴ Emel İslamoğlu ve Mustafa Çağlar Özdemir (Ed.), **Gelir Dağılımı ve Yoksulluk**, İstanbul: Seçkin Kitabevi, Ocak 2017 ss:145-155

1.2.4.Objektif Yoksulluk

Refah yaklaşımı olarak da ifade edilen objektif yoksulluk kavramı, yoksulluğu oluşturan kavramları ve bireylerin yoksulluktan çıkması için nelere ihtiyaç duyulduğu gibi normatif yargıları ifade etmektedir. Bu tanım çerçevesinde objektif yoksulluk kavramı, yoksulluğun nedenlerini ve bireyleri yoksulluktan kurtarıırken herkes için gerekli olan geçerli politikalar olarak ifade edilmektedir.¹⁵

Normatif kelimesi TDK'ye göre şu şekilde ifade edilmektedir.

1. Kurallarla, yasalarla ilgili olan, kural, yasa koyan.
2. Düzgüye uymayan, düzgüsü olmayan.

Objektif yoksulluk kavramı, doğruluğu ispat edilebilir ve test edilebilir bir standardın altında kalınması olarak ifade edilebilir.

1.2.5.İnsani Yoksulluk

İlk defa Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından, 1997 yılında hazırlanan İnsani Gelişme Raporu ile insani yoksulluk kavramı ortaya atılmıştır¹⁶. İnsani yoksulluk kavramı iktisadi, sosyal ve kültürel bazı olanakları karşılayabilmek için gerekli olan temel ihtiyaçlara sahip olmama durumunu ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, yoksulluk kazanılan para miktarı değil, yaşam için gerekli kaynaklara ve fırsatlara sahip olmama durumu olarak ifade edilmektedir. Örnek vermek gerekirse temiz su, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi hizmetlere ulaşılamaması durumu, insani yoksulluk olarak değerlendirilmektedir. Gelir yoksulluğu ölçümleri mutlak gelir üzerine odaklanırken, insani yoksulluk kavramı okur-yazarlık, yeterli beslenememe, kısa yaşam süresi, anne ve çocuk sağlığının yetersizliği, önlenemez hastalıklara yakalanmak gibi temel insani yeteneklerden yoksun olma biçiminde ifade edilebilir. Ayrıca İnsani Gelişme Raporu'na göre insani yoksulluğu ölçebilmek için İnsani Yoksulluk Endeksi (HPI) geliştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler için bu endeks, üç kriterden yola çıkarak hesaplanmaktadır.

¹⁵ Cerev, Gökçe ve Yenihan, (Ed.) **Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla**, Bursa, Dora Yayınevi, 2018.

¹⁶ Memiş, Halil, Akademik Yaklaşımlar Dergisi ss:148-149.

- ✓ Yaşam süresi: 40 yaşın altındaki nüfus yüzdesi
- ✓ Eğitim: Okuma yazma bilmeyen nüfus yüzdesi
- ✓ Makul bir yaşam standardı: (Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi, temel sağlık imkânlarından yoksun nüfus yüzdesi, 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen, bu yüzden ciddi düzeyde düşük kilolu olan çocukların nüfus yüzdesinin toplamından oluşmaktadır.)¹⁷

1.2.6 Geçici Yoksulluk

Geçici yoksulluk kavramı dönemsel ya da kısa süreli yoksulluk olarak da ifade edilmektedir. Bireylerin refah düzeylerinde ve yaşam standartlarında dönemsel olarak meydana gelen değişimler sonucunda ortaya çıkan değişim, geçici yoksulluk olarak tanımlanmaktadır. Geçici yoksulluk kavramı özellikle kriz dönemlerinde ortaya çıkmakta ve gelir seviyesi ortalamanın üzerindeki bireyleri dönemsel olarak etkileyebilmektedir.¹⁸

1.2.7 Kalıcı (Kronik) Yoksulluk

Yoksulluk tanımının zamansal olarak değişmediği durum Kalıcı (Kronik) yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Kalıcı yoksul olan bireyler, yoksulluk statülerinin hayatları boyunca değişmediği ya da çok uzun süre yoksul kaldıkları durumlar olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla kalıcı yoksul olan bireyler yoksul olarak ölmekte, hatta yoksulluklarını çocuklarına aktarmaktadır.¹⁹

Kronik yoksulluğun nedenleri şu şekilde ifade edilebilir:²⁰

- Ekonomik nedenler
 - Düşük verimlilik
 - Beceri eksikliği
 - Kötü ekonomik politikalar
 - Ekonomik krizler
 - Teknolojik geri kalmışlık
- Sosyal nedenler

¹⁷ A.g.e ,149

¹⁸ İncedal, Sümer Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları (Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, 2013) s.26

¹⁹ A.g.e. s.27

²⁰ <http://www.calismatoplum.org/sayi17/temiz.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2020)

- Ayrımcılık
- Yüksek bağımlılık
- Kötü sağlık koşulları
- Eşitsizlik
- Yoksulluk kültürü
 - Siyasal nedenler
- Kötü yönetim
- Güvencesizlik
- Şiddetli çatışma
- Bölgesel güçler
- Küreselleşme
 - Çevresel nedenler
- Düşük nitelikli doğal kaynaklar
- Çevresel bozulma
- Doğal felaketler
- Uzaklık ve erişim eksikliği

1.2.8 Gelir Yoksulluğu

Gelir yoksulluğu kavramı, kişilerin ya da hane halklarının yaşamlarını sürdürebilmeleri ya da diğer bir ifadeyle asgari yaşam standartlarını karşılayabilmeleri için ihtiyaç duydukları temel gereksinimlerin karşılanabilmesi bakımından gerekli gelir düzeyinin elde edilememesi durumu olarak tanımlanmaktadır. Gelir yoksulluğu hesaplamalarında genellikle asgari bir yaşam düzeyini sağlayabilmek için gerekli gelir, yoksulluk sınırı olarak ifade edilmektedir.²¹

1.2.9 Kapasite Yoksunluğu ve Sosyal Dışlanma

Yıllar geçtikçe yoksulluğun gelir veya tüketim harcamalarına indirgenemeyecek kadar geniş ve çok boyutlu bir kavram olduğunun anlaşılması ile birlikte, bu kavramın tanımında farklı arayışlara girildiği gözlemlenmiştir.

IMF, WB, WTO Bretton Woods gibi kurumların yoksulluğun tek boyutlu (gelir/harcama seviyesi) olarak hesaplanması yönündeki eğilimleri, yoksulluğun geniş ve çok

²¹ A.g.e Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması, s. 281

boyutlu olan yapısını yansıtmadığı düşüncesiyle eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştiriler sonucunda yoksulluğu “temel kapasiteye ulaşamama sorunu” üzerinden tanımlayan kapasite yaklaşımı ön plana çıkmıştır.

Kapasite yaklaşımı, Amartya Sen öncülüğünde 2004 yılında geliştirilmiştir. Bu yaklaşım insani gelişmeyi, bireylerin kapasite ve kazanımlarının genişleme süreci olarak ifade etmektedir. Kapasite yoksunluğu, standart yoksulluk ölçütü olan gelir düzeyi yerine kabul edilebilir bir hayat düzeyine ulaşmak için gerekli temel imkânlardan yoksunluk olarak ifade edilmektedir. Kapasite yoksunluğu, diğer yoksulluklardan farklı olarak gelir ya da fayda yerine bireyin özgürlüğünü vurgulamaktadır.

Yoksulluğun anlaşılmasında etkili olan bir diğer kavram, sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma kavramı, 1970’li yıllarda toplumsal bütünleşme ve dayanışma sorunlarının tartışıldığı Fransa’da ortaya çıkmıştır. Ekonomik kaynaklara ulaşamayan, fiziksel ve zihinsel engelliler, yaşlılar, uyuşturucu bağımlıları, suçlular gibi sanayi toplumunun normlarına uymayanlar ve dışarıda kalanlar için sosyal dışlanma kavramı kullanılmıştır.²²

1.2.10 Olağanüstü Yoksulluk

Olağanüstü yoksulluk kavramı ultra yoksulluk kavramından türetilmiştir. Ultra yoksulluk kavramı gelirin hepsinin harcandığı durumda temel gıda harcamalarının kalori cinsinden sadece %80’inin karşılayabilen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Dünya Bankasına göre olağanüstü yoksulluk kavramı ise minimum gıda ve enerji gereksinimini ekonomik kaynaklarıyla karşılayamayan yoksul olarak ifade edilmiştir.

1.2.11. Yeni Yoksulluk

Sanayi Devrimi sonrasında istihdam sorunlarının artması ve formel sektörde istihdamın zorlaşması sonucunda yeni yoksulluk kavramı ortaya çıkmıştır. İstihdam durumunda bile geçim şartlarının zorlaşması ve geçekondulaşmanın artık mümkün olmaması, yeni yoksulluğa sebep olan faktörlerdendir. Sonuç olarak yeni yoksulluk kavramı enformel

²² Sam, Neslihan Yoksulluğa Bir Yaklaşım Biçimi: Kapasite Yaklaşımı, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 27, Sayı 1, 2008, s. 59-70
<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423935925.pdf> (05.07.2019)

sektörlerin yaygınlaşması, istihdam problemlerinin ortaya çıkması ve yaşam şartlarının değişmesidir.²³

1.3.İktisadi Düşünce Tarihi Boyunca Yoksulluk Kavramı:

1.3.1. Merkantilist Düşünceye Göre Yoksulluk

1450-1750 yılları arasında etkili olan Merkantilizm; Rönesans, reform ve coğrafi keşiflerin sonucunda ortaya çıkmıştır ve yeni Dünya düzeninin iktisadi hayata yansımalarıdır.²⁴

Merkantilist görüşe göre zenginlik kavramı Dünya’da sabittir. Bu nedenle bir ülkenin zenginleşmesinin koşulu; ancak bir diğer ülkenin fakirleşmesi durumunda gerçekleşecektir. Bu amacın gerçekleşmesi için de kıymetli madenleri (altın vb.) depolama ya da biriktirmeye dayalı politikalar uygulanmalıdır. Bu politikayı uygulayabilecek olan devlet ise güçlü, müdahaleci ve korumacı bir devlettir. Dolayısıyla devletin görünen eli ile dış ticaret fazlası vermeye dayalı politikaların uygulanması istemektedir. “Ticarette, bir ülke kaybetmeden başka ülke kazanamaz” ilkesi, 16. yüzyılda Denemeler ’in meşhur yazarı Montaigne tarafından ortaya atılmıştır. Merkantilizm, milli bir iktisat doktrini. Liberal felsefe gibi temel amacı bireyin zenginleşmesi değil, ulusun ve devletin zenginleşmesidir. Çünkü dünya serveti sabit olduğundan bir ülkenin zengin olması ancak bir diğer ülkenin fakirleşmesi ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla Merkantilist politikalar daha fazla kıymetli maden biriktirmeyi hedeflerken, diğer ülkelerin yoksulluk sorunuyla karşılaşmasına neden olmuştur.²⁵

1.3.2. Klasik Düşünceye Göre Yoksulluk

Toplumlarda yoksulluğu doğuran şartlar tarih boyunca sorgulanmış ve bu sorgulamalar sonucunda tarih boyunca yoksulluk kavramı farklılık göstermiştir. Bu çerçevede iktisadın babası olarak tanımlanan Adam Smith yoksulluk kavramını şu şekilde ifade etmektedir. “ Doğa veya gelenekler tarafından gerekli kılınan ihtiyaçları satın almama

²³ Sümer İncedal, Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları (Yayınlanmış Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, 2013) s.28-29

²⁴ Aydemir, Cahit ve Güneş, Hüseyin Haşimi, Merkantilizmin Ortaya Çıkışı, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2006, ss.136-158. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/69877> (31.08.2019)

²⁵ Bilgili Yüksel, Karşılaştırmalı İktisat Okulları, 15.Basım, İstanbul: 4T Yayınevi, 2018

halidir”.²⁶ Ayrıca A. Smith’in Wealth Of Nations (Milletlerin Zenginliği) kitabı da yoksullukla ilgili çığır açıcı özellik taşımaktadır. Smith, yoksulluk artarken ülkenin zenginleşmesini bir paradoks olarak gündeme getirmiştir. Bu durumu ekonomideki aksaklıkların en önemli faktörü olarak gören Smith, ekonomideki bu aksaklığın giderilmesi için uygulanacak en önemli politikanın da en yoksul vatandaşların durumunu iyileştirmek olduğunu ileri sürmüştür. Burke, Bentham, ve Malthus gibi muhafazakar düşünürler ise bu yaklaşımı reddetmişlerdir.²⁷ Klasik İktisat Okulu temsilcilerinden kötümser iktisatçı olarak tanımlanan Malthus’a göre yoksulluk kavramı nüfus artışı ile yakından ilgilidir. Malthus’un nüfus kuramına göre temel besin maddeleri miktarı aritmetik olarak artarken nüfus ise geometrik olarak artmaktadır. Bir ülkede nüfus artışı kontrol altına alınmaz ise o ülkede açlık olacaktır. Bu nedenle nüfus artışından dolayı yoksulluk artmaktadır.

Klasik okul mensubu olan bir diğer iktisatçı J.S.Mill, Malthus’tan farklı olarak yoksulluğu servet bölüşümü perspektifinden incelemiştir. Mill’e göre üretim faktörlerinden elde edilen gelirlerin adil dağıtılmaması durumunda yoksulluk kaçınılmazdır.²⁸

1.3.3. Marksist Düşünceye Göre Yoksulluk

İngiltere’de 18.ve 19. Yy’da yaşanan Sanayi Devrimi ile birlikte emek, kapitalist ve üretim kavramları yaygınlaşmıştır. Sık sık yaşanan ekonomik sorunlar nedeniyle fabrikada çalışan işçiler emeklerinin karşılığı olan ücretleri alamamaları, Marksist sistemin doğmasına yol açmıştır. Marksist sisteme göre üretim emeğe bağlıdır. Diğer bir ifadeyle üretim emeğin fonksiyonudur. Bireylerin emeklerinin sömürülmesi ve emeklerinin karşılığı olan ücretleri alamamaları Marksist anlayışa göre yoksulluğa neden olmuştur. Birçok Marksist’e göre yoksulluk, yöneten sınıfın yararları doğrultusunda açıklanmaktadır. Marksistler yoksulluğun var olduğunu ve yoksulluğun oluşmasının temel nedenini, üretim gücünü elinde bulunduranların bu gücü kendi menfaatlerine hizmet ettirmeleri olarak açıklarlar.²⁹ Üretim güçlerini elinde bulunduran girişimciler ya da finansal sermaye sahipleri, kapitalist sistemin

²⁶(Akt) Cerev, Gökçe ve, Yenihan (Ed.) **Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla**, Bursa, Dora Yayınevi, 2018. s:42

²⁷ Şenses, Fikret, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, 4.Basım, İstanbul; İletişim Yayınevi,2006.

²⁷ https://www.ine.es/en/daco/daco42/sociales/pobreza_en.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2010)

²⁸ Kazgan Gülten **İktisadi Düşünce ve Politik İktisadın Evrimi**, Remzi Kitabevi, 2000, ss. 61-62

²⁹ Oktik Nurgün, , **Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kurumsal Yaklaşımlar**, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları Nurgün Oktik, (drl.), İzmir, Yakın Kitabevi, 2008, ss. 21-56

muhafaza edilmesini sağlarken karlarını en üst düzeye çıkarmalarına olanak sağlayarak, üretimin gerçekleşmesi için emeğini ortaya koyan işçinin yoksullaşmasına neden olmaktadır.

1.3.4. Keynesyen Düşünceye Göre Yoksulluk

Keynesyen politika, klasik okulun “Ekonomik denge piyasada sağlanır, ekonomiye dışarıdan devletin müdahale etmesinin gereği yoktur, ekonomi kendiliğinden tam istihdam seviyesine gelmektedir” görüşüne karşı olarak 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran sonucunda ortaya çıkmıştır. Keynesyen iktisat anlayışına göre ekonomide eksik istihdam söz konusudur. Ekonomi tam istihdam seviyesine gelse bile bu şansa olan bir durumdur, ekonominin sürekli tam istihdam seviyesinde kalmasının mümkün olmadığını savunmuştur. Ekonominin eksik istihdamda olduğunu savunan Keynesyen ekol, bu yüzden ekonomiye devlet müdahalesinin gerekli olduğunu savunmuştur.

Keynesyen politika, devlet ekonomiye müdahale ederken toplumsal gelir farkının önüne geçilmesi gerektiğini savunmuştur. Bunun nedeni toplumsal gelir farklarının azaltılmasının tam istihdama ulaşmada uygun bir araç olmasıdır. Bu durumun ortaya çıkmasında bireyin artan geliriyle birlikte ortalama tasarruf eğiliminin yükseleceği varsayımından hareket edilir. Kendilerine gelir akışı sağlayanların tasarruf eğilimi bu sebepten yüksek gelire sahip olan bireylere göre daha azdır. Bu durumda geliri az olan bireyin ekonomi içinde payı arttığında, gelir seviyesi eşitlenir ve ortalama tüketim eğiliminin artmasına yol açmaktadır. Tüketim eğiliminin artması sonucunda toplam talep, üretim ve istihdam seviyesi de yükselmektedir.³⁰

Keynesyen ekole göre, resesyon ve işsizlik olgusunun olduğu ekonomilerde yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus fazla olmaktadır. Bu görüşe göre yoksullukla mücadelede etkili politikalar, toplam talebi arttırıcı politikalarlardır. Keynesyen ekole göre ayrıca yoksulluk oranlarındaki en büyük düşüşler, toplum refahının arttığı zamanlarda ortaya çıkmıştır.

³⁰Çakır Mesut, Aldemir Şansel, **Yoksulluğun Küresel Boyutları**, Avrupa Araştırmaları Dergisi Cilt:9 Sayı:2, 2001 s. 183

1.4.Yoksulluğu Etkileyen Faktörler

Yoksulluğa neden olan ana etkenleri iki başlık altında toplamak mümkündür. Bu etkenlerden birincisi, Nükte'nin Yoksulluğun Kısır Döngüsü Teorisi'nde ifade ettiği üzere yoksulluğu kişilerin yeteneklerine, sorumluluk duygularına, tasarruf kabiliyetlerine yani kısaca bireylerin kişisel özelliklerine bağlayan yaklaşımdır. Bu tanımlamaya göre bireylerin yoksul olmasının nedeni kendisidir ve sonucuna da kendisinin katlandığını vurgulamaktadır. İkincisi ise; düşük ücret düzeyi, yetersiz eğitim olanakları, işsizlik ve ayrımcılık gibi yoksulların kontrolünde olmayan sosyo-ekonomik yapıyla ilgili nedenlere bağlayan yaklaşımdır.³¹ Ücret düzeyi, işsizlik, ayrımcılık ve kişilerin becerileri zamansal ve mekânsal olarak farklılık göstereceğinden yoksulluğa neden olan faktörler de gerek zamansal gerekse mekânsal olarak farklılık gösterecektir. Bu farklılıklardan dolayı da yoksullukla uygulanan mücadele programları süreklilik gösteremeyip, zamana ve mekâna göre farklılık gösterecektir.

Yoksulluğa neden olan ana faktörler şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Hane halkı
- ✓ İnsani gelişme endeksi
- ✓ Enflasyon
- ✓ İşsizlik
- ✓ Eğitim seviyesi
- ✓ Piyasada oluşan tekel
- ✓ Vergideki adaletsizlik
- ✓ Yüksek faiz oranları ve rant ekonomisi
- ✓ Terör ve savaşlar
- ✓ Doğal afetler
- ✓ Çalışamayacak durumda olan özürlü ve yaşlı sayısının fazla olması
- ✓ Bireyler arasındaki yetenek farklılıkları
- ✓ Çevre kirliliği gibi nedenlerle salgın hastalıkların baş göstermesidir.³²

³¹ A.g.e s.97

³² Okumuş, Şaduman, **Dünya'da ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması**, Altınoluk Yayıncılık, İstanbul,2010

1.4.1 Hanehalkı

Hanehalkı özelliklerine bağılı olarak yoksulluk sınırı, açlık sınırı ve yoksulluk oranı değışmektedir. Hanehalkı büyüklüğü yoksulluk ile doğrudan ilişkilidir. Hanehalkında yaşayan kişi sayısı arttığında buna bağılı olarak asgari temel ihtiyacını karşılamak için gerekli açlık sınırı, dengeli ve sağlıklı beslenmek için gerekli yoksulluk sınırı artacaktır. Hanehalkı büyüklüğü yoksulluk ilişkisi tablo yardımıyla gösterilebilir.

Tablo 5
Türkiye Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Sınırı

Hanehalkı büyüklüğü	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	137	186	190	216	244	283	341	365
2	208	280	288	327	368	428	515	552
3	262	354	363	414	466	540	651	699
4	310	417	429	487	549	638	767	825
5	353	476	488	557	627	728	874	944
6	395	531	543	620	697	809	976	1.050
7	433	582	597	679	766	889	1.066	1.153
8	466	629	649	737	831	965	1.154	1.251
9	498	672	692	786	884	1.040	1.242	1.336
10	535	714	742	836	938	1.088	1.313	1.423

Kaynak: <http://www.tarimarsiv.com/wp-content/uploads/2017/04/280-288.pdf> (Erişim Tarihi: 17.09.2019)

Tablo 5’den çıkarılacak sonuçlar řu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Hanehalkı büyüklüğü arttığça 2002-2009 yılları arasında tüm yıllarda yoksulluk sınırı artmıştır.
- ✓ Hanehalkı büyüklüğü sabitken 2002-2009 yılları arasında yıllar itibariyle yoksulluk sınırı artmıştır.

Tablo 6
Türkiye Yoksul Hane halkı Oranı (%)

Hane halkı büyüklüğü	2002	2003	2004	2005	2006	2007(*)	2008	2009
1-2	16,51	13,41	14,49	8,44	10,95	9,36	9,85	11,52
3-4	16,37	17,08	13,71	9,22	8,27	8,06	8,23	9,41
5-6	29,03	31,67	27,40	22,41	17,54	20,79	21,14	21,79
7+	45,95	48,41	51,06	44,08	41,83	39,79	37,68	38,50
Toplam	22,45	23,02	20,67	15,42	13,98	13,64	13,52	14,54

Kaynak: <http://www.tarimarsiv.com/wp-content/uploads/2017/04/280-288.pdf> (Erişim Tarihi: 17.09.2019)

Tablo 6'dan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Hanehalkı büyüklüğü arttıkça 2002-2009 yılları arasında genel olarak yoksulluk oranı artmıştır.
- ✓ Hanehalkı büyüklüğü sabitken 2002-2009 yılları arasında yıllar itibariyle yoksulluk oranı ise azalma eğilimindedir.

1.4.2 İnsani Gelişme Endeksi

İnsani gelişme kavramı, ekonomik zenginlikten ziyade insan hayatının zenginleşmesi anlamında kullanılan bir kavramdır. İnsanların sahip olduklarına ve kendi fırsatlarına odaklanan bir yaklaşımdır. Birleşmiş Milletlerin İnsani Gelişme Endeksi'ni hesaplarken kullandığı üç temel unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar şu şekilde ifade edilebilir³³:

- ✓ Uzun sağlıklı ve yaratıcı bir hayat yaşamak
- ✓ Bilgi ve eğitim alabilme imkânına sahip olmak
- ✓ İnsana yaraşır bir hayat için gerekli kaynaklara ulaşabilmek

³³ <http://ingev.org/hakkimizda/insani-gelisme-nedir/> (Erişim Tarihi:16.03.2020)

İnsani Gelişme Endeksi şu şekilde hesaplanmaktadır³⁴:

$$\text{İnsani Gelişme Endeksi (İGE)} = \sqrt[3]{EE * GE * SE}$$

Formüldeki kısaltmalar: EE: Eğitim Endeksi, SE: Sağlık Endeksi, GE: Gelir Endeksi

İnsani Gelişme Endeksi 0 ile 1 arasında değer almak zorundadır. İnsani Gelişme Endeksi 1'e yaklaştıkça insani gelişmenin arttığı anlamına gelmektedir. 0'a yaklaştığında ise insani gelişmenin nispeten düşük olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletler ise İnsani Gelişme Endeksi'ni üç kategoriye ayırmaktadır.

0< İGE<0,499 (Düşük İnsani Gelişme Endeksi)

0,500< İGE< 0,799 (Orta İnsani Gelişme Endeksi)

0,800< İGE<1 (Yüksek İnsani Gelişme Endeksi)

Tablo 7
Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks Değerleri
(2014-2018 yılları arası)

İnsani Gelişme Endeksi					
Avrupa Birliği Üye Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	0,916	0,926	0,936	0,936	0,939
Avusturya	0,885	0,893	0,909	0,908	0,914
Belçika	0,890	0,896	0,915	0,916	0,919
Bulgaristan	0,782	0,794	0,812	0,813	0,816
Bosna Hersek	0,733	0,750	0,766	0,768	0,769
Çek ya	0,870	0,878	0,885	0,888	0,891
Danimarka	0,923	0,925	0,928	0,929	0,930
Estonya	0,861	0,865	0,875	0,871	0,882
Finlandiya	0,883	0,895	0,922	0,920	0,925
Fransa	0,888	0,897	0,887	0,901	0,891
Güney Kıbrıs Rum C.	0,850	0,856	0,869	0,869	0,873
Hırvatistan	0,818	0,827	0,832	0,831	0,837
Hollanda	0,922	0,924	0,929	0,931	0,933
İngiltere	0,907	0,909	0,918	0,922	0,920

³⁴ Yönetim ve Ekonomi Araştırma Dergisi (Mehmet ZANBAK, Reyhan Özeş ÖZGÜR) Cilt/Volume: 17 Sayı/Issue: 2 Haziran/June 2019 ss./pp. 175-192 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/754937> (Erişim Tarihi: 16.03.2020)

İrlanda	0,916	0,923	0,936	0,938	0,942
İspanya	0,876	0,884	0,888	0,891	0,893
İtalya	0,873	0,887	0,878	0,880	0,883
Letonya	0,819	0,830	0,845	0,847	0,854
Litvanya	0,839	0,848	0,860	0,858	0,869
Lüksemburg	0,892	0,898	0,904	0,904	0,909
Macaristan	0,828	0,836	0,838	0,838	0,845
Malta	0,839	0,856	0,881	0,878	0,885
Polonya	0,843	0,855	0,864	0,865	0,872
Portekiz	0,830	0,843	0,846	0,847	0,850
Romanya	0,793	0,802	0,808	0,811	0,816
Slovakya	0,844	0,845	0,851	0,855	0,857
Slovenya	0,880	0,890	0,892	0,896	0,902
Yunanistan	0,865	0,866	0,866	0,870	0,872
Aday Statüsünde Olan Ülkeler					
Arnavutluk	0,733	0,764	0,782	0,785	0,791
Karadağ	0,802	0,807	0,809	0,814	0,816
Kuzey Makedonya	0,747	0,753	0,757	0,758	0,759
Sırbistan	0,771	0,785	0,791	0,794	0,799
Türkiye	0,761	0,800	0,800	0,805	0,806

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan elde edilmiştir.

Tablo 7’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Avrupa Birliği üyeleri arasında 2018 yılında en düşük İnsani Gelişme Endeks Değeri olan ülke 0,816 ile Romanya ve Bulgaristan’dır.
- ✓ Avrupa Birliği ülkelerinde en düşük 2018 İnsani Gelişme Endeks Değeri olan Romanya ve Bulgaristan bile İnsani gelişme endeksi sınıflandırmasına göre Yüksek İnsani Gelişme Endeksi kategorisinde yer almaktadır.
- ✓ Avrupa Birliği’ne üye olan ülkeler arasında en yüksek 2018 İnsani Gelişme Endeks Değeri olan ülke ise 0,939’luk endeksi ile Almanya’dır.
- ✓ Aday statüsündeki ülkeler arasında 2018 İnsani Gelişme Endeks Değeri en yüksek olan ülke 0,816 ile Karadağ’dır.
- ✓ Aday statüsündeki ülkeler arasında 2018 İnsani Gelişme Endeks Değeri en düşük olan ülke 0,759 ile Kuzey Makedonya’dır.

- ✓ Aday ülkeler arasında 2014 ile 2018 yılları arasında İnsani Gelişme Endeks Değeri en çok yükselen ülke 0,058 (0,733-0,791) puanla Arnavutluk'tur.
- ✓ İnsani Gelişme Endeks Değeri Avrupa Birliği üye ülkeleri ve aday statüdeki ülkelerin hepsinde 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde artmıştır.
- ✓ İnsani Gelişme Endeks Değeri Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında 2014'den 2018 yılına gelindiğinde en az değişim Fransa'da gözlemlenmiştir. (0,888-0,901)
- ✓ İnsani Gelişme Endeks Değeri tüm Avrupa Birliği ülkeleri ve üye statüsündeki ülkelerde artmıştır. Bu durum Avrupa Birliğine üye ülkelerde ve aday statüsündeki ülkelerde insani zenginleşmenin arttığı anlamına gelmektedir.

Türkiye açısından İnsani Gelişme Endeksi ve Avrupa Birliği üye ülkeleri karşılaştırılması:

Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeks Değeri 2014 yılından 2018 yılına kadar artış eğilimindedir. Nihai olarak da 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde 0,045'lik bir artış (0,761-0,806) gözlenmiştir.

Tablo 8
2018 yılı Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks Değerleri (En yüksekte en doğruye doğru)

İnsani Gelişme Endeks Değerleri			
Avrupa Birliği Üye Ülkeler	2018	Avrupa Birliği Üye Ülkeler	2018
İrlanda	0,942	İtalya	0,883
Almanya	0,939	Estonya	0,882
Hollanda	0,933	GKRY ³⁵	0,873
Danimarka	0,930	Yunanistan	0,872
Finlandiya	0,925	Polonya	0,872
İngiltere	0,920	Litvanya	0,869
Finlandiya	0,919	Slovakya	0,857
Avusturya	0,914	Letonya	0,854
Lüksemburg	0,909	Portekiz	0,850
Slovenya	0,902	Macaristan	0,845
İspanya	0,893	Hırvatistan	0,837

³⁵ *GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

Fransa	0,891	Romanya	0,816
Çek ya	0,891	Bulgaristan	0,816
Malta	0,885	Toplam(27 ülke)	23,719
		Ortalama	0,885
Aday Statüsünde Olan Ülkeler			
Karadağ	0,816	Arnavutluk	0,791
Türkiye	0,806	Kuzey Makedonya	0,759
Sırbistan	0,799	Toplam (5 ülke)	3,971
		Ortalama	0,794

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8’de Avrupa Birliği üye ülkeleri ve aday statüsündeki ülkeler 2018 İnsani Gelişme Endeksine göre en yüksek İnsani Gelişme Endeks Değeri ülkeden, en düşük İnsani Gelişme Endeks Değeri ülkeye doğru sıralanmıştır. 2018 yılı İnsani Gelişme Endeksine göre Avrupa Birliği Üye ülkeleri arasında en yüksek İnsani Gelişme Endeks Değeri 0,942 ile İrlanda’dır. İrlanda’yı sırasıyla 0,939 ile Almanya ve 0,933 ile Hollanda takip etmektedir. Avrupa Birliğine üye ülkeler içerisinde en düşük İnsani Gelişme Endeks Değeri 0,816 ile Bulgaristan ve Romanya’dır. Bulgaristan ve Romanya’dan sonra 0,837 ile Hırvatistan’dır. Avrupa Birliği’ne üye 27 ülkenin ortalama İnsani Gelişme Endeks Değeri 0,885 olarak hesaplanmıştır. Malta’nın İnsani Gelişme Endeks Değeri 0,885 ile 27 üye ülkenin ortalama İnsani Gelişme Endeks Değeri eşittir. Ayrıca Malta’da dâhil olmak üzere 14 üye ülke ortalama 0,885 in üzerinde İnsani Gelişme Endeks Değerine sahipken Avrupa Birliğine üye 13 ülke ortalama olan 0,885’in İnsani Gelişme Endeks Değerine sahiptir. Aday Statüsünde olan ülkeler içerisinde ise en yüksek İnsani Gelişme Endeks Değeri 0,816 ile Karadağ iken onu 0,806 ile Türkiye takip etmektedir. Aday statüsündeki ülkeler içerisinde en düşük İnsani Gelişme Endeks Değeri ise 0,759 ile Kuzey Makedonya’dır.

İnsani Gelişme Endeksine göre Avrupa Birliği’ne üye olan ülkeler ile aday statüsündeki ülkelerin karşılaştırılması:

- ✓ Avrupa Birliğine üye olan 27 ülkenin insani gelişme endeksinin ortalaması 0,885 iken aday statüsündeki 5 ülkenin ortalaması 0,794 olarak hesaplanmıştır.

Diğer bir ifadeyle Avrupa Birliğine üye 27 ülkenin ortalaması, aday statüsündeki 5 ülkenin ortalamasından 0,091 fazladır.

- ✓ Avrupa Birliğine üye 27 ülkenin hepsinin İnsani Gelişme Endeks Değeri aday statüsünde yer alan 5 ülkenin İnsani Gelişme Endeks Değerinden yüksektir. Bu duruma sadece istisna olarak aday statü ülkeler içerisinde yer alan Karadağ'ın İnsani Gelişme Endeks Değeri gösterilebilir. Aday statü konumundaki Karadağ'ın İnsani Gelişme Endeks Değeri Avrupa Birliği ülkeleri arasında yer alan Bulgaristan ve Romanya'ya 0,816 ile eşittir.

Tablo 9
Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks Değerleri % Değişimi
(2014, 2018 Verileri İçin % Değişim Alfabetik Sıralama)

İnsani Gelişme Endeks Değeri Yüzdesel Değişim		
Avrupa Birliği Üye Ülkeler	2014	2018 (% Değişim)
Almanya	0,916	%2,51
Avusturya	0,885	%3,27
Belçika	0,890	%3,25
Bulgaristan	0,782	%4,34
Çek ya	0,870	%2,41
Danimarka	0,923	%0,75
Estonya	0,861	%2,43
Finlandiya	0,883	%4,75
Fransa	0,888	%0,33
GKRY	0,850	%2,70
Hırvatistan	0,818	%2,32
Hollanda	0,922	%1,19
İngiltere	0,907	%1,43
İrlanda	0,916	%2,83
İspanya	0,876	%1,94
İtalya	0,873	%1,14
Letonya	0,819	%4,27
Litvanya	0,839	%3,57

Lüksemburg	0,892	%1,90
Macaristan	0,828	%2,05
Malta	0,839	%5,48
Polonya	0,843	%3,44
Portekiz	0,830	%2,40
Romanya	0,793	%2,90
Slovakya	0,844	%1,54
Slovenya	0,880	%2,50
Yunanistan	0,865	%0,80
Toplam(27 ülke)		%68,44
Ortalama		%2,53
Aday Statüsünde Olan Ülkeler		
Arnavutluk	0,733	%7,91
Karadağ	0,802	%1,74
Kuzey Makedonya	0,747	%1,60
Sırbistan	0,771	%3,63
Türkiye	0,761	%5,91
Toplam (5 ülke)		%20,79
Ortalama		%4,15

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9’da Avrupa Birliğine üye olan ülkeler ile aday statüsünde bulunan ülkelerin 2014 yılından 2018 yılına gelindiğindeki İnsani Gelişme Endeks Değerinde yüzdesel değişme yer almaktadır.

Tablo 9’dan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Avrupa Birliğine üye ülkelerin ve aday statüsündeki ülkelerin hepsinin 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde İnsani Gelişme Endeks Değerindeki değişim pozitif olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ve aday statüsündeki tüm ülkelerin İnsani Gelişme Endeks Değeri artmıştır.

Avrupa birliğine üye 27 ülkenin 2014’dan 2018 yılına gelindiğinde İnsani Gelişme Endeks Değeri hızındaki artış %68,44 olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ülkelerin İnsani Gelişme Endeks Değeri ortalama olarak %2,53 artmıştır.

Avrupa Birliğine aday statüsünde olan 5 ülke vardır. Aday statü konumundaki bu 5 ülkenin 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde İnsani Gelişme Endeks Değeri %20,79 artmıştır.

2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde aday statüdeki 5 ülkenin İnsani Gelişme Endeks Değeri ortalama olarak %4,15 artmıştır.

Aday statü konumundaki 5 ülkenin İnsani Gelişme Endeks Değeri ortalama olarak %4,15 artarken, Avrupa Birliğine üye olan ülkelerin İnsani Gelişme Endeks Değeri %2,53 artmıştır. Bu durumda aday statüdeki 5 ülke Avrupa Birliğine üye olan 27 ülkeye göre 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde İnsani Gelişme Endeks Değeri ortalama olarak %1,62 daha fazla artmıştır. Bunun temel nedeni ise Avrupa Birliğine üye olan 27 ülkenin İnsani Gelişme Endeks Değerinin doyum noktası olan 1'e yakın olması olup, aday olan ülkelerin ise doyum noktasından daha uzak olmasıdır.

Tablo 10
Avrupa Birliği Ülkeleri İnsani Gelişme Endeks
Değerleri % değişimi (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim
En Yüksekten En Aza)

Ülkeler	2014	Yüzdesel Değişim
Arnavutluk *ASÜ ³⁶	0,733	%7,91
Türkiye *ASÜ	0,761	%5,91
Malta	0,839	%5,48
Finlandiya	0,883	%4,75
Bulgaristan	0,782	%4,34

³⁶ *ASÜ: Aday Statüsündeki Ülkeler

Letonya	0,819	%4,27
Sırbistan *ASÜ	0,771	%3,63
Litvanya	0,839	%3,57
Polonya	0,843	%3,44
Avusturya	0,885	%3,27
Belçika	0,890	%3,25
Romanya	0,793	%2,90
İrlanda	0,916	%2,83
GKRY	0,850	%2,70
Almanya	0,916	%2,51
Slovenya	0,880	%2,50
Estonya	0,861	%2,43
Çek ya	0,870	%2,41
Portekiz	0,830	%2,40
Hırvatistan	0,818	%2,32
Macaristan	0,828	%2,05
İspanya	0,876	%1,94
Lüksemburg	0,892	%1,90
Karadağ *ASÜ	0,802	%1,74
Kuzey Makedonya *ASÜ	0,747	%1,60
Slovakya	0,844	%1,54
İngiltere	0,907	%1,43
Hollanda	0,922	%1,19
İtalya	0,873	%1,14
Yunanistan	0,865	%0,80
Danimarka	0,923	%0,75
Fransa	0,888	%0,33

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 10’da 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ve aday statüsündeki ülkelerin İnsani Gelişme Endeks Değerindeki yüzdesel değişimine göre en yüksek yüzdesel değişimden en az yüzdesel değişime doğru sıralaması yapılmıştır.

Tablo 10’dan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Avrupa Birliğine üye ve aday statü konumundaki ülkeler içinde en hızlı yükselen ülke %7,91 ile Arnavutluk'tur. Arnavutluk'tan sonra ise sırasıyla %5,91 ile Türkiye ve %5,48 ile Malta gelmektedir.
- ✓ Arnavutluk ve Türkiye'nin Avrupa Birliğine aday ülke statüsünde olmalarından dolayı Avrupa Birliği üye ülkeleri içerisinde İnsani Gelişme Endeks Değeri en hızlı yükselen ülke %5,48'lik artışla Malta olmuştur. Malta'yı %4,75 ile Finlandiya ve %4,34 ile Bulgaristan takip etmiştir.
- ✓ Avrupa Birliğine aday statüsündeki ülkeler içerisinde ise en yüksek artış %7,91 ile Arnavutluk'ta gerçekleşirken, Arnavutluk'u sırasıyla %5,91 ile Türkiye ve %3,63 ile Sırbistan takip etmiştir.
- ✓ Avrupa Birliğine üye ve aday ülkeler içerisinde en az değişim gösteren ülke %0,33 ile Fransa'dır. Fransa'yı sırasıyla %0,75 Danimarka ve %0,80 ile Yunanistan takip etmiştir.
- ✓ Avrupa Birliğine aday ülkeler içerisinde ise en az değişim gösteren ülke %1,60 ile Kuzey Makedonya'dır. Kuzey Makedonya'yı %1,74 ile Karadağ takip etmiştir.

Tablo 11
Avrupa Birliği Ülkeleri Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değerleri
(2014-2018 Yılları arası)

Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değerleri					
Avrupa Birliği Üye Ülkeleri	2014	2015	2016*	2017	2018
Almanya	0,963	0,964		0,967	0,968
Avusturya	0,943	0,957		0,971	0,963
Belçika	0,975	0,978		0,971	0,972
Bulgaristan	0,991	0,984		0,990	0,993
Çek ya	0,980	0,983		0,986	0,983
Danimarka	0,977	0,970		0,980	0,980
Estonya	1,030	1,032		1,019	1,016
Finlandiya	0,996	1,000		1,000	0,990
Fransa	0,987	0,988		0,987	0,984
Kıbrıs Rum Kesimi	0,971	0,979		0,984	0,983
Hırvatistan	0,987	0,997		0,991	0,989
Hollanda	0,947	0,946		0,966	0,967

İngiltere	0,965	0,964		0,960	0,967
İrlanda	0,973	0,976		0,979	0,975
İspanya	0,975	0,974		0,979	0,981
İtalya	0,964	0,963		0,967	0,967
Letonya	1,029	1,025		1,030	1,030
Litvanya	1,030	1,032		1,026	1,028
Lüksemburg	0,971	0,966		0,969	0,970
Macaristan	0,976	0,988		0,985	0,984
Malta	0,937	0,923		0,960	0,965
Polonya	1,007	1,006		1,006	1,009
Portekiz	0,985	0,980		0,983	0,984
Romanya	0,989	0,990		0,985	0,986
Slovakya	0,999	0,991		0,991	0,992
Slovenya	0,996	1,003		1,003	1,003
Yunanistan	0,961	0,957		0,964	0,963
Aday Statüsünde Olan Ülkeler					
Arnavutluk	0,948	0,959		0,970	0,971
Karadağ	0,954	0,955		0,956	0,966
Kuzey Makedonya	0,949	0,947		0,946	0,947
Sırbistan	0,966	0,969		0,976	0,976
Türkiye	0,922	0,908		0,922	0,924

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan elde edilmiştir.

*2016 yılına ait bulunamamıştır.

İlk defa 2014 yılında İnsani Gelişme Raporunda kullanılan Cinsiyete Dayalı İnsani Gelişme Endeksi (CDGE). İnsani gelişmenin sağlık, eğitim ve ekonomik kaynaklar olmak üzere üç temel boyutta meydana gelen cinsiyet eşitsizliklerini değerlendirmektedir. Bu üç temel unsur şu şekilde açıklanabilir³⁷:

- ✓ Sağlık: Doğumda ortalama yaşam beklentisinin erkeklere ve kadınlara göre değerleri
- ✓ Eğitim: Erkek ve kız çocuklarının ortalama öğrenim görme süresi beklentisi ve 25 yaş üzeri kişilerin ortalama öğrenim görme süresi
- ✓ Ekonomik: Kadın ve erkeklere göre Kişi Başına Düşen GSMH'nin tahmini olarak ayrı ayrı hesaplanması

³⁷ Emine Fırat, Aytaç Aydın, İnsani Kalkınma Endeksine Göre Türkiye'nin Eğitim Endeks Göstergelerinin Oecd Ülkeleri İle Karşılaştırılması, Nisan 2015 Sayı:29 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/288809> (Erişim Tarihi: 05.04.2020)

Tablo 11'e göre Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değerlerine göre 2014-2018 yılı arasındaki değişimler şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 1,030 Litvanya ve Estonya'da gözlenmiştir. Litvanya ve Estonya'yı 1,029 ile Letonya takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,937 ile Malta'da gözlenmiştir. Malta'yı sırasıyla 0,943 ile Avusturya ve 0,947 ile Hollanda takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında ise en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,966 ile Sırbistan'da gözlenmiştir. Sırbistan'ı 0,954 ile Karadağ takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,922 ile Türkiye'de gözlenmiştir. Türkiye'yi sırasıyla 0,948 ile Arnavutluk ve 0,949 ile Kuzey Makedonya takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 1,032 Litvanya ve Estonya'da gözlenmiştir. Litvanya ve Estonya'yı 1,025 ile Letonya takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,923 ile Malta'da gözlenmiştir. Malta'yı 0,946 ile Hollanda takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında ise en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,969 ile Sırbistan'da gözlenmiştir. Sırbistan'ı 0,959 ile Arnavutluk ve 0,955 ile Karadağ takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,908 ile Türkiye'de gözlenmiştir. Türkiye'yi 0,947 ile Kuzey Makedonya takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 1,030 Letonya'da gözlenmiştir. Letonya'yı sırasıyla 1,026 ile Litvanya ve 1,019 ile Estonya takip etmiştir.

- ✓ 2017 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,960 ile İngiltere ve Malta'da gözlenmiştir. İngiltere ve Malta'yı 0,964 ile Yunanistan takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında ise en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,976 ile Sırbistan'da gözlenmiştir. Sırbistan'ı 0,970 ile Arnavutluk ve 0,956 ile Karadağ takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,922 ile Türkiye'de gözlenmiştir. Türkiye'yi 0,946 ile Kuzey Makedonya takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 1,030 Letonya'da gözlenmiştir. Letonya'yı sırasıyla 1,028 ile Litvanya ve 1,016 ile Estonya takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,963 ile Avusturya ve Yunanistan'da gözlenmiştir. Avusturya ve Yunanistan ı 0,965 ile Malta takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında ise en yüksek Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,976 ile Sırbistan'da gözlenmiştir. Sırbistan'ı 0,971 ile Arnavutluk ve 0,966 ile Karadağ takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında en düşük Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 0,924 ile Türkiye'de gözlenmiştir. Türkiye'yi 0,947 ile Kuzey Makedonya takip etmiştir.

Tablo 12

Avrupa Birliği Ülkeleri Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri Yüzdesel Değişimi (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim Alfabetik Sıralama)

Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değerleri			
Avrupa Birliği Üye Ülkeleri	2014	2018	Yüzdesel Değişim
Almanya	0,963	0,968	%0,51
Avusturya	0,943	0,963	%2,12
Belçika	0,975	0,972	-%0,30
Bulgaristan	0,991	0,993	%0,20
Çek ya	0,980	0,983	%0,30
Danimarka	0,977	0,980	%0,30

Estonya	1,030	1,016	-%1,35
Finlandiya	0,996	0,990	-%0,60
Fransa	0,987	0,984	-%0,30
GKRY	0,971	0,983	%1,23
Hırvatistan	0,987	0,989	%0,20
Hollanda	0,947	0,967	%2,11
İngiltere	0,965	0,967	%0,20
İrlanda	0,973	0,975	%0,20
İspanya	0,975	0,981	%0,61
İtalya	0,964	0,967	%0,31
Letonya	1,029	1,030	%0,09
Litvanya	1,030	1,028	-%0,19
Lüksemburg	0,971	0,970	-%0,10
Macaristan	0,976	0,984	%0,81
Malta	0,937	0,965	%2,98
Polonya	1,007	1,009	%0,19
Portekiz	0,985	0,984	-%0,10
Romanya	0,989	0,986	-%0,30
Slovakya	0,999	0,992	-%0,50
Slovenya	0,996	1,003	%0,70
Yunanistan	0,961	0,963	%0,20
Toplam (27 ülke)	26,504	26,592	%0,95
Ortalama	0,981	0,984	%0,035
Aday Statüsünde Olan Ülkeler			
Arnavutluk	0,948	0,971	%2,42
Karadağ	0,954	0,966	%1,25
Kuzey Makedonya	0,949	0,947	-%0,21
Sırbistan	0,966	0,976	%1,03
Türkiye	0,922	0,924	%0,21
Toplam (5 ülke)	4,739	4,784	%0,47
Ortalama	0,947	0,956	%0,094

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12'ye göre Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksinin 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde yüzdesel değişimi hesaplanmıştır. Tablodan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Avrupa Birliğine üye olan 27 ülkenin 2014 yılında Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri ortalama 0,981 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise ortalama olarak 0,984 gerçekleşmiştir. Avrupa Birliğine üye olan ülkelerin 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde ortalama olarak %0,035'lik artış gözlemlenmiştir.
- ✓ Avrupa Birliğine aday 5 ülkenin 2014 yılında Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri ortalama 0,947 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise ortalama 0,956 olarak gerçekleşmiştir. Avrupa Birliğine aday ülkelerin 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde ortalama olarak %0,094'lük bir artış gözlenmiştir.
- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine aday statüsünde bulunan ülkelerin Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri ortalaması (0,094), Avrupa Birliğine üye ülkelerin ortalamasından (0,035) büyüktür. Diğer bir ifadeyle Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri ortalama olarak Avrupa Birliğine aday ülkelere, Avrupa Birliğine üye ülkelere göre 0,059 daha fazla artmıştır.

Tablo 13
Avrupa Birliği Ülkeleri Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri % Değişim
(2014, 2018 Verileri İçin % Değişim En Yüksekten En Aza)

Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi			
Ülkeler	2014	2018	Yüzdesel Değişim
Malta	0,937	0,965	%2,98
Arnavutluk(ASÜ)³⁸	0,948	0,971	%2,42
Avusturya	0,943	0,963	%2,12
Hollanda	0,947	0,967	%2,11
Karadağ(ASÜ)	0,954	0,966	%1,25
GKRY	0,971	0,983	%1,23
Sırbistan(ASÜ)	0,966	0,976	%1,03
Macaristan	0,976	0,984	%0,81
Slovenya	0,996	1,003	%0,70
İspanya	0,975	0,981	%0,61
Almanya	0,963	0,968	%0,51
İtalya	0,964	0,967	%0,31

³⁸ ASÜ: Aday Statüdeki Ülkeler

Danimarka	0,977	0,980	%0,30
Çek ya	0,980	0,983	%0,30
Türkiye(ASÜ)	0,922	0,924	%0,21
Yunanistan	0,961	0,963	%0,20
İngiltere	0,965	0,967	%0,20
İrlanda	0,973	0,975	%0,20
Hırvatistan	0,987	0,989	%0,20
Bulgaristan	0,991	0,993	%0,20
Polonya	1,007	1,009	%0,19
Letonya	1,029	1,030	%0,09
Lüksemburg	0,971	0,970	-%0,10
Portekiz	0,985	0,984	-%0,10
Litvanya	1,030	1,028	-%0,19
Kuzey Makedonya(ASÜ)	0,949	0,947	-%0,21
Fransa	0,987	0,984	-%0,30
Belçika	0,975	0,972	-%0,30
Romanya	0,989	0,986	-%0,30
Slovakya	0,999	0,992	-%0,50
Finlandiya	0,996	0,990	-%0,60
Estonya	1,030	1,016	-%1,35
Ortalama	0,976	0,980	%0,44

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 13'te 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ve aday ülkelerin Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri yüzdesel değişimleri en yüksekte en düşüğe doğru sıralanmıştır. Tabloya göre çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ve aday ülkeler arasında Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri yüzdesel olarak en fazla artış olan ülke %2,98 olarak Malta'da gerçekleşmiştir. Malta'yı sırasıyla %2,42 ile Arnavutluk ve %2,12 ile Avusturya takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ve aday ülkeler arasında Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri yüzdesel olarak en fazla düşüş olan ülke %1,35 ile Estonya'dır. Estonya'yı sırasıyla %0,60 ile Finlandiya ve %0,50 ile Slovakya takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ve aday ülkeler arasında Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri yüzdesel olarak

ortalama %0,44 artmıştır. Avrupa Birliğine üye ve aday ülkeler arasında 11 ülkenin Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri 32 ülkenin ortalaması olan %0,44'ün üzerinde artmıştır. Geriye kalan 21 ülkede ise bu oranın altında ilerleme olmuştur.

- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde Avrupa Birliğine üye ve aday ülkeler arasında Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeks Değeri yüzdesel olarak 10 ülkede (Estonya, Finlandiya, Slovakya, Romanya, Belçika, Fransa, Kuzey Makedonya, Litvanya, Portekiz) azalmıştır.

Tablo 14

Avrupa Birliği Ülkeleri Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri Yüzdesel Değişim (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim, Alfabetik Sıralama)

Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri			
Ülkeler	2014	2018	Yüzdesel Değişim
Almanya	0,853	0,861	%0,93
Avusturya	0,858	0,862	%0,46
Belçika	0,820	0,849	%3,53
Bulgaristan	0,699	0,714	%2,14
Çek ya	0,823	0,850	%3,28
Danimarka	0,856	0,873	%1,98
Estonya	0,782	0,818	%4,60
Finlandiya	0,834	0,876	%5,03
Fransa	0,811	0,809	-%0,24
GKRY	0,758	0,708	-%6,59
Hırvatistan	0,743	0,768	%3,36
Hollanda	0,861	0,870	%1,04
İngiltere	0,829	0,845	%1,93
İrlanda	0,836	0,865	%3,46
İspanya	0,775	0,765	-%1,29
İtalya	0,773	0,776	%0,38
Letonya	0,730	0,776	%6,30
Litvanya	0,754	0,775	%2,78
Lüksemburg	0,822	0,822	%0,00
Macaristan	0,769	0,777	%1,04
Malta	0,767	0,815	%6,25
Polonya	0,760	0,801	%5,39
Portekiz	0,744	0,742	-%0,26
Romanya	0,711	0,725	%1,96
Slovakya	0,791	0,804	%1,64

Slovenya	0,829	0,858	%3,49
Yunanistan	0,782	0,766	-%2,04
Ortalama	0,791	0,806	%1,87
Aday Statüsünde Olan Ülkeler			
Arnavutluk	0,634	0,661	%4,25
Karadağ	0,728	0,746	%2,47
Kuzey Makedonya	0,622	0,660	%6,10
Sırbistan	0,693	0,685	-%1,15
Türkiye	0,641	0,675	%5,30
Ortalama	0,663	0,685	%3,39

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi, İnsani Gelişme Raporunda yer almayan eşitsizlik durumunu açıklamak için kullanılmıştır. İnsani Gelişme Endeksi ülke genelinde ortaya çıkan insani gelişme alanındaki eşitsizlikleri kapsamamaktadır. Bu yüzden insani gelişme endeksi kapsamında eşitsizliğe uyarlanmış insani gelişme endeksinden yararlanılmıştır. Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi toplam nüfus içerisinde insani gelişme kapsamında kullanılan tüm boyut bölüşümünün eşitsizliğe uyarlanmış şeklini dikkate almaktadır. Bu çerçevede eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksini kapsayan Tablo 14'ten çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılında Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri Avrupa Birliği üye ülkeleri içerisinde ortalama 0,791 olarak hesaplanmıştır.
- ✓ 2018 yılında Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri Avrupa Birliği üye ülkeleri içerisinde ortalama 0,806 olarak hesaplanmıştır.
- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde ise Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri üye ülkeler içerisinde ortalama olarak %1,87 artış gözlemlenmiştir.
- ✓ 2014 yılında Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri Avrupa Birliğine aday ülkeler içerisinde ortalama 0,663 olarak hesaplanmıştır.
- ✓ 2018 yılında Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri Avrupa Birliğine aday ülkeler içerisinde ortalama 0,685 olarak hesaplanmıştır.

- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde ise Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişim Endeks Değeri aday ülkeler içerisinde ortalama olarak %3,39 artış gözlemlenmiştir.
- ✓ Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin 2014 yılında ortalaması aday ülkelerin ortalamasından 0,128 (0,791-0,663) fazladır.
- ✓ Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin 2018 yılında ortalaması aday ülkelerin ortalamasından 0,121 (0,806-0,685) fazladır.
- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde yüzdesel değişim olarak Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin ortalaması üye ülkelerin ortalamasından %1,52 (%3,39-%1,87) fazladır.

✓

Tablo 15
Avrupa Birliği Ülkeleri Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişim Endeks Değeri
Yüzdesel Değişim (2014, 2018 Verileri İçin % Değişim, En yüksekten en aza doğru)

Eşitsizlik Uyarlanmış İGE			
Avrupa Birliği Ülkeleri	2014	2018	Yüzdesel Değişim
Letonya	0,730	0,776	%6,30
Malta	0,767	0,815	%6,25
Kuzey Makedonya*ASÜ	0,622	0,660	%6,10
Polonya	0,760	0,801	%5,39
Türkiye*ASÜ	0,641	0,675	%5,30
Finlandiya	0,834	0,876	%5,03
Estonya	0,782	0,818	%4,60
Arnavutluk*ASÜ	0,634	0,661	%4,25
Belçika	0,820	0,849	%3,53
Slovenya	0,829	0,858	%3,49
İrlanda	0,836	0,865	%3,46
Hırvatistan	0,743	0,768	%3,36
Çek ya	0,823	0,850	%3,28
Litvanya	0,754	0,775	%2,78
Karadağ*ASÜ	0,728	0,746	%2,47
Bulgaristan	0,699	0,714	%2,14
Danimarka	0,856	0,873	%1,98
Romanya	0,711	0,725	%1,96
İngiltere	0,829	0,845	%1,93

Slovakya	0,791	0,804	%1,64
Hollanda	0,861	0,870	%1,04
Macaristan	0,769	0,777	%1,04
Almanya	0,853	0,861	%0,93
Avusturya	0,858	0,862	%0,46
İtalya	0,773	0,776	%0,38
Lüksemburg	0,822	0,822	%0
Fransa	0,811	0,809	-%0,24
Portekiz	0,744	0,742	-%0,26
Sırbistan*ASÜ	0,693	0,685	-%1,15
İspanya	0,775	0,765	-%1,29
Yunanistan	0,782	0,766	-%2,04
GKRY	0,758	0,708	-%6,59

Kaynak: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2018 İnsani Gelişme Raporundan yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 15’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılında Avrupa Birliği’ne üye ve aday ülkeler içerisinde Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri en yüksek olan ülke 0,861 ile Hollanda’dır. Onu sırasıyla, 0,858 ile Avusturya ve 0,856 ile Danimarka takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında Avrupa Birliği’ne üye ve aday ülkeler içerisinde Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri en düşük olan ülke 0,622 ile Kuzey Makedonya’dır. Onu sırasıyla 0,634 ile Arnavutluk ve 0,641 ile Türkiye takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında Avrupa Birliği’ne üye ve aday ülkeler içerisinde Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri en yüksek olan ülke 0,876 ile Finlandiya’dır. Onu sırasıyla 0,873 ile Danimarka ve 0,870 ile Hollanda takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında Avrupa Birliği’ne üye ve aday ülkeler içerisinde Eşitsizlik Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeks Değeri en düşük olan ülke 0,660 ile Kuzey Makedonya’dır. Onu sırasıyla 0,661 ile Arnavutluk ve 0,675 ile Türkiye takip etmiştir.

- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde yüzdesel değişime bakıldığında ise en yüksek yüzdesel artış %6,30 ile Letonya da gözlemlenmiştir. Onu sırasıyla %6,25 ile Malta ve %6,10 ile Kuzey Makedonya takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde yüzdesel değişime bakıldığında ise en fazla yüzdesel azalış %6,59 ile GKRY de gözlemlenmiştir. Onu sırasıyla %2,04 ile Yunanistan ve %1,29 ile İspanya takip etmiştir.

Tablo 16
Türkiye İnsani Gelişme Katsayısı (2006-2018)

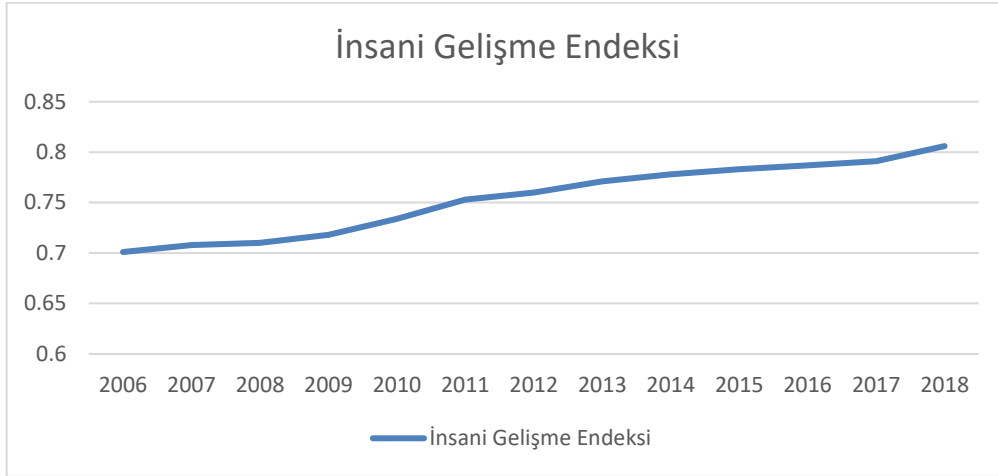
Yıllar	İnsani Gelişme Endeksi Değeri	Yıllar	İnsani Gelişme Endeksi Değeri
2006	0,701	2013	0,771
2007	0,708	2014	0,778
2008	0,710	2015	0,783
2009	0,718	2016	0,787
2010	0,734	2017	0,791
2011	0,753	2018	0,806
2012	0,760	<i>Ortalama</i>	<i>0,754</i>

KAYNAK: <http://www.sbb.gov.tr/sosyal-koruma-ve-gelir-dagilimi-gostergeleri/>

Tablo 16'den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Türkiye'de İnsani Gelişme Endeks Değeri 2006 yılında 0,701 iken 2018 yılına gelindiğinde nihai olarak 0,105 artarak 0,806 olmuştur.
- ✓ 2006 ile 2018 yılları arasında İnsani Gelişme Endeks Değeri ortalama 0,754 olarak gerçekleşmiştir.
- ✓ En düşük İnsani Gelişme Endeks Değeri 2006 yılında 0,701 ile gerçekleşirken, en yüksek İnsani Gelişme Endeks Değeri 0,806 ile 2018 yılında gerçekleşmiştir.

İnsani Gelişme Endeks Değerindeki dalgalanmalar grafik yardımıyla şu şekilde gösterilebilir:

Grafik 1 İnsani Gelişme Endeksi Değerleri

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi Değerleri verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

- ✓ Grafik 1'e göre, İnsani Gelişme Endeksi Değeri 2006 ile 2018 yılları arasında sürekli artış eğilimindedir.

1.4.3 Yoksulluk Eğitim İlişkisi

Yoksulluk kavramı genel itibarıyla insanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde gelire sahip olamamaları durumunu ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle gelir seviyeleri belirli bir düzeyin altında olanlar yoksul olarak ifade edilmektedir. Bu gelir düzeyi Dünya Bankası tarafından Satın Alma Gücü Paritesine göre günlük geliri 2,15\$ olarak belirlenmiştir. Yoksulluk kavramının insanlık açısından önemli olmasının nedeni, yoksulluk kavramının insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan minimum gelir seviyesini baz almasıdır. Bireylerin belirlenen yoksulluk sınırının altında kalmasının başlıca iki nedeni vardır. İlk olarak kişinin katma değerinin yüksek olmasına rağmen üretimine başkalarının el koymasındır. Bu duruma örnek olarak eski zamanlarda yaşanan kölelik gösterilebilir. İkinci olarak ise bireyin katma değerinin düşük olmasıdır. Diğer bir ifadeyle veriminin düşük olmasıdır. Bireyin verimliliğinin düşük olmasının nedeni ise beşeri sermayesinin yetersiz olması olarak gösterilebilir. Kendisini geliştirmemiş ve eğitimi düşük olan kişilerin katma değeri düşüktür. Bu çerçevede eğitim ile yoksulluk arasındaki bir ilişkiden söz etmek mümkündür³⁹.

³⁹ Şimşek, Muammer (Ed.), Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:15, Nu:2, 2014, ss:138-140

Gelirin en önemli kaynaklarından biri olan bilgi birikimi bireyin sahip olduğu eğitim düzeyiyle doğru orantılıdır. Eğitim seviyesi düşük olan bireyler yüksek katma değerli ürünler (teknoloji gibi) yerine düşük katma değerli ürünlerin üretiminde yer alırlar. Bu durum da bireylerin daha düşük ücretle çalışmalarına ya da iş bulamayıp işsiz kalmalarına sebep olmaktadır. Bu durumda yaşanan işsizlik türü iradi işsizlik ve gayri iradi işsizlik olarak ifade edilebilir. İradi işsizlik kavramı, önerilen ücreti beğenmeyen bireyin çalışmak istememesi olarak tanımlanır. Gayri İradi işsizlik kavramı ise bireyin çalışma arzusunda olduğu fakat iş bulamadığı iş türü olarak tanımlanmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için eğitim kalitesini arttıracak politikalar uygulanması ve düşük gelirli grupların da eğitim sisteminden yararlanabilmesi için ücretsiz eğitim sisteminin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Uygulanan bu politikalarla eğitimin kalitesi artırılarak eğitimde fırsat eşitliğinin kaybolmasının önüne geçilebilecektir.⁴⁰

Türkiye’de yoksulluk-eğitim ilişkisine ilişkin çalışmalar TÜİK tarafından yapılmıştır. Yoksulluk ile eğitim seviyesi arasındaki ilişki yıllara göre tablo yardımıyla gösterilebilir:

Tablo 17

Türkiye’de Yıllara Göre Yoksulluk Oranı Eğitim Seviyesi Analizi (%)

Eğitim Seviyesi	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Okuma Yazma Bilmeyenler	28,93	30,12	26,6	27,67	27,2	26,2	25,4	27,5
Okuma Yazma Bilip Okula Gitmeyenler	27	26,08	23,72	25,15	23,7	24,1	21,7	23,6
Lise Altı	13,12	13,51	12,44	12,46	12,8	12,5	11,7	12,1
Lise Ve Dengi Meslek Okulu	5,84	5,88	5,57	5,67	5,6	6,2	5,5	5,8
Yükseköğretim	1,06	1,12	1,8	1,3	1,6	1,7	1,5	2,2
Toplam	75,95	76,71	70,13	72,25	70,9	70,7	65,8	71,2

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=66&locale=tr> (Erişim Tarihi:

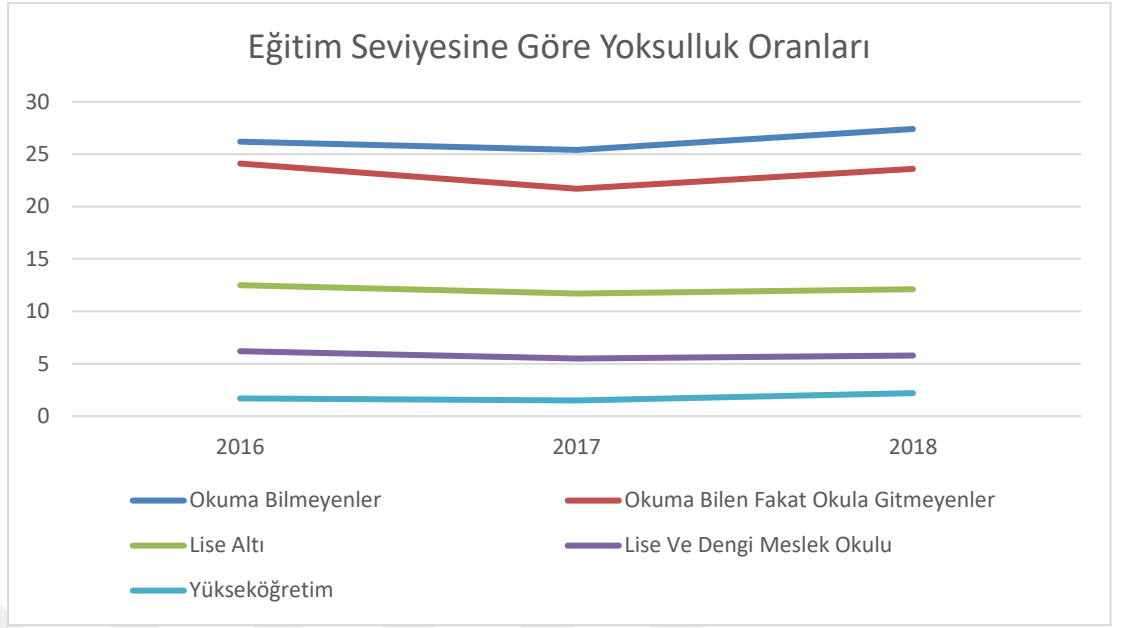
26.10.2019)

⁴⁰ Çalışkan, Şadan, Eğitim ve Yoksulluk İlişkisi, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi ss:285-288

Tablo 17'den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Okuma yazma bilmeyenlerin yoksulluk oranı yıllara göre dalgalansa da nihai olarak % 28,93'den % 27,5 oranına düşmüştür.
- ✓ Okuma yazma bilip fakat okula gitmeyenlerin yoksulluk oranı yıllara göre dalgalansa da nihai olarak % 27'den % 23,6 oranına düşmüştür. Yıllara göre okuma yazma bilip fakat okula gitmeyenlerin yoksulluk oranı sürekli olarak okuma yazma bilmeyenlere göre daha düşük çıkmıştır.
- ✓ Lise altı eğitim seviyesi olan kişilerin yoksulluk oranı yıllara göre dalgalansa da nihai olarak % 13,12'den % 12,1 oranına düşmüştür. Yıllara göre eğitim seviyesi lise altı olanların yoksulluk oranı sürekli olarak okuma yazma bilip okula gitmeyenlere daha düşük çıkmıştır.
- ✓ Lise ve dengi meslek okul mezunu olan kişilerin yoksulluk oranı yıllara göre dalgalanma gösterse de nihai olarak az da olsa % 5,84'den % 5,8 düşmüştür. Yıllara göre eğitim seviyesi lise ve dengi meslek okul mezunu olanların yoksulluk oranı lise altı mezunu olanlardan daha düşük çıkmıştır.
- ✓ Yükseköğretim mezunlarının yoksulluk oranları da yıllara göre dalgalanma göstermiştir. Fakat 2011 yılından 2018 yılına gelindiğinde nihai olarak yoksulluk oranı % 1,06'dan % 2,2'ye yükselmiştir. Yükseköğretim mezunlarının nihai olarak yoksulluk oranı yükselse de, yoksulluk oranı yıllara göre eğitim seviyesi durumuna göre lise ve dengi meslek okulu mezunu olanlardan sürekli olarak daha düşük çıkmıştır.

Sonuç olarak: Yıllar itibariyle 2011 yılından 2018 yılına gelindiğinde, Yükseköğretim mezunları harici eğitim seviyesi olanların nihai olarak yoksulluk oranı azalmıştır. Yükseköğretim mezunu olan kişilerin ise yoksulluk oranı artmıştır. Türkiye genelinde eğitim seviyesi analizine göre 2011 yılından 2018 yılına gelindiğinde yoksulluk oranı azalmıştır.

Grafik 2 Eğitim Seviyesine Göre Yoksulluk

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 2’den çıkarılacak sonuç şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2016, 2017 ve 2018 yıllarında eğitim seviyesi arttıkça tüm yıllar itibariyle yoksulluk oranı azalmaktadır.

1.4.4 Yoksulluk İşsizlik İlişkisi

İşsizlik yoksulluk kavramını doğrudan etkilemektedir. Yoksulluk kavramı, genel itibariyle insanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde gelire sahip olamamaları durumunu ifade etmektedir. Bireylerin belirli bir gelir düzeyine sahip olabilmeleri için genel itibariyle çalışmaları gerekmektedir. İşsiz bireylerin ekstra bir geliri (işsizlik geliri, kira geliri, faiz geliri vb.) yoksa Dünya Bankası tarafından Satın Alma Gücü Paritesi ’ne göre yoksulluk sınırı olan günlük 2,15\$ altında yaşayan insanlar yoksul kategorisine girmektedir. Bu durumda işsizlik oranları yüksek olan ülkelerde yoksulluk oranları da yüksektir ve işsizlik oranları artan ülkelerin yoksulluk oranları da artmaktadır. Bu yüzden yoksulluk ve işsizlik kavramı arasında doğrudan ilişki vardır. İşsiz olan ve ekstra geliri olmayan bireylerin yoksulluk sorununu çözmek için ülkelerde istihdam politikaları ve işsizlik ücretleri gibi politikalar uygulanabilir⁴¹.

⁴¹ Çalışkan, Şadan, Eğitim ve Yoksulluk İlişkisi, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi ss:296-298

Tablo 18
Türkiye’de İş Arayanlar (İşsizler) ve İstihdam Edilenler (Çalışanlar) Fert
Yoksulluk Oranı

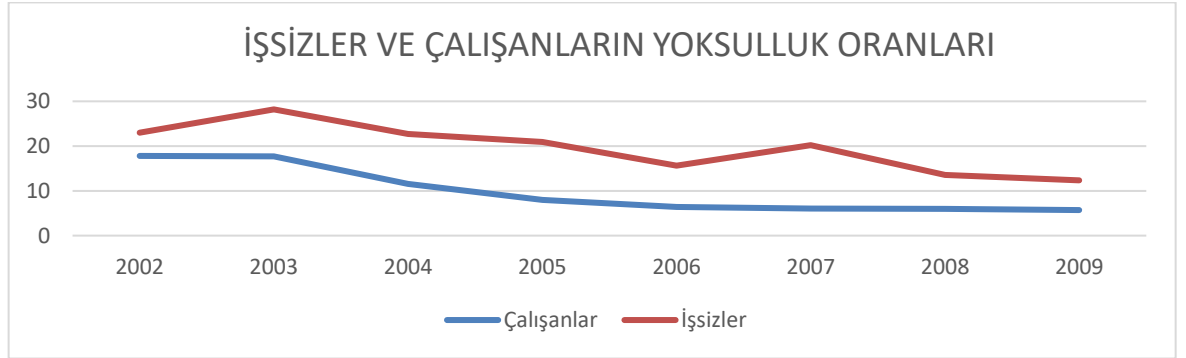
Ekonomik Faaliyet Durumu	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İstihdamdaki fertler	17,81	17,72	11,53	7,96	6,40	6,02	6,01	5,71
İş Arayanlar	22,99	28,20	22,74	20,92	15,60	20,21	13,54	12,35

* Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK Hane halkı Fertlerinin İktisadi Faaliyetlerine Göre Yoksulluk Oranları verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 18’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2002-2009 yılları arasında işsizlerin yoksulluk oranı dalgalı bir seyir izlerken, işsizlerin yoksulluk oranı en yüksek 2003 yılında gerçekleşirken en düşük yoksulluk oranı 2009 yılında gerçekleşmiştir.
- ✓ 2002-2009 yılları arasında çalışanların yoksulluk oranı azalma eğilimindedir. Çalışanların yoksulluk oranı en yüksek 2002 yılında gerçekleşirken en düşük yoksulluk oranı 2009 yılında gerçekleşmiştir.

Grafik 3 İşsizler ve Çalışanların Yoksulluk Oranları (2002-2009)

Kaynak: TÜİK Hane halkı Fertlerinin İktisadi Faaliyetlerine Göre Yoksulluk Oranları verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3’ten çıkarılacak sonuç şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2002-2009 yılları arasında işsizlerin yoksulluk oranı, çalışanların yoksulluk oranlarına göre her yıl daha yüksek gerçekleşmiştir.

1.4.5 Yoksulluk-Enflasyon Oranı İlişkisi

Enflasyon kavramı, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artışı ifade etmektedir⁴². Fiyatlar genel düzeyindeki artışın enflasyon olarak tanımlanabilmesi için bu artışın sürekli olması ve sepette belirlenen ürünlerin ortalama olarak fiyatlarının artması gerekmektedir. Bu tanım çerçevesinde bir ülkede enflasyon söz konusuysa o ülkenin parası değer kaybeder, yani diğer bir ifadeyle ülkede yaşayan vatandaşların satın alma gücü azalır. Bir ülkede hayat pahalılığının ve ücret artışlarının belirlenmesinde enflasyon önemli rol oynar. Dolayısıyla enflasyon kavramı tüketicin satın alım gücüne doğrudan etki eder. Bu yüzden yoksullukla enflasyon arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Tablo 19

Türkiye Fert Yoksulluk Oranı Günlük 4,3\$'ın altı Yoksulluk Oranı (2002-2006)

Yöntemler	TÜRKİYE				
	Fert Yoksulluk Oranı				
	2002	2003	2004	2005	2006
Kişi başına günlük 4,3 \$'ın altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33

Kaynak: TÜİK Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 19'dan çıkarılacak sonuç şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2002 yılından 2006 yılına kişi başına günlük 4,3\$'a göre yoksulluk oranı sürekli azalmıştır.

Tablo 20

Türkiye Enflasyon Oranı (2002-2006)

Yıllar	Enflasyon Oranı
2002	%29,75
2003	%18,36
2004	%9,32
2005	%7,72
2006	%9,65

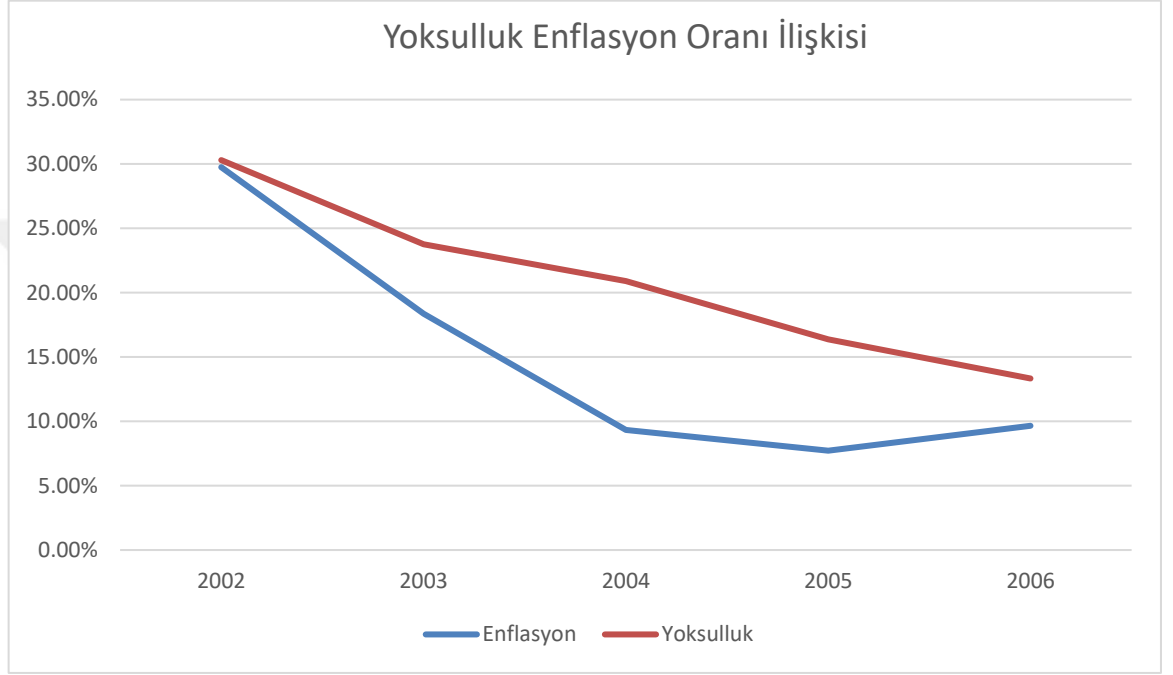
Kaynak: TÜİK Tüketici Fiyat Endeksi verilerinden elde edilmiştir.

⁴² <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Egitim-Akademik/Terimler+Sozlugu/> (Erişim Tarihi: 12.04.2020)

Tablo 20’den çıkarılacak sonuç şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2002 yılından 2006 yılına enflasyon oranı sürekli azalmıştır.

2002-2006 yılları arasındaki enflasyon oranı ve yoksulluk⁴³ ilişkisi grafik yardımıyla gösterilebilir:

Grafik 4 Yoksulluk Enflasyon Oranı İlişkisi (2002-2006)

Kaynak: TÜİK Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları ve TÜİK Tüketici Fiyat Endeksi verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 4’ten çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Yoksulluk oranında 2002 ile 2006 yılı arasında sürekli azalma gözlemlenmiştir.
- ✓ Enflasyon oranında 2002 ile 2005 yılı arasında sürekli azalma gözlenmiştir. 2005 yılından 2006 yılına gelindiğinde ise enflasyon oranında küçük bir artış gözlemlenmiştir.
- ✓ Enflasyon oranı ve yoksulluk arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

⁴³ Yoksulluk oranı olarak, günlük kişi başına gelir 4,15\$ baz alınmıştır.

1.4.6 Yoksulluk Gelir Dağılımı İlişkisi

Gelir dağılımı kavramı, yoksulluk kavramı gibi tüm ülkeleri ilgilendiren sorunlardan biridir. Bu kavram sadece iktisat açısından değil diğer sosyal bilimler açısından da oldukça önemlidir. İktisat literatüründe gelir dağılımı kavramının tanımı genel olarak şu şekilde ifade edilmiştir:⁴⁴ Gelir Dağılımı, belirli bir dönem içerisinde bir ülkedeki üretilen toplam gelirin bireyler, toplumlar ya da üretim faktörleri arasındaki dağılımı olarak ifade edilmektedir. Bu paylaşımın nasıl yapıldığı, ülkenin ekonomik olarak refaha ulaşmasında önemlidir.

Başlıca gelir dağılımı çeşitleri şu şekilde ifade edilebilir⁴⁵:

- ✓ Fonksiyonel Gelir Dağılımı
- ✓ Kişisel Gelir Dağılımı
- ✓ Sektör el Gelir Dağılımı
- ✓ Bölgesel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel Gelir Dağılımı: Bir ülkenin milli gelirini oluşturan üretim faktörlerinin üretime katılarak elde ettiği gelirler dört gruba ayrılarak incelenmektedir. Üretim faktörleri ve üretime katıldıklarında elde ettikleri paylar şu şekilde gösterilebilir:

Üretim Faktörleri	Üretim Faktörlerinin Elde Ettiği Pay
Emek (İşgücü)	Ücret
Sermaye (Tasarruf-mevduat sahipleri)	Faiz
Doğal kaynaklar (Toprak, hammadde)	Rant
Müteşebbis (Girişimci)	Kar

Fonksiyonel gelir dağılımında, adaletin sağlanabilmesi için milli gelir içerisinde işgücünün geliri olan ücret ile sermayenin geliri olan faizin yüksek, müteşebbisin geliri olan kar ile doğal kaynakların geliri olan rantın ise düşük pay alması gerekmektedir.

Kişisel Gelir Dağılımı: Toplumu oluşturan bireyler, aileler ve gruplar arasında milli gelirin dağılımı olarak ifade edilmektedir. Kişisel gelir dağılımında genel olarak nüfusun

⁴⁴Kuştepelı, Yeşim, Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, <http://debis.deu.edu.tr/userweb//yesim.kustepeli/dosyalar/gelir-sbe.pdf> (Erişim Tarihi: 01.03.2010)

⁴⁵Kuştepelı, Yeşim ve Halaç Umut, Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:6, Nu:4, 2004, ss: 146-148

%20'lik dilimleri arasında dağılım söz konusudur. Kişisel gelir dağılımında adaleti belirlemek için Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısından yararlanılmıştır.

Gini Katsayısı, herhangi bir ülkedeki gelir dağılımı adaletini ölçmeye yarayan katsayıdır. Gini Katsayısı 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Gini Katsayısı 0 ile 1 arasında değerler alan Gini Katsayısı 0'a yaklaştıkça o ülkedeki gelir dağılımı adaleti artarken, 1'e yaklaştıkça gelir dağılımı adaletsizliği artmaktadır⁴⁶. Diğer bir ifadeyle gelir dağılımı 0'a yaklaştıkça ülkedeki gelirin tüm ülke geneline yayıldığı durum ifade edilirken, 1'e yaklaştıkça ülkedeki gelirin belli kişilerin elinde toplandığını göstermektedir.

Tablo 21
Türkiye Gini Katsayısı (2006-2018)

Yıllar	Gini Katsayısı	Yıllar	Gini Katsayısı
2006	0,428	2013	0,400
2007	0,406	2014	0,391
2008	0,405	2015	0,397
2009	0,415	2016	0,404
2010	0,402	2017	0,405
2011	0,404	2018	0,408
2012	0,402	Ortalama	0,405

Kaynak: TÜİK Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistiklerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gini Katsayısının 0'a yaklaşması milli gelirin eski duruma göre daha adaletli dağıldığını göstermektedir. Türkiye'de Gini Katsayısı 2006 yılından 2014 yılına kadar düşme eğilimindeyken, 2014 yılından 2018 yılına kadar artma eğilimindedir. Bu nedenle Gini Katsayısının 2006 ile 2018 yılları arasında dalgalı bir seyir izlediğini söyleyebiliriz. Fakat nihai olarak Gini Katsayısına bakıldığında 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde 0,020'lik bir düşüşle 428'den 0,408'e düşmüştür. Bu durum ise 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde gelirin daha adaletli dağıldığını göstermektedir.

⁴⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Gini_katsay%C4%B1s%C4%B1 (Erişim Tarihi: 11.04.2020)

Tablo 22
Türkiye %40 Risk Grubuna Göre Yoksulluk Oranı (2006-2018)

Yıllar	Yoksulluk Oranı (%40 Risk Grubu)	Yıllar	Yoksulluk Oranı (%40 Risk Grubu)
2006	%12,81	2013	%9,12
2007	%9,93	2014	%8,68
2008	%10,14	2015	%8,70
2009	%10,61	2016	%8,40
2010	%10,31	2017	%7,40
2011	%10,07	2018	%7,90
2012	%9,98	<i>Ortalama</i>	<i>%9,54</i>

Kaynak: TÜİK Satın Alma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan gelire dayalı görelî yoksulluk oranı verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 22’de göre yoksulluk oranı Türkiye’de 2006 ile 2018 yılları arasında genel olarak azalma eğilimindedir. 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde nihai olarak yoksulluk oranı % 4,91’lik düşüşle % 12,81’den % 7,90 seviyesine gelmiştir.

Sonuç olarak baktığımızda 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde Gelir Dağılımı ve Yoksulluk arasında ters yönlü bir ilişkiden söz edilebilir.

1.4.7 Yoksulluk Büyüme İlişkisi

Ekonomide büyüme kavramı genel olarak bir ekonominin üretim hacminde meydana gelen artış olarak ifade edilmektedir⁴⁷. Üretim hacminin hesaplanma ölçütlerinden biri de Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)’dır. Kısaca büyümenin tanımı GSYİH’de meydana gelen artış olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’nin 2009 ve 2018 yılları arasındaki GSYİH’si tablo yardımıyla gösterilebilir.

Tablo 23
Türkiye Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (2009-2018)

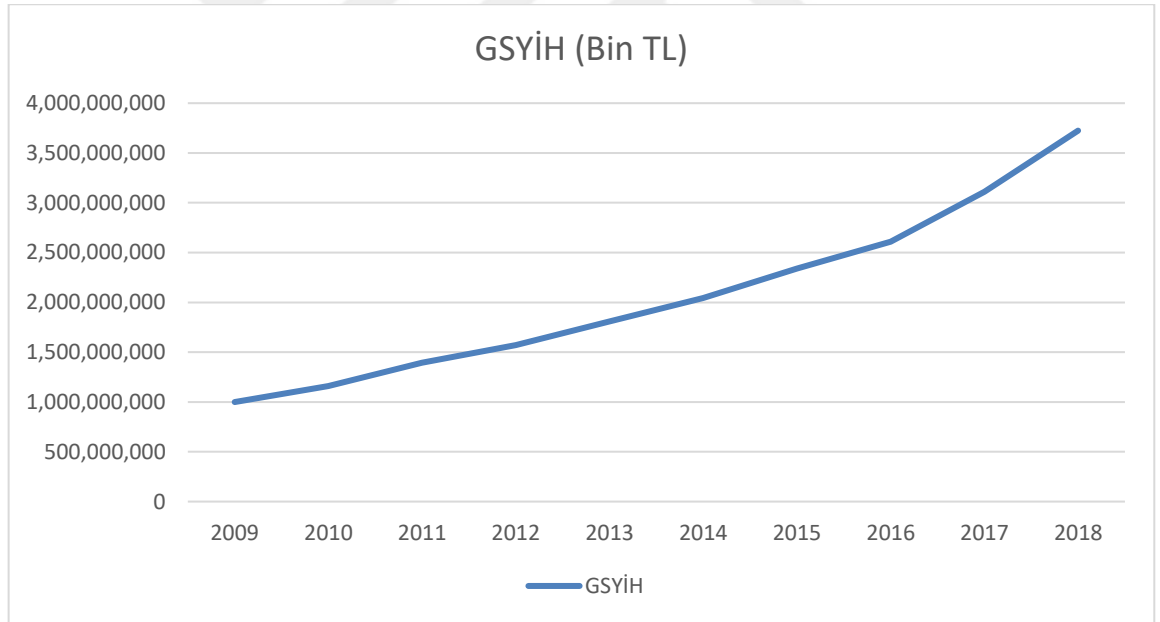
Yıllar	GSYİH (Bin TL)	Yıllar	GSYİH (Bin TL)
2009	999.191.848	2014	2.044.465.876

⁴⁷ Özel, Hasan Alp, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 63-72. <http://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382073> (Erişim Tarihi: 12.04.2019)

2010	1.160.013.978	2015	2.338.647.494
2011	1.394.477.166	2016	2.608.525.749
2012	1.569.672.115	2017	3.110.650.155
2013	1.809.713.087	2018	3.724.387.936
Ortalama: 2.075.974.540			

Kaynak: TÜİK, Gayrisafi Yurtiçi Hasıla verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 23'ten çıkan sonuca göre 2009-2018 yılları arasında GSYİH sürekli artma eğilimindedir.

Grafik 5: Türkiye'nin 2009-2018 yılları arası Gayri Safi Yurt İçi Hasılası

Kaynak: TÜİK, Gayrisafi Yurtiçi Hasıla verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 5'ten anlaşılaçağı üzere GSYİH 2009 yılından 2018 yılına kadar sürekli artmıştır. GSYİH'nin sürekli artması, 2009 yılından 2018 yılına kadar ekonominin büyüdüğünü ifade etmektedir.

Tablo 24

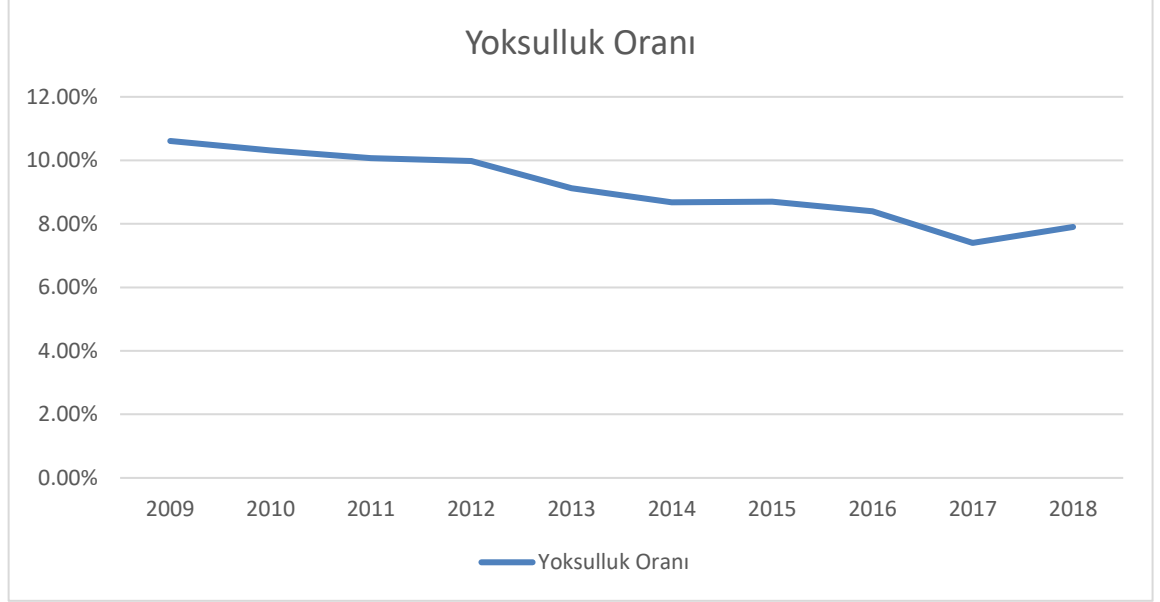
Türkiye Yoksulluk Oranı (2009-2018)

Yıllar	Yoksulluk Oranı		
2009	%10,61	2014	%8,68
2010	%10,31	2015	%8,70
2011	%10,07	2016	%8,40
2012	%9,98	2017	%7,40
2013	%9,12	2018	%7,90
Ortalama: %9,54			

Kaynak: TÜİK Yoksulluk oranları verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 24'ten çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Yoksulluk 2009-2018 yılları arasında genel olarak düşme eğilimindedir.
- ✓ Nihai olarak 2009 yılından 2018 yılına gelindiğinde %10,61'den %7,90'a düşmüştür.

Grafik 6 Türkiye’de 2009-2018 yılları arası Yoksulluk Oranı

Kaynak: TÜİK Yoksulluk oranları verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 6'ya göre yoksulluk oranı 2009 yılı ile 2018 yılları arasında genel olarak azalma eğilimindedir.

Sonuç olarak; Grafik 5 ve Grafik 6'dan yararlanılarak büyüme ile yoksulluk arasında ters yönlü bir ilişkiden söz edilebilir. 2009 yılından 2018 yılına kadar pozitif büyümeye sahip Türkiye'de yoksulluk oranında genel olarak azalma eğilimi gözlemlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK HESAPLAMA YÖNTEMLERİ

2.1 Yoksulluk Ölçme Endeksleri

Toplumlar açısından yoksulluğun ölçülmesi, yoksullukla mücadele programlarının doğru bir şekilde tasarlanması ve kaynakların etkin kullanımı açısından oldukça önemlidir. Yoksulluk tanımı zaman içinde gelişirken aynı şekilde yoksulluk ölçümlerinde de zaman içinde yeni yöntemler ortaya çıkmıştır. Yoksulluk ölçümlerinde tek boyutlu gelir yoksulluğu ölçümlerinden, insani yoksulluğu çok boyutlu ölçmeyi amaçlayan birleşik endekslere doğru bir geçiş yaşanmıştır. Fakat tek boyutlu gelir yoksulluk ölçümleri hala ön plandadır. Bu duruma örnek olarak Dünya Bankası tarafından ortaya atılan günlük ortalama geliri SAGP (Satın Alma Gücü Paritesi)'ne göre 2,15\$ altında olan nüfusun oranı göstergesi hem uluslararası, hem de ulusal düzeyde yoksulluğu ölçmekte sıklıkla kullanılmaktadır.⁴⁸

Yoksulluğun ölçülmesi, yoksul olan ve olmayan bireyleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır. Bu ayrımı yaparken yoksulluk sınırının belirlenmesi önemlidir.

2.1.1 Yoksulluk Sınırının Belirlenmesi

Yoksulluk, çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olduğundan ölçülmesi oldukça zordur. Yoksulluk ölçümü yapabilmek için öncelikle yoksul olan birey ile yoksul olmayan bireyi ayırt etmek gerekmektedir. Bu ayrımı yapabilmek için yoksulluk sınırı tanımlanmalıdır. Yoksulluk sınırını belirleyebilmek için güvenilir varsayımlar çerçevesinde yoksul kesim tanımlanmalı ve asgari sınır (yoksulluk sınırı, açlık sınırı vb.) belirlenmelidir⁴⁹. Yoksulluk sınırı belirlendikten sonra yoksulluk ölçümleri hesaplanmaktadır.

⁴⁸ Doğan Eda, Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi, T.C. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, s.13
Erişim Tarihi:07.07.2019 <https://docplayer.biz.tr/2030485-Turkiye-de-yoksullugun-olculmesi.html>

⁴⁹ Erdoğan, Güzin, Can, Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını, 2002, Türkiye’de Ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/erdogan.pdf> (Erişim Tarihi:12.07.2019)

2.1.1.1 Gıda-Enerji Alımı Yöntemi

Yoksulluk sınırının belirlenmesinde en pratik yöntemlerden birisi Gıda-Enerji Alımı Yöntemidir. Pratik olmasından dolayı oldukça yaygın kullanılan yöntemlerinden biridir. Gıda-Enerji alımı yöntemine göre ilk önce gıda-enerji ihtiyacı belirlenmelidir. Bu yöntem ihtiyacı karşılayacak olan gıda enerji alımı için gerekli olan tüketim harcaması veya gelir düzeyinin belirlenmiş olmasına dayanmaktadır. Fakat yoksulluk karışık ve çok boyutlu olduğundan bu yöntemle yoksulluk sınırının belirlenmesinde zorluklar vardır. Bu zorluklar şu şekilde ifade edilebilir⁵⁰:

- ✓ Gıda-enerji ihtiyacının kişiler arasında farklılık göstermesi
- ✓ Gıda-enerji ihtiyacının zaman içinde değişiklik göstermesi
- ✓ İnsan vücudunun metabolizma hızını korumak için gerekli olan enerji gereksinimin belirlenmesi

Son olarak bu yöntem bireylerin yeterli beslenme düzeyine sahip olup olmadığını ölçemediği için eleştirilmiştir.

2.1.1.2 Temel İhtiyaçlar Yöntemi

Bu yöntem gıda, giyim ve barınma gibi temel ihtiyaçlar bakımından mutlak bir alt sınır tanımlamaktadır. Bu alt sınır ise yoksulluk sınırını ifade etmektedir. Yoksulluk sınırı belirlenirken temel ihtiyaçların her birinin karşılanabilmesi için gerekli asgari gelir miktarı esas alınmaktadır. Fakat belirlenen yoksulluk sınırı hane halkının durumuna göre farklılık göstermektedir. Bu durum dikkate alındığında ise yoksulluk sınırı her zaman subjektif olacaktır. Çünkü temel ihtiyaçların tanımlanmasında ve bu ihtiyaçları karşılamak için gerekli olan asgari gelirin ne düzeyde olacağı bireyler arasında değiştiğinden görüş birliği olmayacaktır⁵¹.

⁵⁰ Can, Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını, 2002. Türkiye’de Ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/erdogan.pdf> (Erişim Tarihi:12.07.2019)

⁵¹ Doğan Eda, Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi, T.C. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, s.14 Erişim Tarihi:07.07.2019 <https://docplayer.biz.tr/2030485-Turkiye-de-yoksullugun-olculmesi.html>

2.1.1.3 Gıda- Gelir Oranı Yöntemi

Bu yöntem gelirin arttığı durumda gıda harcamalarının azalacağı görüşüne dayanan Engel Kanunu'na dayanmaktadır. Bu yaklaşımda gıda/gelir oranı 1/3 olarak belirlenmiştir. Hane halkı gelirin 1/3'ünden fazlasını gıda harcamalarına ayıran hane halkları yoksul olarak kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle hane halkı gelirin içerisinde gıda harcamalarının payı arttıkça yoksulluk oranının doğru orantılı şekilde artacağını söylemektedir⁵².

2.1.1.4 Ortalama Gelir Yarıısı Yaklaşımı

Toplumsal ortalama gelirini yoksulluk sınırı olarak kabul eden bu yaklaşıma göre, toplumun ortalama gelirin altında kalan bireyler yoksul olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşımda, yoksullar sadece gelir eşitsizliğine bağlıyken ekonomik büyüme ile yoksulluk arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır⁵³.

2.1.1.5 Leyden Yoksulluk Sınırı

Goedhart, Halberstadt, Kapteyn ve Van Praag tarafından 1977 yılında geliştirilen Leyden yoksulluk sınırı refah ve gelir arasındaki ilişkiyle ifade edilmektedir. Bu yöntemde göre yoksulluk sınırı belirlenirken bireylere 'Gelir Değerlendirme Sorusu' olarak adlandırılan bir soru yöneltilmektedir. Bireylerin haftalık, aylık ya da yıllık dönemlerden birini seçerek cevaplandırması istenilen yöntem, 'Lütfen aşağıdaki durumlar için uygun düşündüğünüz para miktarını yazınız' şeklindedir⁵⁴.

Yaklaşık.....TL olursa çok kötü,

Yaklaşık.....TL olursa kötü,

Yaklaşık.....TL olursa yetersiz,

Yaklaşık.....TL olursa yeterli,

Yaklaşık.....TL olursa iyi,

Yaklaşık.....TL olursa çok iyi

Elde edilen bilgilere göre kişilerin kendi durumlarını ortaya koydukları yaklaşık sınırlar tespit edilmektedir.

⁵² Doğan Eda, Türkiye'de Yoksulluğun Ölçülmesi, T.C. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, s.16
Erişim Tarihi:07.07.2019 <https://docplayer.biz.tr/2030485-Turkiye-de-yoksullugun-olculmesi.html>

⁵³ A.g.e. s.15

⁵⁴ Can, Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını, 2002.
Türkiye'de Ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler,
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/erdogan.pdf> (Erişim Tarihi:12.07.2019)

2.1.2 Kafa Sayısı Endeksi

Yoksulluk hesaplamalarında en çok kullanılan endekslerden biri de kafa sayım oranıdır. Kafam Sayım Endeksi yoksulluk sınırının altında kalan kişilerin, toplam nüfusa oranını göstermektedir. Bu oran şu şekilde ifade edilmektedir⁵⁵:

$$\text{Kafa Sayısı Oranı} = \frac{\text{Yoksulluk sınırı altında kalan nüfus miktarı}}{\text{Toplam nüfus miktarı}}$$

Örneğin, Türkiye'nin nüfusunun 1.000.000 ve yoksul olan birey sayısının 150.000 olduğunu varsayalım ve kafa sayım oranını hesaplayalım.

$$\text{Kafam Sayısı Oranı} = \frac{150.000 (\text{Yoksulluk sınırı altında kalan nüfus miktarı})}{1.000.000 (\text{Toplam nüfus miktarı})}$$

$$\text{Kafa Sayım Oranı} = \frac{15}{100} = 0,15 \text{ olacaktır.}$$

Yukarıda ki örnekten de anlaşılacağı üzere Kafa Sayım Endeksi'nin en önemli özelliği kolay ve anlaşılabilir olmasıdır. Ancak bu endeksin üç temel eksikliği bulunmaktadır.⁵⁶

- ✓ Kafa Sayısı Oranı, yoksulluğun yoğunluğu hakkında detaylı bilgi vermemektedir. Yoksulluk oranının altında kalan bireylerin, yoksulluk oranında meydana gelen değişiklikleri izlemek için kullanılmaktadır. Bu oran, yoksulluğun oransal olarak azaltılmasına yönelik geliştirilen politikaların etkisini ölçmek amacıyla kullanıldığı zaman bir anlam ifade etmektedir.
- ✓ Kafa Sayım Endeksi, yoksulların ne kadar yoksul olduğu hakkında bilgi vermez. Yoksulluk hesaplamasında genel anlamıyla bilgi veren bu oranın hesaplanmasına yönelik temel eleştiri, bu yöntemin yoksulluğun şiddetini (yoğunluk) göz ardı etmesidir. Diğer bir ifadeyle yoksulluk sınırının altında kalan yoksul bireylerin gelirindeki düşüşe, yoksullar arasında gelir transferine ve yoksul bireyden yoksul olmayan bireye yapılan transferi hesaplamamasıdır.
- ✓ Yoksulluk hesaplamaları hane halkı olarak değil bireyler için hesaplanmaktadır. Bu yüzden Kafa Sayım oranı hesaplamaları devletin ailelere vereceği yoksulluk yardımlarında kullanılmamaktadır.

⁵⁵ Cerev, Gökçe ve Yenihan (Ed.) **Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla**, Bursa, Dora Yayınevi, 2018. s.27

⁵⁶ A.g.e. s.27

2.1.3 Yoksulluk Açığı Endeksi

Kullanımına göre orta derecede popüler bir ölçüt olan yoksulluk açığı endeksi, yoksulluğu yoksul kişi oranına göre derinlemesine incelemekte ve gelir açığı kavramına dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yoksulların ne kadar yoksul olduğunu incelemeye imkân verir ve gelir açığı kavramına dayanır. Bireylerin ortalama olarak yoksulluk sınırının altına düştüğünü ve yoksulluk sınırının bir yüzdesi olarak ifade ettiğini göstermektedir.⁵⁷ Gelir açığı kavramı, bir kişinin yoksulluk sınırı ile geliri arasındaki farka eşittir. Yoksulluk sınırının altındaki birey ya da hane halkları için hiçbir zaman negatif olamayacağı gibi, yoksulluk sınırının üstündeki birey ya da hane halkları için de pozitif olmayacaktır. Yoksulluk açığı endeksi 0 ile 1 (%100) arasında yer almaktadır. Yoksulluk açığı 0'a yaklaşması olumlu bir durumdur endeks sıfıra yaklaştığında yoksulluğun yoksulluk sınırı etrafında toplandığı anlaşılmaktadır ve bu durumda bireyler küçük bir gelir transferi ya da yardımla yoksulluktan kurtulabilir.

Tablo 25
Türkiye’de 2006 ile 2018 yılları arasında Yoksulluk Açığı

Yıllar	Yoksulluk Açığı	Yıllar	Yoksulluk Açığı
2006	28,4	2013	21,4
2007	23,3	2014	21,3
2008	22,5	2015	21,8
2009	23,9	2016	19,6
2010	22,3	2017	19,8
2011	24,3	2018	20,1
2012	22,3	<i>Ortalama</i>	<i>22,4</i>

Kaynak: TÜİK Yoksulluk açığı verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 25’e göre yoksulluk Açığı 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde nihai olarak 28,4’den 20,1’e gerileyerek 8,3 azalmıştır. Genel olarak azalma eğiliminde olan Yoksulluk Açığının yüzdesel değişimi tablo yardımıyla gösterilebilir.

Tablo 26
Türkiye’de 2007 ile 2018 yılları arasında Yoksulluk Açığının Yüzdesel Değişimi

Yıllar	Yoksulluk Açığı Yüzdesel Değişim
2007	-%17,9
2008	-%3,43

⁵⁷ a.g.e s.27

2009	%6,22
2010	-%6,69
2011	%8,96
2012	-%8,23
2013	-%4,03
2014	-%0,04
2015	%2,3
2016	-%10,09
2017	%1,02
2018	%1,51
Ortalama	-%2,53

Kaynak: TÜİK Yoksulluk açığı verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 26’da yoksulluk açığı endeksinin yıllara göre yüzdesel değişimi verilmiştir. Yoksulluk açığındaki değişim yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlese de genel olarak azalma eğilimindedir. 2007-2018 yılları arasında ortalama olarak yoksulluk açığının %2,53 düşmesi diğer bir ifadeyle yoksulluk açığı endeksi değerinin sıfıra yaklaşması Türkiye açısından olumlu bir durumdur. Yoksulluğu derinlemesine inceleyen yoksulluk açığı endeksinin 0’a yaklaşması, yoksulların yoksulluk sınırı çevresinde toplandığını göstermektedir ve bu durumda küçük bir gelir transferiyle ya da dolaylı transferle yoksul olan kişiler yoksulluktan kurtarılabilir. Dolayısıyla yoksulluk açığı endeksinin azalması yoksulluk açısından olumlu bir gelişmedir.

2.1.4 Sen Endeksi

Kafa Sayım oranı ve yoksulluk açığı endeksleri, yoksulluk hesaplamalarına gelir dağılımını dâhil etmemiştir. Bu endekslerin gelir dağılımını hesaba katmamasından dolayı yoksulluk hesaplamalarında gelir dağılımını hesaba katan bir endekse ihtiyaç duyulmuştur. Hesaplamalarda duyulan bu ihtiyaçtan dolayı Sen, yoksulluk hesaplamalarında yoksulluk açığı endeksi ve yoksulların gelir dağılımını da hesaba katmıştır⁵⁸.

⁵⁸ Uğur, Sedat Mehmet, Amartya Sen’in Kapasite Yaklaşımı ve İnsan Merkezli Bir Kalkınma Anlayışı, 2017, Vol. 25(31), 91-96

2.1.5 Sen- Shorrocks- Thon Endeksi

Sen- Shorrocks-Thon Endeksi, Sen endeksinden geliştirilmiştir. Sen endeksinden türetilen endeksler içinde en popüler olan endekstir. Sen- Shorrocks-Thon Endeksi (SST) şu şekilde formüle edilebilir:⁵⁹

$$P_{SST}=P_0P_1^P(1+G^P)$$

P_{SST} = Sen- Shorrocks-Thon Endeksi

P_0 =Ülkedeki yoksulluk oranı

P_1^P =Yoksulluk açığı endeksi

G^P =Yoksulluk açığının Gini Katsayısı

Yukarıda tanımlanan SST endeksinin ilk ölçüsü yoksulluk oranıdır. Endeks hesaplanırken, gelirleri önceden belirlenmiş bir yoksulluk sınırın altından olan nüfusun oranı veya yüzdesi dikkate alınmaktadır.

Birinci önlem, yoksulluk insidansı⁶⁰ hakkında veya yoksulluğun yaygınlaşmasının hakkında bilgi vermektedir.

İkinci önlem, yoksulluk açığıdır, diğer bir ifadeyle yoksulların ortalama açığıdır. Ortalama yoksulluk açığı, yoksulluk yüzdesi olarak yoksulluk sınırının altındaki ortalama gelir eksiklikleridir. Ortalama yoksulluk açığı sadece yoksulları ilgilendirdiğinden bu önlem yoksulluğun derinliği hakkında bilgi vermektedir. Diğer bir ifadeyle yoksullar arasında yoksulluğun ne kadar derin gerçekleştiğini göstermektedir.

Üçüncü önlem, Gini Katsayısıdır. Gini Katsayısı sıfır olmayan ve sıfır yoksulluk boşlukları için hesaplanır. Gini katsayılarının aksine gelirler için, Gelir eşitsizliğini ölçen nüfus için yoksulluk açığı Gini Katsayısı bir toplumdaki yoksulluk eşitsizliğini ölçer. Sıfır ile bir arasında bulunan Gini Katsayısı 1'e yaklaştıkça adaletsizlik artar. Gini katsayısı ne kadar yüksekse o ülkedeki yoksullukta o kadar artar.

Bu çarpımsal ayrışmanın sonucunda SST endeksi kısaca, ortaklaşa yoksulluk insidansını, derinliğini ve eşitsizliğini ölçer.⁶¹

⁵⁹Alex C. Michalos, Encyclopedia of the Quality of Life, 2013, Dalhousie University, Department of Economics.

<http://acecentre.hk/wp-content/uploads/2015/01/SSTIndex.pdf> (17 Temmuz 2019)

⁶⁰ insidans: belirli bir nüfusta belirli bir zaman dilimi içerisinde belirli bir hastalık veya hastalıkların yeni olgularının sayısını ifade eder.

⁶¹ Alex C. Michalos, Encyclopedia of the Quality of Life, 2013, Dalhousie University, Department of Economics.

<http://acecentre.hk/wp-content/uploads/2015/01/SSTIndex.pdf> (17 Temmuz 2019)

Örneğin; Ülke nüfusunun %13'ü yoksul iken, yoksulluk açığı endeksi 0,4 olarak gerçekleşmiştir. Yoksulluk açığının Gini katsayısı 0,714 ise. Sen-Shorocks-Thon endeksini bulunuz.

Çözüm: Sen-Shorocks-Thon endeksi şu şekilde hesaplanmaktadır.

$$P_{SST}=P_0P_1P(1+G^p)$$

$$P_{SST}= (0,13*0,4*(1+0,714)$$

$$P_{SST}=(0,13*0,4*(1,714)$$

$$P_{SST}=(0,13*0,6856)$$

$$P_{SST}=(0,089128) \text{ olarak hesaplanmaktadır.}$$

2.1.6 Watts Endeksi

Dağıtım duyarlı ilk yoksulluk önlemi 1968 yılında Watt tarafından önerilmiştir. Watt endeksi şu şekilde ifade etmiştir:

$$W= \frac{1}{N} \sum_{i=1}^q [\ln(z) - \ln(y_i)]$$

N: Nüfustaki bireylerin artan gelir düzeyinde (veya harcamalarında) endeksleri ve toplamı

y_i: Yoksulluk sınırının z altında düştüğü q bireyleri üzerinden alınır. ⁶²

Yoksulluk sınırının 125 sayıldığı durumda Watts Endeksini hesaplayınız. ⁶³

	Ülkedeki her birey için harcama				Watts Endeksi
Durum 1 (fakir)					
C ülkesindeki harcama	100	110	150	160	
z/yi	1,25	1,14	0,83	0,78	
Log(z/yi)	0,223	0,128	-0,182	-0,247	0.351
Durum 2 (daha az fakir)					
C ülkesindeki harcamalar	110	120	150	160	
z/yi	1,14	1,04	0,83	0,78	
Log(z/yi)	0,128	0,041	-0,182	-0,247	0.169
Durum 3 (daha derin yoksul)					
C ülkesindeki harcama	90	120	150	160	
z/yi	1,25	1,10	0,83	0,78	
Log(z/yi)	0,329	0,041	-0,182	-0,247	0.369

Kaynak: Word Bank İnstitute, İntroudction To Poverty Analysis (2005)

⁶²Word Bank İnstitute, İntroudction To Poverty Analysis (2005)p: 79
<http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PovertyManual.pdf> (18.07.2019)

⁶³ a.g.e s:79-80

Yukarıdaki verilere göre Yoksulluk sınırının tüm bireyler için sabit ve 125 sayıldığı durumda, 3 farklı durum için bireylerin harcamalarına göre Watts Endeksi hesaplanmıştır. Durum 1 (fakir) olan bir birey için Watts endeksi 0,351 çıkarken, Durum 2 (daha fakir) olan birey için Watts Endeksi 0,169 çıkmıştır. Durum 3 (daha derin yoksul) birey için ise Watts endeksi 0,369 çıkmıştır. Bu durumda Watts Endeksi yukarıdaki tabloda;

Daha derin yoksul > Fakir > Daha az fakir olarak sıralanmıştır.

Buradan çıkarılacak sonuç; yoksulluğun şiddeti arttıkça Watts Endeksi artmıştır.

2.1.7 Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi

Toplam yoksulluğu alt gruplara ayrıştırabilme özelliğine sahip olan endekste yoksul kitle, farklı sosyoekonomik gruplara ya da bölgesel gruplara ayrılabilir. Ayrıca nüfus paylarına göre ağırlıklandırılarak toplandığında, toplam yoksulluk sayısına erişmek mümkün olacaktır. Bu şekilde yoksul sayısına ilaveten, yoksulluğun derinliği ve her grup için göreceli yoğunluğuna da ulaşmak mümkün olacaktır.⁶⁴

Yoksullar arasındaki alt grupların yoksulluk düzeylerinden ne ölçüde etkilendiğini göstermek amacıyla geliştirilmiştir. Diğer bir ifadeyle bireylerin gelir açığı ölçümünün yoksulluk sınırına ve bireylerin gelirine bağlı olması gerektiğini öne süren endekstir. Bu endeks ölçüt dağılımına duyarlıdır ve endeks hesaplanırken yoksul kitle farklı etnik, bölgesel ya da sosyoekonomik gruplara ayrılmaktadır. Dolayısıyla da bu endekse göre yoksulluk oranlarının bu gruplara göre ayrı ayrı hesaplanması gerekmektedir.

2.2.8 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)

Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı'nın yaptığı İnsani Gelişme Raporu'na göre ekonomik yoksulluğun ortadan kaldırılması için çok boyutlu yoksulluk yaklaşımları önemlidir. 2018 ÇBYE, yoksulluğun her çeşidinin sonlanması ve yoksulluğun her boyutta değiştiğini ifade etmektedir⁶⁵. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı, yoksulluk ölçümlerinde tek boyutlu yoksulluk ölçümleri yerine yoksulluğu ölçebilmek için

⁶⁴ <http://www.bingol.edu.tr/documents/Academic/Ders%20Notu%2010.pdf> (Erişim Tarihi:01.04.2020)

⁶⁵ Tatlı, Halim ve Doğan Muhsin İnsani Gelişme Ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 28, Sayı: 1, 2014, s:119-121.

gelirin ötesinde sağlık, eğitim ve yaşam standardını da göz önünde bulunduran ÇBYE'nin daha doğru olacağını savunmuşlardır. Sağlık, eğitim ve yaşam standardı gibi üç ana boyutta, Tablo 27'de yer alan 10 gösterge ile bu ağırlıklı göstergelerin en az üçte birinde yoksulluk yaşayan insanlar, çok boyutlu yoksul kategorisine girmektedir.

Tablo 27
Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi'nin Göstergeleri

Yoksulluğun Boyutları	Gösterge	Evinde yaşıyorsanız mahrum bırakılıyor...	Ağırlık
Sağlık	Beslenme	70 yaşın altındaki bir yetişkin veya bir çocuk yetersiz besleniyor.	3/18
	Çocuk ölümü	Herhangi bir çocuk, ailede anketten önceki beş yıllık sürede öldü.	3/18
Eğitim	Okul yıl	10 yaş ve üzeri hiçbir hane halkı altı yıllık eğitimini tamamlamamıştır.	3/18
	Okula devam	Herhangi bir okul çocuğu, sınıf 8'i tamamlayacağı yaşa kadar okula gitmiyor.	3/18
Yaşam standardı	Pişirme yakıtı	Evde kullanılan gübre, odun, kömür veya kömür ile pişirilir.	1/18
	Sanitasyon ⁶⁶	Hane halkı temizlik tesisi iyileştirilmemiştir (SDG kurallarına göre) veya iyileştirilmiş ancak diğer hanelerle paylaşılmıştır.	1/18
	İçme suyu	Hanenin iyileştirilmiş içme suyuna erişimi yoktur (SDG kurallarına göre) veya güvenli içme suyuna evden en az 30 dakikalık bir yürüyüşle ulaşabilirsiniz.	1/18
	Elektrik	Evin elektriği yok.	1/18
	Konut	Çatı, duvar ve zeminden en az biri için konut malzemeleri yetersiz: zemini doğal malzemelerden ve / veya çatı ve / veya duvarlarını doğal veya temel malzemelerden kullanıyorlar.	1/18
	Varlıklar	Hane halkı bu varlıklardan birden fazlasına sahip değildir: radyo, TV, telefon, bilgisayar, hayvan arabası, bisiklet, motosiklet veya buzdolabı ve araba veya kamyonu sahip değildir.	1/18

⁶⁷**Kaynak:** Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı, İnsani Gelişme Raporları, 2018 Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Raporu

⁶⁶ Sanitasyon: Hijyenik ve sağlıklı koşulların sağlanması için tüm önlemlerin alınması durumudur.

⁶⁷Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı, İnsani Gelişme Raporları, 2018 Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Raporu <http://hdr.undp.org/en/2018-MPI>, Erişim Tarihi: 11.07.2019

Tablo 27’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Çok boyutlu yoksulluk endeksi hesaplanırken, yoksulluğun boyutları sağlık eğitim ve yaşam standartları olmak üzere üçe ayrılmaktadır ve hepsi 2/6 olarak aynı eşitlikte öneme sahiptirler.
- ✓ Yoksulluk boyutlarından sağlığın çocuk ölümü ve beslenme olmak üzere iki tane göstergesi vardır.
- ✓ Yoksulluk boyutlarından eğitimin okul yılı ve okula devam olmak üzere iki tane göstergesi vardır.
- ✓ Yoksulluk boyutlarından yaşam standardının pişirme vakti, sanitasyon (hijyenik ve sağlıklı koşulların sağlanması)⁶⁸, içme suyu, elektrik, konut ve varlık olmak üzere altı tane göstergesi vardır.

2.1.9 Gelir Temeli Dışındaki Yoksulluk Ölçme Endeksleri

Yoksulluk kavramının çok boyutlu ve karmaşık bir yapısı olmasına rağmen yoksulluğun ölçülüp analiz edilmesinde küresel örgütlerin rolleri büyüktür. Bu bölümde yoksulluğun sadece gelir temelli hesaplanmadığı küresel örgütlere yoksulluğun farklı boyutlarda ele alındığı üzerinde durulmuştur.⁶⁹

2.1.9.1 Amartya Sen'in Yoksulluk Kavramı

Amartya Sen, 1980’li yıllardan itibaren yaptığı çalışmalarda kalkınma ve yoksulluk sorununa kapasite yoksunluğu bağlamında farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Amartya Sen’in kalkınma ve yoksulluk sorununa yaklaşımı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1990 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporunda tanımlanan insani gelişme kavramının da teorik altyapısını oluşturmaktadır. Söz konusu kavram, insani gelişmenin önemli bileşenleri olarak başta eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim olmak üzere gelir dışındaki unsurlara vurgu yapmaktadır. Keza bu hizmetlere erişim sağlamak insanların kapasitelerine olumlu katkı sağlamaktadır. Amartya Sen ayrıca yoksulluğun tüketim maddelerinden daha çok kapasite aracılığıyla tanımlanması gerektiğini söylemektedir. Kapasite yaklaşımı, yaşam standardı düşüncesine en yakın olandır. Amartya Sen’in öne

⁶⁸ <http://bilim.gen.tr/hijyen-ve-sanitasyon-nedir/> (Erişim Tarihi: 06.04.2020)

⁶⁹ Sarıipek, Doğar Başar, **Yoksulluk Farklı Boyutlarla**, Yoksulluğun Tanımlanmasında Yeni Boyutlar, Bursa, Dora Yayınevi, 2018, 1.Basım, ss:49-51.

sürdüğü kapasite yaklaşımı insan yaşamını, insanların yapmaya ya da olmaya değer verdikleri şeylerin bir bütünü olarak görmektedir. Amartya Sen bu durumu işlevler (functionings) olarak adlandırmaktadır.⁷⁰

2.1.9.2 Dünya Bankası ve Yoksulluk Kavramı

Dünya Bankası yoksulluğu anlama ve anlatma çabaları kapsamında eğitim, sağlık ve diğer hizmetlere erişim, güvencesizlik, dezavantajlılık ve sosyal dışlanmaya ilişkin küresel çapta toplumsal göstergeler belirlemeye çalışmaktadır. Dünya Bankası bu çerçevede yoksulluğu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Yoksulluk açlık. Yoksulluk barınma eksikliğidir. Yoksullar hastalanıyor ve doktora görünmüyor. Yoksullar okula erişemiyor ve nasıl okunacağını bilmiyor. Yoksullar iş sahibi değil, geleceğe yönelik korkuyu her gün yaşayanlar olarak tanımlamaktadır.

“Yoksulluk, mekânsal ve zamansal açıdan değişen birçok yüze sahiptir ve bu yüzden birçok şekilde tanımlanmıştır. Çoğu zaman yoksulluk, insanların kaçmak istedikleri bir durumdur. Yani yoksulluk eylem çağrısı - hem fakir hem de zengin olanlar için - dünyayı değiştirme çağrısıdır.”⁷¹

Dünya Bankası yoksulluk kavramını gelire ek olarak rekreasyon el faaliyetlere katılamama olarak da tanımlamıştır. Çocuk açısından okul arkadaşlarıyla birlikte bir günlük seyahate ya da doğum günü partisine katılamamak, hasta biri için ilacını alacak parasal gücü olmamak gibi sebepler yoksul olmanın maliyetidir. Yiyecek ve barınma ücreti ödeyemeyen insanlar bu ve diğer masrafları göz önüne alamamaktadır. İnsanlar toplum içinde dışlandıkları zaman iyi eğitilmiş olmadıklarında ve daha yüksek hastalık insi dansına sahip olduklarında bu durum toplum için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Toplumda yoksulluk için herkes bedel ödemektedir. Sağlık sistemi, adalet sistemi, yoksulluk içinde yaşayanlara destek sağlayanlar ve sistem üzerindeki artan diğer maliyetler o ülkenin ekonomisini olumsuz etkilemektedir.

⁷⁰ Metin, Banu, Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen’in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme (Erişim Tarihi: 07.04.2020) https://journal.yasar.edu.tr/wpcontent/uploads/2014/12/05_Vol-9- 36.pdf

Bakmak: Amartya Sen’in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme, 2014, Journal of Yasar University <https://dergipark.org.tr/download/article-file/179579> (18.07.2019)

⁷¹ https://www2.gnb.ca/content/gnb/en/departments/esic/overview/content/what_is_poverty.html (18.07.2019)

Yoksulluk ölçümünde ve analizinde çok ilerleme kaydedilmesine rağmen Dünya Sağlık Örgütü, yoksulluğun diğer boyutlarına ilişkin göstergeleri belirlemek için daha fazla çalışma yapmaktadır. Bu çalışma eğitim, sağlık, hizmetlere erişim, kırılganlık ve sosyal dışlanmayı izlemek için sosyal göstergeleri içermektedir.

Yoksulluğun tek bir nedeni yoktur ve bu yüzden sonuçları açısından farklılık göstermektedir. Yoksulluk, duruma bağlı olarak önemli ölçüde değişmektedir. Kanada'da fakir hissetmek, Rusya veya Zimbabve'de yoksulluk içinde yaşamaktan farklıdır. Bir ülke sınırları içindeki zengin ve fakir arasındaki farklar da büyük olabilir.

Bu açıklamalar çerçevesinde kesin olan tek şey; yoksulluk, karmaşık bir toplumsal meseledir. Yoksulluk ne kadar tanımlanırsa tanımlansın, herkesin dikkatini gerektiren bir konu olduğu kabul edilebilir. Bu yüzden toplumdaki tüm bireylerin potansiyellerine tam olarak ulaşmalarını sağlamak için birlikte çalışılması önemlidir.⁷²

2.1.9.3 Dünya Bankası Yoksulluk Sınırı Ölçütleri

Dünya Bankası ilk olarak uluslararası yoksulluk sınırını 1990 yılında açıklamıştır. Dünya Bankası tarafından tanımlanan yoksulluk sınırı ilk defa Ravallion, Datt ve Walle (1991) tarafından hesaplanmıştır. Yoksulluk sınırı hesaplanırken, ülkelerdeki kabul edilebilir asgari gelir ya da tüketimin, mutlak yoksulluk çizgisini oluşturacağı ifade edilmektedir. Minimum sınır belirlenirken dikkat edilen durumlardan birisi, en yoksul 8 ülkenin (Bangladeş, Endonezya, Nepal, Fas, Pakistan, Tanzanya ve Filipinler) yaşam standartlarına göre hesaplanmasıdır. İlk olarak yoksul ülkelerin yaşam standardına göre hesaplanan yoksulluk oranı dünya genelinde analiz yapabilmek ve ülkeler arasında satın alma gücünü yansıtabilmek amacıyla 1985 yılında Satın Alma Gücü Paritesi çerçevesinde ABD Doları'na çevrilmiştir. Bunun sonucunda kişi başına günlük gelir **“1 Dolar”** uluslararası yoksulluk sınırını ortaya çıkmıştır.⁷³

⁷² https://www2.gnb.ca/content/gnb/en/departments/esic/overview/content/what_is_poverty.html (18.07.2019)

⁷³ Rabiha Yüksel Arabacı, Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi, Sosyal Güvenlik Dergisi, 2019, Cilt.9, No.1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744513> (Erişim Tarihi: 08.04.2020) sy.126

2001 yılında yoksulluk sınırı küçük bir revizyon ile 1,08 ABD Dolarına yükseltilmiştir. Bu revizyona ek olarak 1,00\$ olarak hesaplanan yoksulluk sınırında en yoksul 8 ülke hesaplamaya dâhil edilmişken, revizyonla birlikte hem bazı ülkeler değiştirilerek hem de ülke sayısı arttırılarak 10 ülke hesaplamaya dâhil edilmiştir. Bu 10 ülke⁷⁴, Çin, Hindistan, Bangladeş, Endonezya, Nepal, Pakistan, Tayland, Tunus, Tanzanya ve Zambiya'dır. Ayrıca ilk hesaplamada Satın Alma Gücü Paritesi kullanılırken, bu hesaplamada Uluslararası Karşılaştırma Programı tarafından 1993 yılında fiyat ve tahminleri karşılaştırmalarını yayımlanmasından dolayı kullanılan Satın Alma Gücü Paritesi değişmiştir. Fakat bu değişimler çok büyük bir etkiye neden olmadığı için çok tartışılmamıştır.

2008 yılına gelindiğinde ise uluslararası yoksulluk sınırında önemli bir değişiklik yapılarak, günlük kişi başı gelir 1,25 ABD Doları yükseltilmiştir. Yapılan bu büyük değişiklikle birlikte küresel yoksulluk rakamları da artmıştır. Yoksulluk sınırı hesaplanırken en yoksul 15 ülke üzerinden hesaplanmıştır. Bu 15 ülke⁷⁵, Etiyopya, Gambiya, Çad, Gana, Mali, Malavi, Guinea-Bissau, Nepal, Mozambik, Nijer, Sirera-Leone, Ruanda, Tanzanya, Tacikistan ve Uganda'dır.

1.25 ABD Doları yoksulluk sınırı belirlenirken en yoksul 15 ülke üzerinden hesaplanmıştır. Bu durumda uluslararası yoksulluk sınırı gerçek anlamda hesaplanmamıştır. 2011 yılına gelindiğinde 15 ülkenin yoksulluk sınırının ortalaması olan 1,25 ABD Doları ölçütü değiştirilmeyerek sadece uluslararası yoksulluk sınırına dönüştürmek için Satın Alma Gücü Paritesi kullanılarak yeni yoksulluk sınırı 1,90 ABD Doları olarak belirlenmiştir.

1,90 ABD Doları belirlenirken en yoksul 15 ülkeden yararlanılıp sadece Satın Alma Gücü Paritesine göre düzenleme yapıldığı için 1,90 ABD Doları olarak belirlenen yoksulluk sınırı yüksek refah seviyesine sahip olan ülkelerde asgari temel ihtiyaçları karşılayabilmek için yeterli olamayacaktır. Bu yüzden Dünya Bankası yoksullukla mücadele ederken doğru politikaları belirleyebilmek için yüksek refah seviyesine sahip olan ülkelerde iki yeni

⁷⁵ Rabihan Yüksel Arabacı, Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi, Sosyal Güvenlik Dergisi, 2019, Cilt.9, No.1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744513> (Erişim Tarihi: 08.04.2020) sy.127

yoksulluk sınırı belirlemiştir. 2011 Satın Alma Gücü Paritesine göre kişi başı günlük geliri 3,20 ABD Doları alt-orta gelir grubu ülkelerde yoksulluk sınırı olarak belirlenmiştir. Üst-orta gelir grubu ülkelerde ise yoksulluk sınırı 2011 Satın Alma Gücü Paritesine göre kişi başı günlük gelir 5,50 ABD Doları olarak belirlemiştir.

2.1.9.4 Birleşmiş Milletler ve Yoksulluk Kavramı

Birleşmiş Milletler, yoksulluk çalışmalarında UNICEF, UNDAF; WFP ve UNDP gibi kuruluşlar ile aktif çalışmalar yapılmıştır. UNDP, İnsani Gelişme Endeksi (İGE) ölçütünü kullanarak yoksulluk kavramını çok boyutlu ve geniş kavram olarak ele almıştır. İnsani gelişme için uzun ve sağlıklı yaşam, bilgili olma, iyi bir yaşam standardına ulaşabilme, gerekli kaynaklara erişim ve toplumun yaşamına katılım sağlayabilmek olarak tanımlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler ve UNDP, globalleşme gibi bir misyon benimsemek yerine, bu durumu faydalı bir unsur olarak veri kabul etmiştir. Etkinliğin arttırması gerektiğini öne sürmeyip, bu durumun insani gelişim kriterleri ile revize edildiği zaman küreselleşmenin zararlı etkilerinin bertaraf edileceğini öne sürmüştür.⁷⁶

⁷⁶ Dr. Çoşkun Selim ve Tireli Münir, Dünya Bankası ve UNDP'nin Küreselleşme - Yoksulluk İlişkisine Yönelik Yaklaşımları ss:46-47 <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423938564.pdf> (18.07.2019)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YOKSULLUK SORUNU VE ANALİZİ

Türkiye’de yoksulluk çalışmaları Dünya Bankası’yla yapılan ortak görüşmeler sonunda yoksulluk yöntemlerine göre belirlenmiştir. 2002 yılından itibaren yoksulluk göstergeleri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), tarafından hane halkı bütçe anketi verilerine dayalı olarak hesaplanmaktadır. Bu duruma ek olarak 2006 yılından itibaren gelir ve yaşam koşulları araştırmasından gelire bağlı yoksulluk göstergeleri hesaplanmaktadır.

2002 yılından itibaren, TÜİK belirli aralıklarla “Yoksulluk Araştırması Anketleri” yapmaktadır. Bu anketler çerçevesinde açlık ve yoksulluk üzerine analizler yürütmektedir. TÜİK yoksulluğu basit olarak şu şekilde tanımlamaktadır; “İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu”. TÜİK yoksulluğu tanımlarken dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayırmıştır. Dar anlamda yoksulluk açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk toplumun genel düzeyinden geri kalmak olarak tanımlanmaktadır.

2002 yılından itibaren TÜİK tarafından yapılan yoksulluk çalışmalarının sonuçları ve tanımları farklılık göstermektedir. 2006 yılından sonra TÜİK araştırmalarına, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nı eklemiştir. Bu çalışmalarla birlikte Türkiye’de yoksulluk çalışmalarına yoksulluk oranı, yoksulluk sınırı, yoksulluk açığı, gelir dağılımı ve kırsal ve kent yoksulluk oranları gibi kavramlarda eklenmiştir. Bu çalışmalar Türkiye’de yapılan yoksulluk çalışmalarına önemli derecede katkı sağlamıştır. Bu bölümde; Türkiye’nin yoksulluk profili incelenmiştir.

3.1. Türkiye’de Yoksulluk Profili

Bu bölüm de TÜİK verilerinden yararlanılarak Türkiye’nin yoksulluk profili oluşturulmaya çalışılmıştır. Türkiye’de yoksulluk profili belirlenirken, yoksulluk sınırı, yoksulluk oranları, yoksulluk açığı bölgesel olarak analiz edilmiştir.

3.1.1.Türkiye’de Yoksulluk Hesaplaması

Türkiye’de yoksulluk hesaplamaları Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılmaktadır. TÜİK’in yoksulluk hesaplamasını yaparken kullandığı yöntemler şu şekilde ifade edilebilir:

Veri kaynakları: Hane halkı Bütçe Anketi’dir. Anket, bir takvim yılı boyunca her ay değişen ve tabakalı iki aşamalı küme örnekleme yönteminde seçilen hane halklarına uygulanmaktadır.

Veri toplama şekli: Hane halkı Bütçe Anketi’nde bilgiler; görüşme, kayıt ve gözlem metotları kullanılarak hane halklarından derlenmektedir.

Her bir anketörün ayda ortalama 6 örnek hane halkını veri toplama şekli şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Anket ayı öncesinde 1 kez
- ✓ 1. ve 2.hafta 2’şer kez
- ✓ 3. ve 4.haftalarda 1’er kez
- ✓ Anket ayı bitiminde de 1 kez

Her bir hane halkını ayda ortalama 8 kez ziyaret ederek tüketim harcamalarını ve son ziyarette ise gelir bilgilerini kayda almaktadır.⁷⁷

3.1.2. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları

Tablo 28
Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları(2002-2009)

Yöntemler	TÜRKİYE							
	Fert Yoksulluk Oranı							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (*)	2008	2009

⁷⁷ TÜİK, Yoksulluk Çalışması 2015 Temel Veri Kaynağının Niteliği
Erişim Tarihi: 03.07.2019 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21867>

Gıda Yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48
Yoksulluk(gıda+ gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
Kişi başına günlük 1 \$'ın altı	0,20	0,01	0,02	0,01				
Kişi başına günlük 2,15 \$'ın altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22
Kişi başına günlük 4,3 \$'ın altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35
Harcama esaslı görelî yoksulluk	14,74	15,51	14,18	16,16	14,5	14,70	15,06	15,12
Yöntemler	KENT							
	Fert Yoksulluk Oranı							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (*)	2008	2009
Gıda Yoksulluğu (açlık)	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,07	0,25	0,06
Yoksulluk(gıda+ gıda dışı)	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
Kişi başına günlük 1 \$'ın altı	0,03	0,01	0,01					
Kişi başına günlük 2,15 \$'ın altı	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04
Kişi başına günlük 4,3 \$'ın altı	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96
Harcama esaslı görelî yoksulluk	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,38	8,01	6,59
Yöntemler	KIR							
	Fert Yoksulluk Oranı							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (*)	2008	2009
Gıda Yoksulluğu (açlık)	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91	1,41	1,18	1,42
Yoksulluk(gıda+ gıda dışı)	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
Kişi başına günlük 1 \$'ın altı	0,46	0,01	0,02	0,04	-	-	-	-
Kişi başına günlük 2,15 \$'ın altı	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63
Kişi başına günlük 4,3 \$'ın altı	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92
Harcama esaslı görelî yoksulluk	19,86	22,08	23,48	26,35	27,06	29,16	31,00	34,20

Kaynak: http://www.thb.hacettepe.edu.tr/arsiv/2009/sayi_3/baslik4.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2020)

(1) Satın Alma Gücü Paritesine (SAGP) göre hesaplama yapılmıştır. 2009 yılı için 1 \$'ın SAGP'ne göre karşılığı olarak 0,917 TL kullanılmıştır.

(2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si esas alınmıştır.

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Tablo 28 incelendiğinde çıkarılacak sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ ***Türkiye genelinde gıda yoksulluğu (açlık)***, 2002 yılından itibaren 2008 yılı hariç sürekli düşme eğilimindedir. Sonuç olarak bakıldığında ise, gıda yoksulluk oranı, 2002 yılında %1,35 iken 2009 yılında %0,48 e düşmüştür. 2002 yılında gıda yoksulluğu kırsal ve kent ayrımı yapıldığında farklılık göstermektedir. Kent de yaşayan insanların gıda yoksulluk oranı da 2005 ve 2008 yılları hariç sürekli düşme eğilimindedir. Nihai olarak da %0,92 den %0,06'ya düşmüştür. Kırsal yaşayan insanların gıda yoksulluk oranı ise dalgalanmalı bir şekilde seyir izlemiştir. Nihai olarak kırsal da yaşanan gıda yoksulluk oranı da %2,01 den %1,42'ye düşmüştür. Buradan çıkacak bir diğer sonuç ise 2002-2009 yılları arasında her yıl kent de yaşanan gıda yoksulluk oranı, kırsal da yaşanan yoksulluk oranından daha düşüktür.
- ✓ ***Yoksulluk (gıda+ gıda dışı) oranı***, Türkiye genelinde 2002-2009 yılları arasında 2003 ve 2009 yılları hariç düşme eğilimindedir. Nihai olarak bakıldığında ise 2002 yılında %26,96 olan yoksulluk oranı 2009 yılında 18,08' düşmüştür. 2002-2009 yılları arasında kırsal ve kent de yaşanan yoksulluk oranları da farklılık göstermektedir. Kent yaşanan yoksulluk oranı 2003 ve 2008 yılları haricinde düşme eğilimindedir. Nihai olarak kent de yaşanan yoksulluk oranı %21,95'den %8,86'ya düşmüştür. Kırsal yaşanan yoksulluk oranı ise yıllara göre dalgalı bir seyir izlemiştir. Nihai olarak ise kırsal da ki yoksulluk oranı %34,8 den %38,69' a yükselmiştir.
- ✓ ***Kişi başına düşen gelirin göre günlük 1\$ altında yaşayanların oranı***, Türkiye genelinde 2002 yılından itibaren düşüş eğilimindedir ve 2006 yılında kişi başına 1\$ altında yaşayan kişi kalmamıştır. Kent'te de 2002 yılında %0,03 olan kişi başına geliri 1\$ altında olanlara göre yoksulluk oranı, 2004 yılında %0' a düşmüştür. Kırsal'da ise durum biraz daha farklıdır 2002 yılında %0,46 olan yoksulluk oranı 2004 yılında %0,02'ye düşse de 2005 yılında %0,04 oranına yükselmiştir. Fakat 2006 yılında Kırsal'da da kişi başına geliri 1\$ altında

olanlara göre yoksulluk oranı %0' a düşmüştür. Kısaca ifade etmek gerekirse günlük geliri 1\$ altında olan kişiler kentte 2005 yılında sonlanırken kırdaki 2006 yılında sonlanmasından dolayı Türkiye genelinde de 2006 yılında sonlanmıştır.

- ✓ ***Kişi başına düşen gelirin göre günlük 2,15\$ altında yaşayanların oranı,*** Türkiye genelinde 2002 yılından itibaren 2004 yılı dışında sürekli düşme eğilimindedir, keza Türkiye'de kişi başına günlük geliri 2,15\$ altında olanların oranı 2002 yılında %3,04 iken 2009 yılında %0,22'ye düşmüştür. Kent'te de 2008 yılı hariç 2002 yılından itibaren kişi başına günlük geliri 2,15\$ olanların sayısı düşme eğilimindedir. Nihai olarak da 2002 yılında %2,37 olan bu oran 2009 yılında %0,04'e düşmüştür. Kırdaki ise kişi başına günlük geliri 2,15\$ altında olanların oranı yıllara göre dalgalanmalı bir seyir izlese de nihai olarak 2002 yılında %4,06 olan bu oran 2009 yılında %0,04'e düşmüştür. Kısaca ifade etmek gerekirse Hem Türkiye genelinde hem kentte hem de kırdaki yaşayan günlük geliri 2,15\$ altında olan kişi sayısı 2002 yılından, 2009 yılına gelene kadar ciddi anlamda azalmıştır.

- ✓ ***Kişi başına düşen günlük gelirin göre 4,3\$ altında yaşayanların oranı,*** Türkiye genelinde 2002 yılından 2009 yılına kadar sürekli düşme eğilimindedir. Bu oran, 2002 yılında %30,30 iken 2009 yılına gelindiğinde %4,35 olarak gerçekleşmiştir. Kent'te de bu oran 2002 yılından 2009 yılına kadar sürekli düşme eğilimindedir. 2002 yılında %24,62 olan bu oran 2009 yılında %0,96 olarak gerçekleşmiştir. Kırdaki ise 2002 yılından itibaren 2009 yılına kadar 2004 yılı hariç sürekli düşme eğilimindedir. Nihai olarak da %38,82'den %11,92'ye düşmüştür. Kısaca ifade etmek gerekirse nihai olarak hem Türkiye genelinde hem kentte hem de kırdaki günlük geliri kişi başına 4,3\$ altında olanların oranı 2002'den 2009 yılına gelindiğinde ciddi bir düşüş gözlenmiştir.

- ✓ ***Harcama esaslı göreceli yoksulluk oranına göre,*** Türkiye genelindeki yoksulluk oranı 2002 yılından 2009 yılına kadar dalgalanmalı bir şekilde seyretilmektedir. Nihai olarak ise 2002 yılında %14,74 olan yoksulluk oranı 2009 yılında %15,12'ye çıkmıştır. Kentte de bu yıllar arasında dalgalanmalı bir şekilde hareket eden harcama esaslı göreceli yoksulluk oranı Türkiye genelinde nihai olarak artış göstermesine rağmen kentte 2002 yılında %11,33 olarak

gerçekleşirken 2009 yılına gelindiğinde ciddi bir düşüş göstermiştir ve %6,59'a düşmüştür. Kırdaki harcama esaslı göreceli yoksulluk oranı sürekli artış eğilimindedir. Nihai olarak da 2002 yılında %19,86 olarak gerçekleşen bu oran 2009 yılında %34,20'ye yükselerek ciddi bir artış yaşamıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse nihai olarak 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde, Türkiye genelinde ve kırdaki nihai olarak artış gösteren harcama esaslı göreceli yoksulluk oranı, kente ise düşmüştür.

Sonuç olarak;

- ✓ Türkiye genelinde harcama esaslı göreceli yoksulluk dışında 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde düşüş gözlenmiştir. Harcama esaslı göreceli yoksulluk oranında ise kırdaki yüksek artış sebebiyle artış gözlenmiştir.
- ✓ Kente ise tüm yoksulluk oranlarında 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde düşüş gözlenmiştir.
- ✓ Kırdaki yoksulluk (gıda+gıda dışı) oranı ve harcama esaslı göreceli yoksulluk oranı dışında 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde düşüş gözlenmiştir. Yoksulluk (gıda+gıda dışı) oranı ve harcama esaslı göreceli yoksulluk oranında ise 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde artış gözlenmiştir.
- ✓ Kişi başına günlük 1\$ (2.01.2002 tarihinde 1 ABD Doları= 1.447 TL iken 2.01.2009 tarihinde 1 ABD Doları= 1.536 TL'dir.⁷⁸), 2.15\$ ve 4.3\$'in altında gelire sahip olanların yoksulluk oranı dolar kurunun artmasına rağmen 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde Türkiye genelinde azalırken kır ve kentte de azalmıştır.

3.1.3 Türkiye'de %40 Risk Grubu'na Göre Yoksul Sayısı

Tablo 29

Türkiye'de %40 Risk Grubu'na Göre Yoksul Sayısı (2006-2018)

Yıllar	Yoksul Sayısı	Yıllar	Yoksul Sayısı
2006	8,67 milyon	2013	6,79 milyon
2007	6,80 milyon	2014	6,57 milyon
2008	7,02 milyon	2015	6,65 milyon
2009	7,48 milyon	2016	6,48 milyon
2010	7,36 milyon	2017	5,87 milyon

⁷⁸ https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html (Erişim Tarihi:16.05.2020)

2011	7,29 milyon	2018	6,32 milyon
2012	7,34 milyon	Ortalama	6,74 milyon

Kaynak: TÜİK Satınalma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan gelire dayalı görelî yoksul sayısı verilerinden elde edilmiştir.

Tablo 29’da Türkiye’de bölgesel ayırım yapılmadan genel olarak yoksul sayısı verilmiştir. 2006 yılında 2018 yılına kadar değışiklik gösteren yoksul sayısı genel olarak azalma eğilimindedir. 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde nihai olarak 8,67 milyondan 6,32 milyona düşmüştür. 2006-2018 yılları arasında en yüksek yoksul sayısı 2006 yılında 8,67 milyon ile gözlemlenirken, en az yoksul sayısı 5,87 milyon ile 2017 yılında gözlemlenmiştir.

3.1.4 Türkiye %40 Risk Grubu’na Göre Yoksulluk Oranı

Tablo 30
Türkiye %40 Risk Grubu’na Göre Yoksulluk Oranı (2006-2018)

Yıllar	Yoksulluk Oranı	Yıllar	Yoksulluk Oranı
2006	%12,81	2013	%9,12
2007	%9,93	2014	%8,68
2008	%10,14	2015	%8,70
2009	%10,61	2016	%8,40
2010	%10,31	2017	%7,40
2011	%10,07	2018	%7,90
2012	%9,98	Ortalama	%9,54

Kaynak: TÜİK Satınalma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan gelire dayalı görelî yoksulluk oranı verilerinden elde edilmiştir.

Yoksulluk oranı yoksul kişilerin toplam nüfusuna oranıyla hesaplanmaktadır. Bu durumda yoksulluk oranının azalması toplam nüfusun sabit kabul edildiği durumda yoksul kişi sayısının azalmasına bağlıdır. Diğer bir ifadeyle kişilerin yoksulluktan kurtulmasına bağlıdır. Bu nedenle yoksulluk oranının düşmesi ülke için olumlu bir gelişmedir. Tablo 30’da Türkiye’de bölgesel ayırım yapılmadan genel olarak yoksulluk oranı verilmiştir. 2006 yılında 2018 yılına kadar değışiklik gösteren yoksul oranı genel olarak azalma eğilimindedir. 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde nihai olarak %12,81’den %7,90’a düşmüştür. 2006-2018 yılları arasında en yüksek yoksul oranı 2006 yılında %12,81 ile gözlemlenirken, en düşük yoksulluk oranı %7,40 ile 2017 yılında gözlemlenmiştir.

3.1.5 Türkiye %40 Risk Grubu'na Göre Yoksulluk Sınırı

Tablo 31

Türkiye %40 Risk Grubu'na Göre Yoksulluk Sınırı (2006-2018)

Yıllar	Yoksulluk Sınırı (TL)	Yıllar	Yoksulluk Sınırı (TL)
2006	1.881	2013	4.008
2007	2.433	2014	4.443
2008	2.531	2015	4.997
2009	2.818	2016	5.693
2010	2.972	2017	6.355
2011	3.255	2018	7.113
2012	3.611	Ortalama	4.008

Kaynak: TÜİK Satınalma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan gelire dayalı göreceli yoksulluk sınırı verilerinden elde edilmiştir.

Yoksulluk sınırı: Açlık sınırına (gıda harcaması) ilaveten giyim, ulaşım, sağlık, eğitim, konut (kira, elektrik, su, yakıt) ve diğer benzeri harcamaların minimum toplam tutarı yoksulluk sınırı olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk sınırı parasal olarak ifade edilmektedir⁷⁹. Türkiye’de enflasyon hâkimdir ve enflasyon oranı pozitiftir. Bu durum yoksulluk sınırının her yıl artmasına yol açmıştır. Tablo 31’de görüleceği üzere yoksulluk sınırı 2006 yılından 2018 yılına kadar sürekli artmıştır. 2006 yılında 1.881 TL olan yoksulluk sınırı nihai olarak 2018 yılında 7.113 TL’ye çıkmıştır.

3.1.6 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50’sinde Yoksul Sayısı

Tablo 32

Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50’sinde Yoksul Sayısı (Bin Kişi)

Bölgeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	440	541	820	604	644	614	781	1.059	845	726	1.113
Batı Marmara	326	397	406	346	345	258	239	330	288	301	324

⁷⁹ Uzun, Ayşe Meral, Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2003, Cilt 4, Sayı 2, ss:155,157 <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf> (Erişim Tarihi:07.08.2019)

Ege	1.046	740	824	702	683	585	675	692	679	680	721
Doğu Marmara	310	414	527	511	528	423	389	343	400	298	453
Batı Anadolu	507	510	579	563	484	434	494	393	406	515	596
Akdeniz	1.273	1.555	1.206	1.209	1.665	1.460	1.776	1.615	1.746	1.442	1.385
Orta Anadolu	529	519	524	532	459	458	402	408	453	357	434
Batı Karadeniz	717	699	690	598	492	484	498	513	443	424	467
Doğu Karadeniz	306	275	358	325	299	212	209	274	199	216	252
Kuzey Doğu Anadolu	674	759	740	645	752	662	640	554	461	388	436
Orta Doğu Anadolu	1.230	1.521	1.341	1.472	1.355	1.356	1.214	1.192	1.061	1.027	1.096
Güney Doğu Anadolu	3.256	3.460	3.447	3.550	3.425	3.375	3.134	3.132	3.315	3.316	3.371
Türkiye	10.613	11.391	11.461	11.058	11.131	10.321	10.451	10.503	10.296	9.690	10.647

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

1.Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50 sinde yoksul kişi sayısı 2008-2018 yılları arasında Tablo 32’de verilmiştir. Tablo 32’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Bölgeler: İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu olmak üzere 12 bölgeden oluşmaktadır.

- ✓ 2008 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 256 bin kişi ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini 1 milyon 273 bin kişi ile Akdeniz ve 1 milyon 230 bin kişi ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2008 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 306 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 310 binle Doğu Marmara bölgesi ve 326 binle Batı Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 460 bin kişi ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini 1 milyon 555 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 521 bin kişi ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 275 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 397 bin ile Batı Marmara ve 414 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.

- ✓ 2010 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 447 bin ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 341 bin ile Orta Doğu Anadolu ve 1 milyon 206 bin ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2010 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 358 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 406 bin ile Batı Marmara ve 524 bin ile Doğu Marmara'dır.
- ✓ 2011 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 550 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini 1 milyon 472 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi ve 1 milyon 209 bin ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2011 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 325 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 346 bin ile Batı Marmara ve 511 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2012 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 425 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 665 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 355 bin ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2012 yılında en az yoksul kişiye sahip bölge 299 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 345 bin ile Batı Marmara ve 459 bin ile Orta Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en çok yoksul kişiye sahip bölge 3 milyon 375 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 460 bin ile Akdeniz bölgesi ve 1 milyon 356 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 212 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 258 bin ile Batı Marmara ve 423 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 134 bin kişi ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 776 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 214 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 209 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 239 bin ile Batı Marmara ve 402 bin ile Orta Anadolu bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2015 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 162 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 615 bin ile Akdeniz bölgesi ve 1 milyon 192 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 274 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 330 bin ile Batı Marmara ve 343 bin ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 315 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 746 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 61 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 199 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 288 bin ile Batı Marmara ve 400 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 3 milyon 316 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 441 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 27 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 216 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 298 bin ile Doğu Marmara ve 301 bin ile Batı Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 3 milyon 371 bin ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 385 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 96 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 252 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 324 bin ile Batı Marmara ve 434 bin ile Orta Anadolu takip etmiştir.

Sonuç olarak:

- ✓ 2008-2018 yılları arasında Satın Alma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksul sayısı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksul sayısına sahip olan bölge Güney Doğu Anadolu bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Doğu Karadeniz bölgesidir.

**Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin
%50'sinde Yoksulluk Sayısı (Bin Kişi)**

Tablo 33

**Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde
Yoksulluk Sayısı (Bin Kişi)**

Bölgeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	369	359	549	427	468	417	554	670	617	579	771
Batı Marmara	326	397	420	346	345	259	241	336	289	297	327
Ege	1.046	769	847	713	734	606	716	760	709	712	651
Doğu Marmara	310	371	489	484	516	423	416	385	401	328	430
Batı Anadolu	586	538	663	575	494	476	530	401	432	536	569
Akdeniz	1.496	1.714	1.258	1.446	1.816	1.688	1.985	1.813	1.918	1.587	1.593
Orta Anadolu	632	654	611	594	524	574	461	503	543	433	537
Batı Karadeniz	770	780	767	673	587	544	543	591	517	458	504
Doğu Karadeniz	309	275	358	301	298	212	209	274	199	220	254
Kuzey Doğu Anadolu	738	808	786	706	819	758	710	628	532	451	539
Orta Doğu Anadolu	1.348	1.660	1.479	1.556	1.489	1.453	1.388	1.368	1.178	1.254	1.222
Güney Doğu Anadolu	3.650	3.771	3.798	3.848	3.908	3.727	3.578	3.492	3.692	3.768	3.693
Türkiye	11.580	12.097	12.025	11.670	11.998	11.137	11.332	11.219	11.026	10.622	11.091

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

1.Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50 sinde yoksul kişi sayısı 2008-2018 yılları arasında Tablo 34'te verilmiştir. Tablo 33'den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Bölgeler: İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu olmak üzere 12 bölgeden oluşmaktadır.

- ✓ 2008 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 650 bin kişi ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini 1 milyon 496 bin kişi ile Akdeniz ve 1 milyon 348 bin kişi ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2008 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 309 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 310 binle Doğu Marmara bölgesi ve 326 binle Batı Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 771 bin kişi ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini 1 milyon 714 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 669 bin kişi ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 275 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 359 bin ile İstanbul ve 371 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2010 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 798 bin ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 479 bin ile Orta Doğu Anadolu ve 1 milyon 258 bin ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2010 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 358 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 420 bin ile Batı Marmara ve 489 bin ile Doğu Marmara'dır.
- ✓ 2011 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 848 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini 1 milyon 556 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi ve 1 milyon 446 bin ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2011 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 301 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 346 bin ile Batı Marmara ve 427 bin ile İstanbul takip etmiştir.
- ✓ 2012 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 908 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 816 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 489 bin ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.

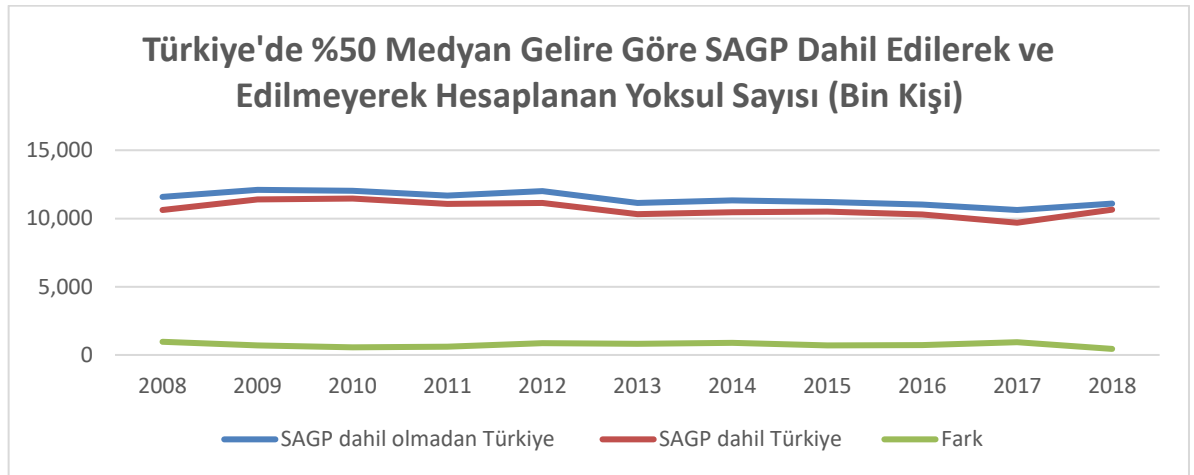
- ✓ 2012 yılında en az yoksul kişiye sahip bölge 298 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 345 bin ile Batı Marmara ve 468 bin ile İstanbul takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en çok yoksul kişiye sahip bölge 3 milyon 727 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 688 bin ile Akdeniz bölgesi ve 1 milyon 453 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 212 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 259 bin ile Batı Marmara ve 417 bin ile İstanbul takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 578 bin kişi ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 985 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 388 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 209 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 241 bin ile Batı Marmara ve 416 bin ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 492 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 813 bin ile Akdeniz bölgesi ve 1 milyon 368 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 274 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 336 bin ile Batı Marmara ve 385 bin ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksul kişiye sahip olan bölge 3 milyon 692 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 918 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 178 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksul kişiye sahip olan bölge 199 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 289 bin ile Batı Marmara ve 401 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 3 milyon 768 bin ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 587 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 254 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2017 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 220 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 297 bin ile Batı Marmara ve 328 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 3 milyon 693 bin ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini 1 milyon 593 bin ile Akdeniz ve 1 milyon 222 bin ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 254 bin ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini 327 bin ile Batı Marmara ve 430 bin ile Doğu Marmara takip etmiştir.

Sonuç olarak:

2008-2018 yılları arasında Satın Alma Gücü Paritesi kullanılmadan hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksul sayısı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksul sayısına sahip olan bölge Güney Doğu Anadolu bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Doğu Karadeniz bölgesidir.

Tablo 32 ve Tablo 33 de SAGP dâhil edilerek %50 medyan gelire göre yoksul sayısı ve SAGP dâhil edilmeyerek %50 medyan gelire göre yoksul sayısı hesaplanmıştır. 2008-2018 yılları arasında Türkiye'de toplam yoksul sayısı SAGP dâhil edilerek ve SAGP dâhil edilmeden grafikte şu şekilde gösterilebilir:

Grafik 7: Türkiye’de Hesaplama Yöntemlerine Göre Yoksul Sayısı

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 7’den çıkarılacak sonuçlar:

Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) dâhil olmadan %50 medyan gelire göre hesaplanan yoksulluk sayısı 2008-2018 yılları arasında her yıl Satın Alma Gücü Paritesi dâhil edilerek hesaplanan yoksulluk sayısından fazla çıkmıştır. Bunun sebebi ise SAGP kullanılmadan hesaplanan yoksulluk sınırının SAGP kullanılarak hesaplanan yoksulluk sınırından her yıl fazla çıkmasıdır.

3.1.8 Türkiye’de Bölgesel Olarak Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) Kullanılarak Ve Kullanılmayarak Yoksulluk Sınırı

Bölgesel Satın Alma Gücü Paritesi (BSAGP), Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde Türk Lirası (TL)’nin satın alma gücündeki farklılıkların belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. BSAGP hesaplanırken tüm bölgelerde aynı mal ve hizmet sepeti kullanılır. Tüm bölgelerde ortak sepet kullanılarak bölgeler arası fiyat düzey fiyatından yararlanılarak Satın Alma Gücü Paritesine göre bölgesel yoksulluk sınırı belirlenmektedir.

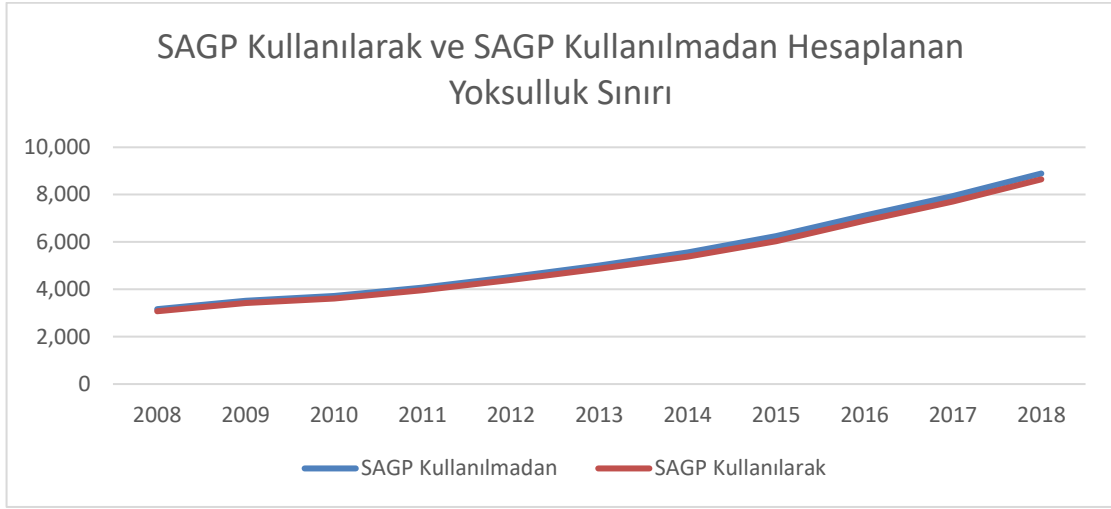
Tablo 34
Türkiye’de Bölgesel Olarak Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) Kullanılarak Ve Kullanılmayarak Yoksulluk Sınırı

Yoksulluk Sınırı	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
SAGP Kullanılmadan	3.164	3.522	3.714	4.069	4.515	5.007	5.554	6.246	7.116	7.944	8.892
SAGP Kullanılarak	3.075	3.419	3.608	3.958	4.394	4.871	5.390	6.032	6.896	7.707	8.647

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

Yoksulluk sınırı 2008 yılından 2018 yılına kadar SAGP kullanılarak ve kullanılmadan hesaplandığında artmıştır. Bunun nedeni ise yoksulluk sınırı tanım olarak insanların yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli minimum temel harcamalarına (gıda harcaması) ilaveten giyim, ulaşım, sağlık, eğitim, konut (kira, elektrik, su, yakıt) ve diğer benzeri harcamaların minimum toplam tutarı yoksulluk sınırı olarak ifade edilmektedir. Türkiye’de enflasyonun görüldüğü bir ülke olduğundan yoksulluk sınırı her yıl artmıştır.

Bu durum grafik yardımıyla gösterilebilir:

Grafik 8: Türkiye’de Hesaplama Yöntemlerine Göre Yoksulluk Sınırı

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.1.9 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50’sinde Yoksulluk Oranı

Tablo 35

Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50’sinde Yoksulluk Oranı

Bölgeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	4,1	4,7	7,2	5,5	5,8	5,9	7,5	10,1	8,2	7,5	10,5
Batı Marmara	3,1	3,5	3,5	3,1	3,1	2,5	2,3	3,1	2,8	3,1	3,0
Ege	9,9	6,5	7,2	6,4	6,1	5,7	6,5	6,6	6,6	7,0	6,8
Doğu Marmara	2,9	3,6	4,6	4,6	4,7	4,1	3,7	3,3	3,9	3,1	4,3
Batı Anadolu	4,8	4,5	5,1	5,1	4,4	4,2	4,7	3,7	3,9	5,3	5,6
Akdeniz	12,0	13,7	10,5	10,9	15,0	14,1	17,0	15,4	17,0	14,9	13,0
Orta Anadolu	5,0	4,6	4,6	4,8	4,1	4,4	3,8	3,9	4,4	3,7	4,1
Batı Karadeniz	6,8	6,1	6,0	5,4	4,4	4,7	4,8	4,9	4,3	4,4	4,4
Doğu Karadeniz	2,9	2,4	3,1	2,9	2,7	2,1	2,0	2,6	1,9	2,2	2,4
Kuzey Doğu Anadolu	6,4	6,7	6,5	5,8	6,8	6,4	6,1	5,3	4,5	4,0	4,1
Orta Doğu Anadolu	11,6	13,4	11,7	13,3	12,2	13,1	11,6	11,3	10,3	10,6	10,3
Güney Doğu Anadolu	30,7	30,4	30,1	32,1	30,8	32,7	30,0	29,8	32,2	34,2	31,7
Türkiye	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

1.Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50 sinde yoksulluk oranı 2008-2018 yılları arasında Tablo 35’de verilmiştir. Tablo 36’dan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Bölgeler: İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu olmak üzere 12 bölgeden oluşmaktadır.

- ✓ 2008 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %30,7 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini %12 ile Akdeniz ve %11,6 ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2008 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,9 ile Doğu Karadeniz bölgesi ve Doğu Marmara bölgesidir onları %3,1 ile Batı Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %30,4 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini %13,7 ile Akdeniz ve %13,4 ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,4 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,5 ile Batı Marmara ve %3,6 ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2010 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %30,1 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %11,7 ile Orta Doğu Anadolu ve %10,5 ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2010 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %3,1 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,5 ile Batı Marmara ve %4,6 ile Doğu Marmara ve Orta Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2011 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %32,1 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini %13,3 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi ve %10,9 ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2011 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,9 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,1 ile Batı Marmara ve %4,6 ile Doğu Marmara takip etmiştir.

- ✓ 2012 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %30,8 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %15,0 ile Akdeniz ve %12,2 ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2012 yılında en az yoksulluk oranına sahip bölge %2,7 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,1 ile Batı Marmara ve %4,1 ile Orta Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en çok yoksulluk oranına sahip bölge %32,7 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %14,1 ile Akdeniz bölgesi ve %13,1 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en az yoksulluk oranına kişiye sahip olan bölge %2,1 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini ile %2,5 Batı Marmara ve %4,1 ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %30,0 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %17,0 ile Akdeniz ve %11,6 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,0 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %2,3 Batı Marmara ve %3,7 Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %29,8 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %15,4 ile Akdeniz bölgesi ve %11,3 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,6 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,1 ile Batı Marmara ve %3,3 ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %32,2 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %17,0 ile Akdeniz ve %10,3 Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %1,9 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %2,8 ile Batı Marmara ve %3,9 ile Doğu Marmara ve Batı Anadolu bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2017 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %34,2 Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %14,9 ile Akdeniz ve %10,6 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,2 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,1 ile Doğu Marmara ve Batı Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %31,7 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %13,0 ile Akdeniz ve %10,3 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,4 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,0 ile Batı Marmara ve %4,2 ile Orta Anadolu ve Kuzey Doğu Anadolu takip etmiştir.

Sonuç olarak:

2008-2018 yılları arasında Satın Alma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksulluk oranı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge Güney Doğu Anadolu bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Doğu Karadeniz bölgesidir.

3.1.10 Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı

Tablo 37

Türkiye 1. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı (%)

Bölgeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	3,2	3,0	4,6	3,7	3,9	3,7	4,9	6,0	5,6	5,5	6,9
Batı Marmara	2,8	3,3	3,5	3,0	2,9	2,3	2,1	3,0	2,6	2,8	3,0
Ege	9,0	6,4	7,0	6,1	6,1	5,4	6,3	6,8	6,4	6,7	5,9
Doğu Marmara	2,7	3,1	4,1	4,1	4,3	3,8	3,7	3,4	3,6	3,1	3,9
Batı Anadolu	5,1	4,4	5,5	4,9	4,1	4,3	4,7	3,6	3,9	5,0	5,1
Akdeniz	12,9	14,2	10,5	12,4	15,1	15,2	17,5	16,2	17,4	14,9	14,4
Orta Anadolu	5,5	5,4	5,1	5,1	4,4	5,2	4,1	4,5	4,9	4,1	4,8

Batı Karadeniz	6,7	6,5	6,4	5,8	4,9	4,9	4,8	5,3	4,7	4,3	4,5
Doğu Karadeniz	2,7	2,3	3,0	2,6	2,5	1,9	1,8	2,4	1,8	2,1	2,3
Kuzey Doğu Anadolu	6,4	6,7	6,5	6,1	6,8	6,8	6,3	5,6	4,8	4,2	4,9
Orta Doğu Anadolu	11,6	13,7	12,3	13,3	12,4	13,0	12,3	12,2	10,7	11,8	11,0
Güney Doğu Anadolu	31,5	31,2	31,6	33,0	32,6	33,5	31,6	31,1	33,5	35,5	33,3
Türkiye	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

1.Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50 sinde yoksulluk oranı 2008-2018 yılları arasında Tablo 36’da verilmiştir. Tablo 37’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Bölgeler: İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu olmak üzere 12 bölgeden oluşmaktadır.

- ✓ 2008 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %31,5 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini %12,9 ile Akdeniz ve %11,6 ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2008 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,7 ile Doğu Karadeniz bölgesi ve Doğu Marmara bölgesidir onları %2,8 ile Batı Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %31,2 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini %14,2 ile Akdeniz ve %13,7 ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2009 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,3 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,1 ile Doğu Marmara ve %3,3 ile Batı Marmara takip etmiştir.

- ✓ 2010 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %31,6 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %12,3 ile Orta Doğu Anadolu ve %10,5 ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2010 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %3,0 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,5 ile Batı Marmara ve %4,1 ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2011 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %33,0 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesini %13,3 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi ve %12,4 ile Akdeniz bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2011 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,6 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,0 ile Batı Marmara ve %4,1 ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2012 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %32,6 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %15,1 ile Akdeniz ve %12,4 ile Orta Doğu Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2012 yılında en az yoksulluk oranına sahip bölge %2,5 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %2,9 ile Batı Marmara ve %4,1 ile Batı Anadolu takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en çok yoksulluk oranına sahip bölge %33,5 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %15,2 ile Akdeniz bölgesi ve %13,0 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2013 yılında en az yoksulluk oranına kişiye sahip olan bölge %1,9 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini ile %2,3 Batı Marmara ve %3,8 ile Doğu Marmara takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %31,6 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %17,5 ile Akdeniz ve %12,3 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %1,8 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %2,1 Batı Marmara ve %3,7 Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2015 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %31,1 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %16,2 ile Akdeniz bölgesi ve %12,2 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,4 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,0 ile Batı Marmara ve %3,4 ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %33,5 ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %17,4 ile Akdeniz ve %10,7 Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %1,8 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %2,6 ile Batı Marmara ve %3,6 ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %35,5 Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %14,9 ile Akdeniz ve %11,8 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,1 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %2,8 Batı Marmara ve %3,1 ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %33,3 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu bölgesini %14,4 ile Akdeniz ve %11,0 ile Orta Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %2,3 ile Doğu Karadeniz bölgesidir. Doğu Karadeniz bölgesini %3,0 ile Batı Marmara ve %3,9 ile Doğu Marmara bölgesi takip etmiştir.

Sonuç olarak:

2008-2018 yılları arasında Satın Alma Gücü Paritesi kullanılmadan hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksulluk oranı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge Güney Doğu Anadolu bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Doğu Karadeniz bölgesidir.

3.1.11 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Sayısı

Tablo 38

Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Sayısı (Bin Kişi)

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	781	1 059	845	726	1 113
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	71	132	107	87	115
Balıkesir, Çanakkale	168	198	181	214	210
İzmir	373	357	281	293	272
Aydın, Denizli, Muğla	142	163	183	208	219
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	159	172	215	179	230
Bursa, Eskişehir, Bilecik	139	156	209	158	194
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	250	187	191	139	259
Ankara	252	196	195	272	321
Konya, Karaman	242	197	211	243	275
Antalya, Isparta, Burdur	280	291	359	286	268
Adana, Mersin	746	646	724	525	545
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	750	679	663	631	572
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	149	135	190	135	169
Kayseri, Sivas, Yozgat	253	273	263	221	264
Zonguldak, Karabük, Bartın	28	57	36	40	58
Kastamonu, Çankırı, Sinop	65	83	86	71	83
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	405	373	321	313	326
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	209	274	199	216	252
Erzurum, Erzincan, Bayburt	253	180	107	115	115
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	387	373	354	273	321

Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	383	293	278	239	186
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	831	899	783	788	910
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	555	484	590	484	516
Şanlıurfa, Diyarbakır	1 631	1 847	1 747	1 886	1 825
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	948	801	978	946	1 030
Türkiye	10.451	10.503	10.296	9.690	10.647

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

2.Düzey Bölgesel hesaplamada yoksulluk hesaplamaları için 26 bölge belirlenmiştir. Bu bölgeler şu şekilde ifade edilebilir:

1. İstanbul
2. Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
3. Balıkesir, Çanakkale
4. İzmir
5. Aydın, Denizli, Muğla
6. Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
7. Bursa, Eskişehir, Bilecik
8. Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
9. Ankara
10. Konya, Karaman
11. Antalya, Isparta, Burdur
12. Adana, Mersin
13. Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
14. Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
15. Kayseri, Sivas, Yozgat
16. Zonguldak, Karabük, Bartın
17. Kastamonu, Çankırı, Sinop
18. Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
19. Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
20. Erzurum, Erzincan, Bayburt

21. Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
22. Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
23. Van, Muş, Bitlis, Hakkâri
24. Gaziantep, Adıyaman, Kilis
25. Şanlıurfa, Diyarbakır
26. Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

2.Düzey Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50 sinde yoksul kişi sayısı 2014-2018 yılları arasında Tablo 37’de verilmiştir. Tablo 38’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 631 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 948 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve 831 bin ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 28 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 65 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 71 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 847 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 1 milyon 59 bin kişi ile İstanbul ve 831 bin ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri kişi bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 57 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 83 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 132 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 747 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 978 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve 845 bin kişi ile İstanbul bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 36 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 86 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 107 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli ve Erzurum-Erzincan-Bayburt bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2017 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 886 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 946 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve 788 bin ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 40 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 71 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 87 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 825 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 1 milyon 113 bin kişi ile İstanbul ve 1 milyon 30 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 58 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 65 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 71 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.

Sonuç olarak:

2014-2018 yılları arasında 2.Düzey Satın Alma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksul sayısı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksul sayısına sahip olan bölge Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir.

3.1.12 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Sayısı

Tablo 39

Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Sayısı (Bin Kişi)

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	554	670	617	579	771
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	71	132	108	87	115
Bahkesir, Çanakkale	170	204	180	210	213
İzmir	356	339	260	283	178
Aydın, Denizli, Muğla	162	180	196	209	221
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	198	241	253	219	252
Bursa, Eskişehir, Bilecik	172	198	215	188	194
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	244	187	186	139	236
Ankara	228	165	174	236	283
Konya, Karaman	303	235	258	300	286

Antalya, Isparta, Burdur	281	295	368	298	276
Adana, Mersin	813	674	742	540	577
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	891	844	808	749	741
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	174	158	224	163	221
Kayseri, Sivas, Yozgat	288	345	318	270	316
Zonguldak, Karabük, Bartın	33	71	43	44	69
Kastamonu, Çankırı, Sinop	72	89	97	77	93
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	438	431	377	337	342
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	209	274	199	220	254
Erzurum, Erzincan, Bayburt	271	203	128	133	133
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	439	424	404	318	406
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	432	326	310	277	219
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	957	1 042	869	977	1 003
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	700	545	636	603	620
Şanlıurfa, Diyarbakır	1 824	1 968	1 908	2 069	1 911
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1 055	979	1 149	1 096	1 162
Türkiye	11.332	11.219	11.026	10.622	11.091

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

2.Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50 sinde yoksul kişi sayısı 2014-2018 yılları arasında Tablo 39’da verilmiştir. Tablo 39’dan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 824 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 1 milyon 55 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve 957 bin ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 33 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 71 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli ve 72 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 968 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 1 milyon 42 bin kişi ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri ve 979 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2015 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 71 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 89 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 132 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 908 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 1 milyon 149 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve 869 bin kişi ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 43 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 97 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 108 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 2 milyon 69 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 1 milyon 96 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve 977 bin ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 44 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 77 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 87 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 1 milyon 911 bin kişi ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi 1 milyon 162 bin kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve 1 milyon 3 bin kişi ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en az yoksul kişi sayısına sahip olan bölge 69 bin kişi ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi 93 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve 115 bin kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.

Sonuç olarak:

2014-2018 yılları arasında 2.Düzey Satın Alma Gücü Paritesi kullanılmadan hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksul sayısı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksul sayısına sahip olan bölge Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir.

3.1.13 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı

Tablo 40
Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı (%)

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	7,5	10,1	8,2	7,5	10,5
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,7	1,3	1,0	0,9	1,1
Balıkesir, Çanakkale	1,6	1,9	1,8	2,2	2,0
İzmir	3,6	3,4	2,7	3,0	2,6
Aydın, Denizli, Muğla	1,4	1,5	1,8	2,1	2,1
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	1,5	1,6	2,1	1,8	2,2
Bursa, Eskişehir, Bilecik	1,3	1,5	2,0	1,6	1,8
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	2,4	1,8	1,9	1,4	2,4
Ankara	2,4	1,9	1,9	2,8	3,0
Konya, Karaman	2,3	1,9	2,0	2,5	2,6
Antalya, Isparta, Burdur	2,7	2,8	3,5	3,0	2,5
Adana, Mersin	7,1	6,1	7,0	5,4	5,1
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	7,2	6,5	6,4	6,5	5,4
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1,4	1,3	1,8	1,4	1,6
Kayseri, Sivas, Yozgat	2,4	2,6	2,6	2,3	2,5
Zonguldak, Karabük, Bartın	0,3	0,5	0,4	0,4	0,5
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,6	0,8	0,8	0,7	0,8
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	3,9	3,6	3,1	3,2	3,1
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2,0	2,6	1,9	2,2	2,4
Erzurum, Erzincan, Bayburt	2,4	1,7	1,0	1,2	1,1
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	3,7	3,6	3,4	2,8	3,0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	3,7	2,8	2,7	2,5	1,7
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	8,0	8,6	7,6	8,1	8,5
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	5,3	4,6	5,7	5,0	4,9
Şanlıurfa, Diyarbakır	15,6	17,6	17,0	19,5	17,1
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	9,1	7,6	9,5	9,8	9,7
Türkiye	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

2.Düzyer Satın Alma Gücü Paritesine Göre Medyan Gelirin %50 sinde yoksulluk oranı 2014-2018 yılları arasında Tablo 34’da verilmiştir. Tablo 40’dan çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %15,6 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %9,1 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve %8,0 ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,3 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,6 bin kişi ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %0,7 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %17,6 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %10,1 kişi ile İstanbul ve %8,6 ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,5 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,8 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %1,3 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli ve Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %17,0 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %9,5 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve %8,2 ile İstanbul bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,4 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,8 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %1,0 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli ve Erzurum-Erzincan-Bayburt bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %19,5 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %9,8 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve %8,1 ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,4 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,7 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %0,9 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %17,1 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %10,5 ile İstanbul ve %9,7 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2018 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,5 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,8 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %1,1 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi ve Erzurum-Erzincan-Bayburt bölgesi takip etmiştir.

Sonuç olarak: 2014-2018 yılları arasında 2.Düzy Satın Alma Gücü Paritesi kullanılarak hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksulluk oranı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesi olmuştur.

3.1.14 Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı

Tablo 41
Türkiye 2. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sinde Yoksulluk Oranı (%)

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018
İstanbul	4,9	6,0	5,6	5,5	6,9
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,6	1,2	1,0	0,8	1,0
Balıkesir, Çanakkale	1,5	1,8	1,6	2,0	1,9
İzmir	3,1	3,0	2,4	2,7	1,6
Aydın, Denizli, Muğla	1,4	1,6	1,8	2,0	2,0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	1,7	2,1	2,3	2,1	2,3
Bursa, Eskişehir, Bilecik	1,5	1,8	1,9	1,8	1,7
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	2,2	1,7	1,7	1,3	2,1
Ankara	2,0	1,5	1,6	2,2	2,6
Konya, Karaman	2,7	2,1	2,3	2,8	2,6
Antalya, Isparta, Burdur	2,5	2,6	3,3	2,8	2,5
Adana, Mersin	7,2	6,0	6,7	5,1	5,2
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	7,9	7,5	7,3	7,1	6,7
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1,5	1,4	2,0	1,5	2,0
Kayseri, Sivas, Yozgat	2,5	3,1	2,9	2,5	2,8
Zonguldak, Karabük, Bartın	0,3	0,6	0,4	0,4	0,6
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,6	0,8	0,9	0,7	0,8
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	3,9	3,8	3,4	3,2	3,1
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	1,8	2,4	1,8	2,1	2,3
Erzurum, Erzincan, Bayburt	2,4	1,8	1,2	1,2	1,2
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	3,9	3,8	3,7	3,0	3,7

Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	3,8	2,9	2,8	2,6	2,0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	8,4	9,3	7,9	9,2	9,0
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	6,2	4,9	5,8	5,7	5,6
Şanlıurfa, Diyarbakır	16,1	17,5	17,3	19,5	17,2
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	9,3	8,7	10,4	10,3	10,5
Türkiye	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2018 Yoksulluk Bölgesel Analizlerinden elde edilmiştir.

2.Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50 sinde yoksulluk oranı 2014-2018 yılları arasında Tablo 41’de verilmiştir. Tablo 41’den çıkarılacak sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ 2014 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %16,1 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %9,3 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve %8,4 ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2014 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,3 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,6 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli ve Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %17,5 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %9,3 Van-Muş-Bitlis-Hakkâri ve %8,7 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2015 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,6 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,8 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %1,2 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %17,3 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %10,4 kişi ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve %7,9 ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2016 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,4 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,9 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %1,0 kişi ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2017 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %19,5 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %10,3 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve %9,2 ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.

- ✓ 2017 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,4 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,7 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %0,8 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge %17,2 ile Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesidir. Bu bölgeyi %10,5 ile Mardin-Batman-Şırnak-Siirt ve %9,0 ile Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgesi takip etmiştir.
- ✓ 2018 yılında en az yoksulluk oranına sahip olan bölge %0,6 ile Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir. Bu bölgeyi %0,8 ile Kastamonu-Çankırı-Sinop bölgesi ve %1,0 ile Tekirdağ-Edirne-Kırklareli bölgesi takip etmiştir.

Sonuç olarak:

2014-2018 yılları arasında 2.Düzey Satın Alma Gücü Paritesi kullanılmadan hesaplanan medyan gelirin %50'sine göre yoksulluk oranı hesaplamasında tüm yıllarda en çok yoksulluk oranına sahip olan bölge Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesi iken, en az yoksul sayısına sahip olan bölge Zonguldak-Karabük-Bartın bölgesidir.

SONUÇ

Yoksulluk genel olarak, bireylerin asgari yaşam düzeyini idame ettirebilmesi olarak ifade edilmektedir. Asgari yaşam düzeyini sağlayabilmek için belirli bir gelir seviyesine sahip olunması gerektiğinden dolayı genel olarak ekonomik sorunlara bağlanan yoksulluk kavramı zamansal ve mekânsal olarak değişmektedir. Özellikle zamansal olarak değişen ve bireylerin yaşam koşullarına ayak uyduran yoksulluk kavramı, günümüzde hem ekonomik hem de sosyal boyutlara göre incelenmektedir. Ayrıca yoksulluk zamana ve mekâna göre değişiklik gösterdiği için çok boyutlu ve karmaşık bir kavramdır.

Bu çalışmada, Birleşmiş Milletlerin yayınladığı Sürdürülebilir Kalkınma Programı çerçevesinde ilk hedef olarak ‘Yoksulluğa Son’ belirlenmesinden esinlenerek yoksulluk kavramının analizi yapılmış, hesaplama yöntemleri açıklanmış ve Türkiye’de TÜİK tarafından hesaplanan, Hane Halkı Bütçe Anketlerinden ile Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmalarından yararlanılarak Türkiye’nin yoksulluk profili incelenmiştir. Yoksulluğu hesaplayabilmek için öncelikle yoksulluk sınırının belirlenmesi gerekmektedir. Yoksulluk sınırını belirlemek için, gıda-enerji alımı, temel ihtiyaçlar, gıda-gelir oranı, ortalama gelir yarısı, leyden yoksulluk sınırı gibi yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerle yoksulluk sınırı hesaplanırken, yoksulluk hesaplama yöntemleri de kullanılarak yoksulluk oranları hesaplanmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’nin yoksulluk profili TÜİK tarafından hesaplama yöntemlerine göre, Hane Halkı Bütçe Anketleri ile Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmalarından yararlanılarak incelenmiştir.

- ✓ ***Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları***, Türkiye genelinde gıda (açlık) açısından 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde açlık oranı 1,35 den 0,48’e düşmüştür. Açlık oranı Türkiye genelinde azalırken, kırsal ve kente göre de azalmıştır.
- ✓ ***Gıda ve gıda dışı (yoksulluk) açısından***, 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde yoksulluk oranı %26,96’dan %18,08’e düşmüştür. Yoksulluk

oranı Türkiye genelinde azalmıştır. Kentteki azalma kırdaki artıştan daha fazla olduğu için Türkiye genelinde yoksulluk oranı azalmıştır.

- ✓ **Harcama esaslı görelî yoksulluk**, 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde 14,74'den 15.12'ye yükselmiştir. Harcama esaslı görelî yoksulluk oranı Türkiye genelinde artmıştır. Kırdaki artış kentteki azalıştan fazla olduğu için Türkiye genelinde harcama esaslı görelî yoksulluk oranı artmıştır.
- ✓ **Kişi başına günlük 1\$, 2,15\$ ve 4,3\$'ın altında gelire sahip olanların yoksulluk oranı**, 2002 yılından 2009 yılına gelindiğinde dolar kurunun artmasına rağmen Türkiye genelinde, kır ve kentte de azalmıştır.
- ✓ **Türkiye'de %40 risk grubuna göre yoksul sayısı**, 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde 8,67 milyondan 6,32 milyona düşerek nihai olarak 2,35 milyon kişi yoksulluktan kurtulmuştur.
- ✓ **Türkiye'de %40 risk grubuna göre yoksulluk sınırı**, 2006 yılından 2018 yılına kadar sürekli artmıştır. Bunun nedeni yoksulluk sınırı kavramının temel gıda ve sosyal harcamaların parasal değeri olmasıdır. Enflasyondan dolayı bu parasal değer arttığından yoksulluk sınırı her yıl artmaktadır.

Türkiye'de 2008 ile 2018 yılları arasında yoksulluğun bölgesel analizi yapıldığında;

I. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sine göre yoksul sayısı; İstanbul, Doğu Marmara, Akdeniz, Batı Anadolu, Güney Doğu Anadolu bölgelerinde 2008 yılından 2018 yılına gelindiğinde artarken, Batı Marmara, Ege, Doğu Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Orta Doğu Anadolu bölgelerinde azalmıştır. Türkiye genelinde ise artış gözlemlenmiştir.

I. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sine göre yoksul sayısı; İstanbul, Batı Marmara, Doğu Marmara, Akdeniz bölgelerinde 2008 yılından 2018 yılına gelindiğinde artarken, Batı Anadolu, Ege, Doğu Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Orta Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu bölgelerinde azalmıştır. Türkiye genelinde de azalış gözlemlenirken, SAGP'nin dâhil olmadan hesaplanan yoksul sayısı her zaman SAGP dahil olduğu yoksul sayısına göre fazla çıkmıştır. Bunun nedeni SAGP kullanılmadan hesaplanan yoksulluk sınırı, SAGP kullanılarak hesaplanan yoksulluk sınırında fazladır.

II. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Medyan Gelirin %50'sine göre yoksul sayısı; İstanbul, Tekirdağ-Edirne-Kırklareli, Balıkesir-Çanakkale, Aydın-Denizli-Muğla, Manisa-Afyon-Kütahya-Uşak, Bursa-Eskişehir-Bilecik, Şanlıurfa-Diyarbakır, Mardin-Batman-Şırnak-Siirt, Kocaeli-Sakarya-Düzce-Bolu-Yalova, Ankara, Konya-Karaman, Kırıkkale-Aksaray-Niğde-Nevşehir, Kayseri-Sivas-Yozgat, Zonguldak-Karabük-Bartın, Kastamonu-Çankırı-Sinop, Trabzon-Ordu-Giresun-Rize-Artvin-Gümüşhane, Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgelerinde 2014- 2018 yılına gelindiğinde artarken, İzmir, Antalya-Isparta-Burdur, Adana-Mersin, Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye, Samsun-Tokat-Çorum-Amasya, Erzurum-Erzincan-Bayburt, Ağrı-Kars-Iğdır-Ardahan, Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli, Gaziantep-Adıyaman-Kilis bölgelerinde azalmıştır. Türkiye genelinde ise artış gözlemlenmiştir.

II. Düzey Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılmadan Medyan Gelirin %50'sine göre yoksul sayısı; İstanbul, Tekirdağ-Edirne-Kırklareli, Balıkesir-Çanakkale, Aydın-Denizli-Muğla, Manisa-Afyon-Kütahya-Uşak, Bursa-Eskişehir-Bilecik, Şanlıurfa-Diyarbakır, Mardin-Batman-Şırnak-Siirt, Ankara, Kırıkkale-Aksaray-Niğde-Nevşehir, Kayseri-Sivas-Yozgat, Zonguldak-Karabük-Bartın, Kastamonu-Çankırı-Sinop, Trabzon-Ordu-Giresun-Rize-Artvin-Gümüşhane, Van-Muş-Bitlis-Hakkâri bölgelerinde 2014 yılından 2018 yılına gelindiğinde artarken, İzmir, Kocaeli-Sakarya-Düzce-Bolu-Yalova, Konya-Karaman, Antalya-Isparta-Burdur, Adana-Mersin, Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye, Samsun-Tokat-Çorum-Amasya, Erzurum-Erzincan-Bayburt, Ağrı-Kars-Iğdır-Ardahan, Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli, Gaziantep-Adıyaman-Kilis bölgelerinde azalmıştır. Türkiye genelinde de azalış gözlemlenmiştir.

Türkiye'de yoksulluğun analizinin yapıldığı bu çalışma bulgularından yola çıkarak şu tespitleri yapmak mümkündür:

- ✓ Hane halkı arttıkça, yoksulluk oranı yükselmektedir. Özellikle 5 ve üzeri çocuğa sahip ailelerin yoksulluk oranı %40 seviyelerindedir. Çin kadar katı olmasa da yoksulluğun önüne geçmek için 4 çocuktan fazlasını yapmak için belirli şartlar getirilebilir.
- ✓ İnsani Gelişme Endeksi, ekonomik zenginlikten ziyade insan hayatının zenginleşmesini hesaplamaktadır. İnsani Gelişme Endeksi'nin artması için, uzun sağlıklı ve yaratıcı bir hayat yaşamak, bilgi ve eğitim alabilme imkânına

sahip olmak, insana yaraşır bir hayat için gerekli kaynaklara ulaşabilmek gerekmektedir. Türkiye açısından İnsani Gelişme Endeksi 2006 yılından 2018 yılına gelindiğinde 0,701'den 0,806'ya 1.05'lik ciddi bir artış gözlemlenmiştir.

- ✓ Eğitim seviyesi ile yoksulluk arasında ters yönlü ilişki vardır. Eğitim seviyesi arttıkça, yoksulluk oranı azalmaktadır. Bu yüzden yoksulluğu azaltmak için bireyleri eğitime yönlendirmek pozitif bir etki yaratacaktır. Türkiye'de eğitimi seviyesini arttırmak için ücretsiz eğitim, kız çocuklarının okula eğitimini teşvik edici uygulamalar, köydeki çocukların eğitime devam edebilmesi için ücretsiz servis hizmeti, üniversitelerde birinci öğretimlerde harç ücretlerinin kaldırılması, öğrencilere verilen burslar, krediler gibi destekleme politikalarla eğitim seviyesi arttırılarak yoksulluk oranı düşürülmüştür. Fakat burada dikkat edilmesi gereken durum eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk oranı azalmasına rağmen, eğitim seviyesi yüksekken yükseköğretim seviyesi gibi yıllar itibariyle yoksulluk oranının artmasıdır. Bunun en önemli nedeni de genç işsizlik oranının Türkiye'de artmasıdır. Bu yüzden eğitimi seviyesini arttırıcı politikalar uygularken, gençlerin istihdam edilmesi için uygulanacak politikalarla birlikte desteklenmediği sürece yoksulluğu azaltıcı etkisi oluşmayacaktır

KAYNAKÇA

Alex C. Michalos, Encyclopedia of the Quality of Life, 2013, Dalhousie University, Department of Economics.

Aydemir, Cahit ve Hüseyin Haşimi Güneş, *Merkantilizmin Ortaya Çıkışı*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2006

Bilgili Yüksel, *Karşılaştırmalı İktisat Okulları*, 15.Basım, İstanbul: 4T Yayınevi, 2018

Bilim Laboratuvarları, Hijyen ve Sanitasyon, 2020

Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı, *İnsani Gelişme Raporları*, Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Raporu, 2018

Cerev, Gökçe, Yenihan (Ed.) *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla*, Bursa, Dora Yayınevi, 2018

Çakır Mesut, Aldemir Şansel, *Yoksulluğun Küresel Boyutları*, Avrupa Araştırmaları Dergisi Cilt:9 Sayı:2, 2001

Çilingiroğlu, Nesrin, Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2002-2009 Yılları Arası Yoksulluk Bulguları, Toplum Hekimliği Bülteni, Cilt 28, Sayı 3, Eylül-Aralık 2009

Çoşkun, Selim ve Tireli Münir, *Dünya Bankası ve UNDP'nin Küreselleşme - Yoksulluk İlişkisine Yönelik Yaklaşımları*

Demirbilek S. , *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi*, 1.Basım, İstanbul, Legal Kitabevi, 2005

Doğan Eda, *Türkiye De Yoksulluğun Ölçülmesi T.C. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi*, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2014

Emine Fırat, Aytaç Aydın, *İnsani Kalkınma Endeksine Göre Türkiye'nin Eğitim Endeks Göstergelerinin OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması*, Nisan 2015

Gündoğan, Naci, *Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele*, 2008, ANADOLU Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

<http://pubdocs.worldbank.org/en/503001444058224597/Global-Monitoring-Report-2015.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2020)

<http://www.bingol.edu.tr/documents/Academic/Ders%20Notu%2010.pdf> (Erişim Tarihi:01.04.2020)

<http://www.calismatoplum.org/sayi17/temiz.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2020)

<https://kelimeler.gen.tr/goreli-nedir-ne-demek-136021>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Gini_katsay%C4%B1s%C4%B1 (Erişim Tarihi: 11.04.2020)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Gini_katsay%C4%B1s%C4%B1 (Erişim Tarihi: 11.04.2020)

https://www.ine.es/en/daco/daco42/sociales/pobreza_en.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2010)

https://www.oecdilibrary.org/search?value1=poverty&option1=quicksearch&facetOptions=51&facetNames=pub_igoId_facet&operator51=AND&option51=pub_igoId_facet&value51=%27igo%2Foecd%27&option3=dterms_type&value3=subtype%2Fstatistical&publisherId=%2Fcontent%2Figo%2Foecd

Institute For Research On Poverty, How Is Poverty Measured?

Instituto Nacional De Estadística, Poverty and its measurement,

İnsani Gelişme Vakfı, <http://ingev.org/hakkimizda/insani-gelisme-nedir/>

İslamoğlu Emel, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2017

Kazgan Gülten İktisadi Düşünce ve Politik İktisadın Evrimii, Remzi Kitabevi, 2000

Kuştepli, Yeşim ve Halaç, *Umut Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi

Memiş, Hasan *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Bahar 2014 Cilt: 5 Sayı:1

Metin, Banu, *Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen’in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme*, Journal of Yasar University, 2014

Neslihan Sam, *Yoksulluğa Bir Yaklaşım Biçimi: Kapasite Yaklaşımı*, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 27, Sayı 1, 2008

New Nouveau Brunswick Canada, Economic and Social Inclusion Corporation, 2008-2009

Oktik Nurgün, , *Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kurumsal Yaklaşımlar*, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları Nurgün Oktik, (drl.), İzmir, Yakın Kitabevi, 2008

Okumuş, Şaduman, *Dünya’da ve Türkiye’de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması*, Altınoluk Yayıncılık, İstanbul,2010

Özcan, Süleyman Emre, *Yoksulluk Göstergesi Olarak Hoşnutsuzluk Endeksi: Türkiye İçin Bir Deneme*, Dumlupınar Sosyal Bilimler Dergisi, 2016

Özel, Alp Hasan, *Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri*, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 63-72, Bahar 2012

PovcalNet Update, (2018) World Bank Group, 2016, Global Monitoring Report 2015/2016: Development Goals in Era of Demographic Change. Washington, DC: World Bank: DOI: 10.1596/978-1-4648-0669 License: Creative Commons Attribution CC BY 2.0 IGO. <http://pubdocs.worldbank.org/en/503001444058224597/Global-Monitoring-Report-2015.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2020)

Rabihan Yüksel Arabacı, *Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi*, Sosyal Güvenlik Dergisi, 2019

Sümer İncedal, *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları* (Yayınlanmış Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi, 2013)

Şenses, Fikret, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, 4.Basım, İstanbul; İletişim Yayınevi,2006.

T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sosyal Koruma ve Gelir Dağılımı Göstergeleri, 2002,2018, <http://www.sbb.gov.tr/sosyal-koruma-ve-gelir-dagilimi-gostergeleri/>

TCMB, Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları, https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html (Erişim Tarihi:16.05.2020)

TCMB, Terim Sözlüğü, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Egitim-Akademik/Terimler+Sozlugu/> (Erişim Tarihi: 12.04.2020)

Temiz, Ejder Hasan, Dünya Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri, 2008/2

The Sen-Shorrocks-Thon Index of Poverty Intensity, January 24, 2013 revised

TÜİK, Yoksulluk Çalışması 2015 Temel Veri Kaynağının Niteliği

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları, 2018 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30756> Erişim Tarihi: 26.04.2020)

TÜİK, Merkezi Dağıtım Sistemi, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=66&locale=tr> (Erişim Tarihi: 26.10.2019)

TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2015

TÜRK-İŞ Haber Bülteni, Mayıs 2019, Açlık ve Yoksulluk Sınırı

Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksulluğun Kadınlaşması Seda TOPGÜL, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2013

Uluocak Şeref, *Sosyolojik Açıdan Yoksulluk Olgusu*,
https://www.academia.edu/30021880/SOSYOLOJ%C4%B0K_A%C3%87IDAN_YOKSULLUK_OLGUSU (Erişim Tarihi: 04.07.2019)

University of Wisconsin-Madison, Institute For Research on Poverty, How Is Poverty Measured

Uzun, Ayşe Meral, *Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası*, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2003, Cilt 4, Sayı 2, ss:155,157
<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf> (Erişim Tarihi:07.08.2019)

Word Bank Data, Poverty

Word Bank İnstitute, Introduction To Poverty Analysis (2005)p: 79
<http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PovertyManual.pdf> (18.07.2019)

Yönetim ve Ekonomi Araştırma Dergisi (Mehmet ZANBAK, Reyhan Özeş ÖZGÜR)
Cilt/Volume: 17 Sayı/Issue: 2 Haziran/June 2019

Zanbak, Mehmet ve Özgür Özeş, Reyhan, *İnsani Gelişme Endeksi Bağlamında Avrupa Birliği'ne Üye Ve Aday Ülkelerin Karşılaştırmalı Analizi*, Cilt/Volume: 17 Sayı/Issue: 2 Haziran/June 2019